

TAPANI MONTONEN

**ALUEEN VAI ARVOJEN SUVERENITEETTI – VENÄJÄN JA
EUROOPAN UNIONIN NÄKEMYKSET KANSAINVÄLISESTÄ
YHTEISÖSTÄ UKRAINAN KRIISIN YHTEYDESSÄ**

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Kansainvälinen politiikka
Pro gradu
Ohjaaja: Tuomas Forsberg
Kevät 2015

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu

Kansainvälinen politiikka

MONTONEN, TAPANI: Alueen vai arvojen suvereniteetti – Venäjän ja Euroopan unionin näkemykset kansainvälisestä yhteisöstä Ukrainan kriisin yhteydessä

Pro gradu -tutkielma, 93 s.

Huhtikuu 2015

Tässä tutkielmassa tarkastellaan Venäjän ja Euroopan unionin käsityksiä kansainvälisestä yhteisöstä. Tutkimuksen kohteena ovat näiden toimijoiden ulkopoliittikan päähenkilöiden lausuntoja Ukrainan kriisin ja Krimin liittämisen yhteydessä, keväällä 2014. Yksittäisenä tapahtumana Krimin liittäminen on kansainvälisen politiikan kannalta merkittävimpiä Ukrainan kriisin käännekohtia. Lausunnoista selvitetään englantilaisen koulukunnan mukaisten primääri-instituutioiden painottuminen. Tästä vedetään johtopäätöksiä erilaisista kansainvälisen yhteisön näkemyksistä toimijoiden kesken. Tutkimusongelmana on selvittää, miten Venäjän ja Euroopan unionin käsitykset kansainvälisestä yhteisöstä eroavat toisistaan Krimin liittämisen yhteydessä annettujen puheiden perusteella.

Tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana on englantilaisen koulukunnan sisällä käyty pluralismi–solidarismi-debatti. Teoriaosuudessa käsitellään pluralistisia sekä solidaristisia instituutioita. Ensin mainittuihin kuuluvat muun muassa alueellinen yhtenäisyys, suvereniteetti, diplomatia ja kansainvälinen laki. Jälkimmäisistä keskeisimpiä ovat muun muassa demokratia, talous ja ihmisoikeudet. Instituutioiden painottuminen kansainvälisessä yhteisössä ratkaisee yhteisön sijoittumisen nelijakoisella asteikolla joko voimapolitiittisen, yhteiselon, yhteistyön tai konvergenssin yhteisöön. Teoriaosuuden keskeisimpiä lähdeteoksia ovat Barry Buzanin *From International to World Society* (2004) ja *An Introduction to the English School of International Relations* (2014).

Tutkielman primääriaineistona käsitellään Venäjän ja Euroopan unionin ulkopoliittisen johdon puheita, jotka on annettu Krimin liittämisen yhteydessä maaliskuussa 2014. Teoriakappaleessa esitellyt primääri-instituutiot toimivat laadullisen sisällönanalyysin runkona. Kahteen lukuun jaetussa analyysiosiossa käsitellään ensin pluralistiset instituutiot. Keskeisinä havaintoina esitetään Venäjän alueellisen yhtenäisyyden, suvereniteetin korostamisen sekä historian painottamisen alueille. Yllättävimpiä havaintoja on Venäjän laajasti esiintynyt kansainvälisen lain käyttäminen perusteluna Krimin liittämiseksi. Euroopan unionille keskeisin pluralistinen instituutio on diplomatia, joka myös muokkaa unionin toimijuutta ja on keskeinen osa sen suvereniteettia. Alueellisen yhtenäisyyden sijaan unionin aineistossa on nähtävissä arvojen suvereniteetti ja koskemattomuus, sekä niiden puolustaminen. Solidarististen instituutioiden osalta huomattavaa ovat Venäjän painotukset demokratian, krimiläisten vapaan tahdon ja itsemääräämisoikeuden alalla. Talous ja demokratia, sekä niiden keskinäinen vuorovaikutus ovat Euroopan unionin kannalta perustavia instituutioita ja tämä näkyy myös aineistossa.

Sisällönanalyysin johtopäätöksenä on Venäjän näkemys yhteiselon kansainvälisestä yhteisöstä, jossa hieman yllättäen painottuvat demokratia ja kansainvälinen laki. Näin ollen käsitys ei ole yhtä radikaali, kuin voimapolitiittisen kansainvälisen järjestelmän peruspiirteet. Euroopan unionin näkemys seuraa sen omaa linjaa konvergenssista yhteisöstä. Tämä johtuu arvojen ensisijaisuudesta, jota puolustetaan talouden, demokratian levittämisen ja diplomatian keinoin. Taustalla vaikuttavat unionin nouseva poliittinen merkityksellisyys ja tästä seuraavat vahvemmat omat intressit.

Sisällys

1. JOHDANTO	1
2. TEOREETTINEN VIIITEKEHYS – ENGLANTILAINEN KOULUKUNTA	7
2.1. Englantilaisen koulukunnan kritiikki	11
2.2. Pluralismi ja instituutiot	13
2.3. Solidarismi ja instituutiot	16
2.4. Kansainvälisen yhteisön eri tyypit	20
3. TUTKIMUSMENETELMÄNÄ SISÄLLÖNANALYYSI	25
3.1. Tutkimuksen laadullisuus ja konteksti	27
3.2. Aineistona relevantti kommunikaatio	28
3.3. Analyysirunko	31
4. PLURALISTISET INSTITUUTTIOT	34
4.1. Alueellinen yhtenäisyys ja suvereniteetti	34
4.1.1. Ukraina	35
4.1.2. Venäjä	38
4.1.3. Euroopan unioni	42
4.2. Nationalismi	48
4.2.1. Historia	49
4.2.2. Kansojen itsemääräämisoikeus	53
4.3. Järjestys kansainvälisessä yhteisössä	55
4.3.1. Suurvallat, voimatasapaino, sota ja diplomatia	55
4.3.2. Kansainvälinen laki	61
5. SOLIDARISTISET INSTITUUTTIOT	67
5.1. Demokratia	67
5.2. Talous	68
5.3. Ihmisoikeudet	73
5.4. Symboliikka ja jaetut arvot	75
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	78
6.1. Euroopan unioni – näkemys konvergenssista yhteisöstä	78
6.2. Venäjä – näkemys yhteiselon yhteisöstä	80
6.3. Miten Venäjän ja Euroopan unionin käsitykset kansainvälisestä yhteisöstä eroavat?	83
6.4. Kritiikki ja mahdollisuus jatkotutkimukseen	87
LÄHDELUETTELO	89
Primääriaineisto	89
Kirjallisuus	90

Kuva 1. Englantilaisen koulukunnan kolmijakoisuus Buzanin (2014) mukaan.	9
Kuva 2. Kansainväliset yhteisöt Buzanin (2004) mukaan.....	21
Kuva 3. Instituutiot ja kansainväliset yhteisöt.	23
Kuva 4. Primääri-instituutioiden painottuminen ja kansainväliset yhteisöt.	85

1. JOHDANTO

Euroopassa on tällä hetkellä uudenlainen turvallisuuspoliittinen tilanne. Ukrainan kriisi on tuonut aseellisen konfliktin ja suurvaltapoliitiikan näkyvästi takaisin mantereen poliittiselle näyttämölle. Näyttäisi siltä, että kaksi erilaista maailmaa, toisaalta solidaarinen ja integraatiokehitykseltään edistyksellisin kansainvälinen toimija, Euroopan unioni, törmäisi realismiin ja voimapolitiikan lipunkantajaan, suurvalta-ajatteluaan uudelleen herättäneeseen Venäjään.

Ukrainan jakautuneisuus idän ja lännen välillä ja siitä johtuneet viime aikojen tapahtumat ovat mahdollistaneet tämän työn kysymyksenasettelun. Itää ja länttä on pyritty identifioimaan ja selittämään muun muassa identiteettien, kulttuurien ja sivilisaatioiden kautta. Näkökulmana englantilainen koulukunta ja siitä kehitetty rakenneteoreettinen malli kansainvälisistä yhteisöistä toimii erinomaisena lähtökohtana tutkimukselle ja mahdollistaa alueellisten kansainvälisten yhteisöjen vertailevan arvioinnin. Arvioinnin kohteena eivät kuitenkaan ole valtioiden muodostamat, todelliset kansainväliset yhteisöt tai järjestelmät, vaan ne käsitykset, joita Ukrainan kriisiin kiinteästi liittyvät osapuolet – Euroopan unioni ja Venäjä – luovat edustamistaan yhteisöistä. Tätä käsitystä luodaan jatkuvasti sekä kommunikaation, että konkreettisten toimien kautta. Tämä työ pyrkii esittämään käsitykset analysoimalla molempien osapuolien julkilausumia puheiden muodossa, Krimin 16.3.2014 toteutetun kansanäänestyksen ja Venäjään liittymisen yhteydessä.

Tutkimusongelmana on selvittää, miten Venäjän ja Euroopan unionin käsitykset kansainvälisestä yhteisöstä eroavat toisistaan Krimin liittämisen yhteydessä annettujen puheiden perusteella.

Käytännössä tutkimus suoritetaan toteuttamalla laadullinen sisällönanalyysi Euroopan unionin ja Venäjän johtavien poliitikkojen puheista, jotka on annettu välittömästi liittyen Krimillä toteutettuun itsenäistymiseen ja kansanäänestykseen Venäjään liittymisestä 12.3.–8.4.2014. Tämä tapahtuma on kansainvälispoliittisesti tärkeimpiä yksittäisiä tapahtumia koko Ukrainan kriisin aikana. Tapahtumien ympärille ajoittui kattavasti kannanottoja aiheeseen liittyen kaikilta tärkeimmiltä toimijoilta. Tutkimuksessa toimijat on rajattu molempien osapuolien osalta presidentteihin, pääministereihin, ulkoministereihin, ja YK-suurlähettiläisiin. Englantilaisen koulukunnan tarjoama teoriakehitys toimii taustalla tarjoamassa rungon sisällönanalyysille. Aineisto ohjaa analyysia tarkentaviin alakategorioihin. Tutkimuksessa toimijoiden ja historiallisen kontekstin taustoittaminen tehdään

aihepiirikohtaisesti aineiston analyysin yhteydessä. Tämä takaa sen, että kutakin aihepiiriä taustoitetaan myös konkreettisilla tapahtumilla, eikä taustoittaminen jää irralliseksi analyysissä esiin nouseviin teemoihin nähden.

Ukrainan kriisillä on pitkälle ulottuvat historialliset taustat johtuen maan asemasta idän ja lännen kulttuuripiirien välissä. Maantieteellisesti suuren valtion kulttuuripohja on jakaantunut valtion sisällä. Valtion länsiosat ovat jo satojen vuosien ajan olleet tiiviimmässä yhteydessä länteen ja Eurooppaan, kun taas itäosat ovat olleet pitkään Venäjän ja Neuvostoliiton vaikutuspiirissä. Loppuvuodesta 2013 eskaloitunut kriisi pitää sisällään vahvoja jakolinjoja idän ja lännen välillä, sekä luo vahvoja jännitteitä kansainvälisesti Venäjän ja läntisen maailman välille. Pluralistisesta näkökulmasta katsottuna Venäjän suorittamat sotilaalliset toimet ja Krimin alueen kansanäänestys Venäjään liittymisestä loukkaavat suvereenin valtion oikeuksia. Lisäksi kriisi rikkoo kansainvälisen yhteisön säilyttämisen kannalta oleellisia normeja. Toisaalta solidaariselta kannalta nousevat esiin EU:n syvemmän integraation sopimukset, ihmisten oikeus vapauteen ja demokratiaan, unohtamatta taloudellisia näkökulmia. Nämä näkökulmat eri muodoissaan esiintyvät päivittäisessä uutisoinnissa Ukrainan kriisiin liittyen. Läntisessä mediassa Ukraina esitetään vapaana, oman kohtalonsa läntisessä integraatiossa valinneena ja vapaudestaan taistelevana kansana. Venäläisessä näkemyksessä painottuvat myös maan itäisten osien ja Krimin ”veljeskansojen” vapaus valita tiiviimpi yhteys Venäjään. Toisaalta länsi on integraatiopolitiikallaan ja sekaantumisellaan loukannut Ukrainan suvereniteettia ja olemusta Venäjän uskollisena naapurina.

Miksi Ukraina ei ole ”eurooppalaistunut”, vaikka Neuvostoliiton hajoamisesta on jo reilusti yli 20 vuotta? Vanhat kommunismin ajan valtaeliitit pysyivät suurelta osin vallassa maan itsenäistyttyä. Kommunistisen yksipuoluejärjestelmän reformointi demokratian periaatteiden mukaiseksi ja uusien valtion instituutioiden rakennus avasivat tälle eliitille mahdollisuudet ajaa omia etujaan. Leonid Kutšman valtaan noususta vuonna 1994 lähtien presidentin korostunut asema on jättänyt varjoonsa muut vallankäytön kanavat, kuten lainsäädännön, muun valtionhallinnon, sekä alueelliset hallintoelimet. Valtaeliitit ovat toistuvasti tunnistanee Eurooppaan integroitumisen mukanaan tuomat taloudelliset edut, mutta ovat olleet kykenemättömiä tai haluttomia toteuttamaan reformeja kotimaan politiikassa¹. Ukrainan väestöä on osittain luonnehdittu poliittisesti passiiviseksi, jakaantuneeksi ja sen mielenkiintoa ulkopoliittikkaa kohtaan vähäiseksi. Yleisen mielipiteen

¹ Wolczuk 2004, 3.

vaikutusta maan toimintaan ulkopoliitikassa on kuvattu vähäiseksi, johtuen edustuksellisen demokratian heikkoudesta.²

Neuvostoaika kuitenkin ei onnistunut peittämään olemassa olleita kansallisia identiteettejä. Suuri osa Itä- ja Etelä-Ukrainasta on kuulunut vuosisatojen ajan Venäjään, eikä koko valtion kattavaa ukrainalaista kansallista identiteettiä ole päässyt syntymään.³ Tässä on osa selityksestä myös nykyiselle kuohunnalle itäisessä Ukrainassa. Ukrainan kansalliset identiteetit ovat kylmän sodan jälkeen olleet jakautuneet Länsi-Ukrainan Eurooppa-mieliseen, ukrainan kieleen ja kulttuuriin perustuvaan identiteettiin, sekä Itä-Ukrainan alueella venäjänkieliseen ja Venäjä-mieliseen identiteettiin. Lisäksi Keski-Ukrainan kaksikielinen väestö on viime vuosina siirtynyt tukemaan osin läntistä identiteettiä.⁴ Vertailevassa tutkimuksessa Ukrainan, Valko-Venäjän ja Venäjän välillä juuri Ukrainassa havaittiin suurin kannatus sekä itää, että länttä kohtaan ja vähiten neutraaleita mielipiteitä vuonna 2007.⁵

Identiteettien jakautuminen on näkynyt kaikissa vaaleissa johtaen lopulta vuonna 2010 venäjämielisen, idän ja etelän tukeman Viktor Janukovytsin valintaan. Brudny ja Finkel kirjoittivatkin (2011) osuvasti, että Janukovytsin valinta johtaisi ”pehmeämmän” Venäjä-linjan muodostumiseen. Tämä linja voisi kohdata kuitenkin paljon suurempaa vastustusta läntisen identiteetin edustajilta. Tällöin presidentin olisi luovuttava autoritäärisestä asemastaan tai syntyisi oranssin vallankumouksen kaltainen yhteiskunnan vastaus demokratian ja vapauden puolesta.⁶ Jälkikäteen tiedämme, että symbolinen valinta idän ja lännen välillä Vilnassa joulukuussa 2013 johti valtavaan kansannousuun, jonka seuraukset jatkuvat yhä. Vilnan Euroopan unionin itäisen kumppanuuden huippukokouksessa Ukraina jätti valitsematta EU:n ja Venäjän välillä⁷, eikä jatkanut valmisteluja uudistetun assosiaatiosopimuksen ja vapaakauppa-aluesopimuksen allekirjoittamiseksi.

Päätöksen taustalla vaikuttivat Venäjän intressit sitoa Ukraina johtamaansa Euraasian unioniin ja vapaakauppa-alueeseen. Tämä näkyi konkreettisesti esimerkiksi Venäjän Ukrainan rajalla toteuttamissa tullikäytäntöjen kiristämisissä elokuussa 2013, sekä presidentti Janukovytsin ja hänen

² Chudowsky & Kuzio 2003, 274; 287.

³ Brudny & Finkel 2011, 818.

⁴ Brudny & Finkel 2011, 821.

⁵ White ym. 2010, 263.

⁶ Brudny & Finkel 2011, 828.

⁷ Popescu 2013a, 2.

lähipiirinsä taloudellisesta suosimisesta Venäjän markkinoilla.⁸ Kumppanuussopimuksen allekirjoittamatta jättäminen johti satojen tuhansien ihmisten protestointiin, sekä myöhemmin hallinnon turvallisuusjoukkojen käyttöön kansaa vastaan. Lopulta presidentti Janukovyts pakeni maasta Venäjälle. Ukrainan kriisi aiheutti EU:lle ja koko läntiselle maailmalle haasteen, joka on vielä kesken. Taloudelliset, alueelliset, poliittiset ja diplomaattiset ongelmat ovat edelleen vahvasti esillä. Ensimmäistä kertaa näyttäisi kuitenkin, että kahtiajako maan identiteeteissä on lieventynyt uuden presidentin valinnan yhteydessä. Petro Porošenko voitti vaalit 25.5.2014 selkeällä enemmistöllä kaikissa aluehallintoyksiköissä, *oblasteissa*. Aseistautuneet kapinalliset toimivat ainoastaan Donetskin ja Luhanskin alueilla, eikä näilläkään entisen presidentti Janukovytsin, Venäjään liittymisen ja aseellisen vastarinnan kannatus yllä kuin kolmasosaan asukkaista.⁹ Alueet eivät kuitenkaan osallistuneet toukokuusiin presidentinvaaleihin.

Englantilainen koulukunta voidaan nähdä kansainvälisen politiikan teoriana, joka mahdollistaa nykypolitiikan eri toimijoiden ja prosessien tutkimisen useista näkökulmista. Englantilaisen koulukunnan teoriaperinteessä yhdistyvät realistinen, rationalistinen ja revolutionistinen perinne. Tämän kolmijaon pohjalta yhtyvät realistinen, oman edun tavoitteluun perustuva kansainvälinen järjestelmä, yhteisiin normeihin ja etuihin perustuva kansainvälinen yhteisö, sekä laajempaan yhteenkuuluvuuteen perustuva maailmanyhteisö. Toiminnan vaikuttimina toimivat pluralismi ja solidarismi. Itsenäisyyden ja integraation välinen debatti on hedelmällinen lähtökohta perinteisesti hyvin solidaariseksi mielletyn EU:n tutkimukseen.

Englantilaisen koulukunnan juuret ovat toisen maailmansodan jälkeisessä kansainvälisen politiikan tutkimuksessa. Tuolloin Yhdysvaltojen dominointi maailmanpolitiikassa levittäytyi myös politiikan tutkimukseen rahoituksen kautta. Yhdysvalloissa levisi käytännön poliittisiin prosesseihin painottuva positivistinen tutkimusperinne, jossa pyrittiin saamaan tutkimuksesta tuloksia, ennusteita käytäntöä varten, kuten esimerkiksi luonnontieteissä.¹⁰ Samaan aikaan Euroopassa ja erityisesti Isossa-Britanniassa todettiin, että luonnontieteelliset kausaaliselitykset eivät vastaa niihin kysymyksiin, joita kansainvälisessä politiikassa esitetään. Englantilainen koulukunta alkoi kehittyä British Committeeen ja London School of Economicsin keulahahmojen Martin Wightin, Tim Dunnen ja Hedley Bullin toimesta normatiiviseksi teoriapohjaksi. Englantilainen koulukunta pitää kansallisvaltiota

⁸ Popescu 2013b, 2.

⁹ Popescu 2014b, 2.

¹⁰ Dunne 1998, 16.

pääasiallisena toimijana kansainvälisessä politiikassa, ottaa huomioon historialliset vaikutteet politiikkaan, sekä yhdistelee mielenkiintoisella tavalla realismia, rationalismia ja revolutionismia.

Pluralismi–solidarismi-jaottelu on herättänyt debattia teoriaperinteessä. Pluralistit näkevät solidaristisen siiven vain idealistisina taivaanmaalareina ilman realistista kykyä nähdä maailman kovuutta. Toisaalta myös pluralistit voidaan tulkita liian lopulliseen ajatteluun taipuvina skeptikkoina, jotka eivät kykene käsittelemään kansainvälisen yhteisön joskus – realistisen näkemyksen mukaan – epäloogisia solidaristisia toimia. Viime aikoina englantilaisen koulukunnan sisällä on käyty osittain virheellistä keskustelua, jossa pluralismi–solidarismi-jaottelu on liitetty kolmen teoriaperinteen ajatteluun. Kansainvälinen yhteisö nähdään nivoutuvan ainoastaan pluralistisiin näkökantoihin yhteisön toiminnasta. Myös kantilaiseen maailmanyhteisö-käsitteeseen on liitetty osittain virheellisesti vain solidaristinen katsomus toiminnan perusteisiin. Pluralistisen näkemyksen kantavana ajatuksena on kansainvälisen politiikan oleellisin toimija, suvereeni kansallisvaltio. Suvereenilla, legitiimillä valtiolla on ensisijainen oikeus koskemattomuuteen, riippumatta yksilöiden oikeudesta tasapuoliseen kohteluun. Laajimmin pluralistista keskustelua onkin herättänyt kysymys interventioista¹¹. Humanitäärisessä interventiossa ongelmaksi nousee auktoriteetin puute maailmanyhteisössä. Näin ollen suvereeni koskemattomuusperiaate takaa tasapuoliset mahdollisuudet valtioille. Mikäli tätä sääntöä rikotaan ilman globaalia auktoriteettia, annetaan intervention toteuttajille liian suuri valta. Solidarismi nojaa yhteen, rajat ylittävään oikeuteen ihmisyyteen ja yksilön perusoikeuksiin.

EU-tutkimusta englantilaisen koulukunnan näkökulmista on tehty melko vähän. EU on valtionkaltaisena toimijana tuore kansainvälinen toimija. Unionilla on riittävästi itsenäisiä, kansainvälisen politiikan teorian kautta tulkittavia vastuuta, se on integraatioltaan laajempi kuin muut valtioiden väliset organisaatiot, mutta vielä kaukana liittovaltiosta. Thomas Diezin¹² mukaan EU-tutkimuksen ja englantilainen koulukunnan syvempi integraatio voisi tuottaa mielenkiintoista tutkimusta kansainvälisen politiikan alalla. Euroopan unioni koostuu 28 jäsenmaasta, jotka ovat itsenäisiä, suvereenia kansallisvaltioita. Unioni perustettiin Maastrichtin sopimuksella Euroopan yhteisön pohjalle vuonna 1993. Alkunsa Euroopan integraatio sai Euroopan hiili- ja teräsyhteisön myötä toisen maailmansodan jälkeen. Integraatio alkoi todella tiivistyä 90-luvulla ja 2010-luvulla unioniin liitetyimpiä keskustelun aiheita lienevätkin integraation syvyys, yhteinen valuutta, edelleen laajentuminen, yhteinen perustuslaki ja puolustus, sekä jäsenvaltioiden suvereniteetin

¹¹ mm. Bull, Vincent ja Jackson.

¹² Diez & Whitman 2002, 44.

heikkeneminen. Vuonna 2008 alkunsa saanut talouskriisi on ajanut unionin ahtaalle sekä poliittisesti, että taloudellisesti. Yhteisvaluutta on kuitenkin kestänyt, unioni on luomassa mekanismeja vastaavien tapahtumien ennaltaehkäisemiseksi. Lisäksi unioni pyrkii käyttämään näkyvästi yhteistä ääntä Ukrainan kriisin hoitamisessa.

Johdannon jälkeen tutkimuksen toisessa luvussa määritellään englantilaisen koulukunnan pluralismi–solidarismi-jaottelu esittelemällä englantilaisen koulukunnan teoreettiset lähtökohdat, pääargumentit, keskeiset ontologiset ja metodologiset perusteet, sekä ajankohtainen tieteellinen keskustelu. Historiasta tuodaan esille tutkimusperinteen synty 1950-luvulta näihin päiviin keskeisine piirteineen sekä perinteen sisällä, että suhteessa muihin kansainvälisen politiikan koulukuntiin. Teorian keskeiset alkupeäiset ajatukset, kuten kolmijakoisuus, järjestys ja oikeus, sekä pluralismin ja solidarismin käsitteet tuodaan esille Bullin ja Wightin teoksista, minkä jälkeen siirretään fokusta tarkemmin pluralismi–solidarismi-jaotteluun. Tärkeimpinä lähteinä ovat erityisesti Barry Buzanin näkemykset primääri-instituutioista, sekä erilaisista kansainvälisistä yhteisöistä.

Tutkimuksen kolmannessa luvussa käsitellään laadullisen sisällönanalyysin perusteet Margaret G. Hermannin määrittelyä mukaillen, sekä nostetaan teoriakeskustelusta primääriaineiston analysointia varten. Rungon määrittely toteutetaan ennen analyysia suuntaa antavasti Buzanin (2014) mukaisten pluralismin ja solidarismin primääri-instituutioiden kautta. Analyysi ja aineisto täydentävät viitekehystä esiin nousevilla kategorioilla.

Menetelmän ja viitekehyksen esittelyn jälkeen neljännessä ja viidennessä luvussa analysoidaan teoreettisen viitekehyksen teemoittelun mukaisesti primääriaineistona sekä Euroopan unionin, että Venäjän ulkopoliittisen johdon Krimin liittämisen yhteydessä annetut puheet ja lausunnot. Analyysi ja teoria yhdistetään johtopäätöskappaleessa analysoimalla Euroopan unionin ja Venäjän käsitystä kansainvälisestä yhteisöstä sen mukaan, kuinka eri instituutiot painottuvat aineistossa. Lisäksi luodaan lyhyt katsaus alueellisten kansainvälisten yhteisöjen käsitteistön käyttökelpoisuudesta Venäjän ja länsimaiden välisen kanssakäymisen analysoimisessa, sekä hahmotellaan jatkokysymykset tutkimuksen jatkamiseksi.

2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS – ENGLANTILAINEN KOULUKUNTA

Englantilaisen koulukunnan syntyyn vaikutti Yhdysvalloissa merkittävä politiikan tutkimuksen tieteellistäminen, joka näkyi 1960-luvulla politiikan tutkimuksen debatissa behaviorismin ja klassisen lähestymistavan välillä. Behavioristit näkivät kansainvälisen politiikan tutkimuksen menevän eteenpäin vain, jos se kykenee muuttumaan luonnontieteiden kaltaiseksi. Positivismi perustui laajan, havainnoitavan datan ja aineiston keräämiseen, josta johdetaan malleja – luonnonlakien kaltaisia sääntöjä – jotka pätevät yleistettävänä politiikan käytäntöön.

Pohjois-Amerikassa ohjattiin tutkimusta rahoituksen ja instituutioiden kautta, kuten esimerkiksi The American Committee on the Theory of International Politics. Isossa-Britanniassa käynnistettiin Herbert Butterfieldin toimesta vastaava instituutio, British Committee, jonka ensimmäistä kokoontumista tammikuussa vuonna 1959 pidetään englantilaisen koulukunnan symbolisena alkuna.¹³ Aikaisemmin Charles Manning oli aloittanut kansainväliseen yhteisöön keskittyvän opetusohjelman London School of Economics and Political Science -oppilaitoksessa. Täällä myös Manningin kollega, Martin Wight piti luentonsa kolmesta tieteenperinteestä, realismista, rationalismista, ja revolutionismista.¹⁴ Yksi vaikuttavimmista englantilaisen koulukunnan teoreetikoista lienee juuri Martin Wight, koulukunnan sisällä eräänlainen ”kummisetä”¹⁵. Wight aloitti kolmen tieteenperinteen yhdistämisen kokonaisuudeksi, jota nykypäivänä voidaan nimittää englantilaisen koulukunnan tieteenperinteeksi.

Toisen merkittävän englantilaisen koulukunnan teoreetikon, Hedley Bullin mukaan sosiaalinen järjestys esiintyy kaikissa yhteisöissä. Tämä ei ole riippuvaista säännöistä, vaan universaaleista, ensisijaisista ja perustavista tavoitteista sosiaalisessa yhteisössä. Näitä ovat turva väkivaltaa vastaan, takuu lupauksen pitämiseksi ja oikeus omistussuhteen pysyvyyteen.¹⁶ Näihin ajatuksiin perustuen Bull jakoi kansainvälisen politiikan kentän tieteenalan kolmijakoa myötäillen kolmenlaisiin yhteisöihin. Näitä ovat kansainvälinen järjestelmä, kansainvälinen yhteisö, sekä maailmanyhteisö.

¹³ Linklater & Suganami 2006, 16.

¹⁴ Dunne, ym. 2010, 137.

¹⁵ Dunne 1998, 47.

¹⁶ Bull 1977, 5.

Kansainvälinen järjestelmä syntyy, kun kaksi tai useampia valtioita on toistensa kanssa riittävässä kanssakäymisessä muodostaakseen yhden kokonaisuuden.¹⁷ Kansainvälinen järjestelmä rinnastetaan englantilaisessa koulukunnassa realistiseen tieteenperinteeseen, jonka määräävinä tekijöinä ovat oman edun tavoittelu, nollasummapeli ja sota¹⁸. Ominaista realistiselle tieteenperinteelle on menestyksellä oikeuttaminen, sodan luonnollisuus, sodankäynnin mahdollistavien voimavarojen tärkeys, sekä historiallinen toistuvuus.¹⁹

Kansainvälisessä yhteisössä valtiot ovat toisiinsa sidottuja yhteisten etujen, tavoitteiden, sekä sääntöjen mukaisesti²⁰. Kansainvälisen yhteisön tavoitteita ovat Bullin mukaan järjestelmän itsensä ylläpito, jäsenten suvereeniuden takaaminen, sekä negatiivisen rauhan takaaminen, jolla tarkoitetaan nimenomaan sodan puuttumista. Lisäksi tavoitteena on, kuten kaikissa sosiaalisissa yhteisöissä, turvan, luottamuksen ja omistuksen tavoitteet.²¹ Wightin mukaan rationalistinen tieteenperinne yhdistyy kansainväliseen yhteisöön ja sen sisällä tapahtuvaan kanssakäymiseen.²² Oleellista kansainvälisessä yhteisössä on poliittisen vallan oikeutus ja sen luomat moraalivelvoitteet, sodankäynnin säännöt, sekä minimihaitan periaate.²³

Maailmanyhteisö on Bullin mukaan moraalisesti ensisijainen kansainväliseen, valtioiden väliseen järjestykseen nähden. Maailmanyhteisössä pääasiallisena tarkastelun kohteena on yksilö, ei ainoastaan valtio.²⁴ Wightin mukaan maailmanyhteisö on ajatuksellisesti peräisin revolutionistisesta tieteenperinteestä, jossa keskeistä on kansainvälisen yhteisön homogeenisuus ideologisen samankaltaisuuden, imperialismin tai kosmopolitanismin kautta.²⁵ Buzanin mukaan maailmanyhteisö on englantilaisen koulukunnan teorian määrittelemättömin osa, joka heikentää teorian uskottavuutta ja mahdollisuuksia jatkotutkimukseen. Maailmanyhteisöä on kohdeltu eräänlaisena ajatuksien romukoppana, jonne akateemikot ovat työntäneet käsittelemättä jääneet ajatukset. Alun perin maailmanyhteisö nähtiin esimerkiksi Wightin ja Bullin toimesta alisteisena kansainväliselle yhteisölle. Nykyään yksilö ja maailmanyhteisö nähdään tavoitteina, joita kohti pyrkii. Keskustelu

¹⁷ Bull 1977, 10.

¹⁸ Buzan 2004, 7.

¹⁹ Wight 1991, 259.

²⁰ Bull 1977, 13.

²¹ Mt. 17.

²² Dunne 1998, 58.

²³ Wight 1991, 259.

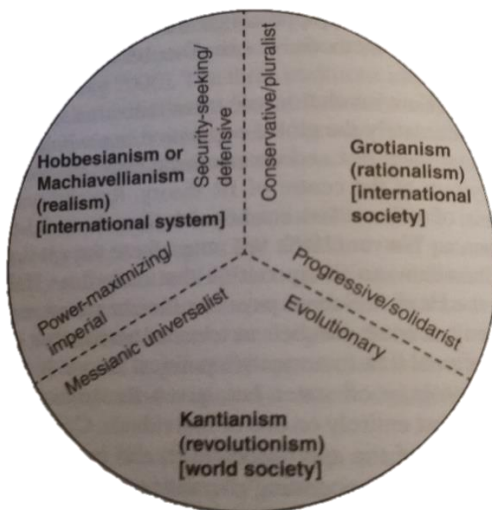
²⁴ Bull 1977, 22.

²⁵ Wight 1991, 42–45.

maailmanyhteisöstä on virheellisesti edellyttänyt universaaliutta, eikä alueellista kehitystä esimerkiksi Euroopan unionissa ole otettu huomioon.²⁶

Maailmanyhteisön tavoiteltavuus johtunee yhä syvenevästä globalisaatiosta niin talouden, informaation kuin ajatustenkin suhteen. Maailmantalous sitoo valtioita yli kansallisten rajojen. Tämä keskinäisriippuvuus ilmentyy monikansallisten toimijoiden, kuten viranomaisasemassa olevan IMF:n tai yksityisten suuryritysten kautta. Ylikansallisten toimijoiden liittyminen kansainväliseen yhteisöön on teoreettisesti haastavaa, koska myös englantilainen koulukunta on pitänyt kansallisvaltiota kansainvälisen politiikan keskeisenä toimijana. Kansainvälisen lain suhteen ylikansalliset toimijat alkavat olla niin sitoutuneita, että niillä on toimijuus ja vastuu yhteisössä.²⁷

Kansainvälinen yhteisö ja siihen liittyvä tutkimus on painottunut englantilaisen koulukunnan piirissä. Kansainvälisen järjestelmän tutkimus on saavuttanut runsaasti suosiota tieteenalan ulkopuolella, erityisesti realismin ja uusrealismin koulukuntien tutkimuksen kautta. Maailmanyhteisön tutkimusta taas on haitannut jo aiemmin mainittu alueellisen tason ja taloudellisen integraation huomiotta jättäminen. Nämä kolme konseptiä eivät kuitenkaan ole toisiinsa nähden poissulkevia tai ristiriitaisia²⁸. Kuten näemme kuvasta 1²⁹, tämän työn kiinnostuksen kohteena olevat pluralismin ja solidarismin käsitteet kuvaavat kansainvälisen yhteisön tasoja toisaalta lähestyen voimapolitiikkaan

Kuva 1. Englantilaisen koulukunnan kolmijakoisuus Buzanin (2014) mukaan.

²⁶ Buzan 2004, 44.

²⁷ Mt. 120.

²⁸ Mt. 14–15.

²⁹ Ibid.

ja nollasummapeliin keskittyvää kansainvälistä järjestelmää ja toisaalta koko globaalin ihmiskunnan ykseyteen nojaavaa maailmanyhteisöä.

Englantilainen koulukunta asettuu teoreettisella spektrillä realismin ja liberalismien välimaastoon, madaltaen näiden näkemyseroja ja tarjoamalla monitieteellisemmän ja monipuolisemman lähestymistavan³⁰. Teoriapohjan kolmijakoisuus realismin, rationalismin ja revolutionismin välillä, sekä historian arvostus politiikan tutkimuksessa ovat erityispiirteitä, jotka erottavat koulukunnan muista kansallisvaltiokeskeisistä lähestymistavoista. Historia ja kokemus valaisevat nykyajan tapahtumia. Historian merkittävyys kohteena, jota vastaan voidaan testata yleistäviä teoreemeja, tai mallina, josta voidaan johtaa kehityskulkuja tulevaisuuteen, herättävät keskustelua tieteenalan sisällä.³¹

Metodologiselta kannalta englantilainen koulukunta on vahvasti, jo ensimmäisistä perusteoksistaan lähtien, ollut vastaan tieteellistä, positivistista lähestymistapaa. Englantilainen koulukunta ei ole kiinnostunut kausaalisista malleista ja selitystavoista, vaikka ne voivatkin auttaa osana historiallista analyysiä tulkitsemaan joitain tapahtumia kansainvälisessä yhteisössä. Sen sijaan englantilainen koulukunta pyrkii selvittämään tapahtumia toimijan, historian ja olosuhteiden kontekstissa. Tästä huolimatta varsin vähän tämän kaltaista tutkimusta on englantilaisen koulukunnan piirissä toteutettu. Normit ja arvot ovat englantilaisen koulukunnan ajattelussa korostetussa roolissa vertailussa realismiin.³² Monipuolisen näkökulman säilyttäminen on erityisen tärkeää pyrittäessä teoretisoimaan Ukrainan kriisin kaltaisia tapahtumia. Historialliset syyt ja vahva arvolataus kahtiajakautuneen valtion yhtenäisyyttä jakavina tekijöinä yhtyvät molemmin puolin läntiseen ja toisaalta venäläiseen intressipainotteiseen politiikkaan.

Timothy Dunne määrittelee englantilaisen koulukunnan tyypilliset tutkimusintressit kolmeen kategoriaan. Ensimmäinen näistä käsittelee kansainvälisen yhteisön historiallista ja vertailevaa tutkimusta. Toinen kategoria käsittelee normien ja instituutioiden syntymistä ja kehitystä, sekä sitä, kuinka ne muokkaavat poliittista toimintaa. Kolmantena Dunne näkee selkeästi käytännönläheisemmän, normatiivisen kategorian.³³ Buzanin mukaan englantilainen koulukunta on jakautunut tutkimuksen fokuksen mukaisesti ideologiseen tutkimukseen maailmanpolitiikan tilasta ja

³⁰ Buzan 2004, 10.

³¹ Linklater & Suganami 2006, 89.

³² Linklater & Suganami 2006, 95–98.

³³ Dunne 2001, 225.

rakenteesta vailla kosketuspohjaa todellisuuteen. Buzanin mukaan kolmas tapa on ymmärtää englantilainen koulukunta konseptijoukkona, jolla analysoidaan kansainvälisen yhteisön materiaalisia ja sosiaalisia rakenteita, kuitenkin sulkematta normeja ja arvoja ulkopuolelle.³⁴ Tässä tutkimuksessa ei pyritä hyödyntämään englantilaista koulukuntaa ylätasoa kaiken kattavana teoriana, eikä työllä ole erityistä normatiivista tiedonintressiä. Pyrkimys on sen sijaan hyödyntää koulukunnan keskeisiin konseptioihin kuuluvia pluralismia ja solidarismia erilaisten kansainvälisten yhteisökäsitysten hahmottamisessa.

2.1. Englantilaisen koulukunnan kritiikki

Englantilainen koulukunta on herättänyt ymmärrettävästi myös paljon kritiikkiä sekä perinteen sisällä, että ulkopuolella. Buzanin mukaan englantilaisen koulukunnan perustavat teoreetikot ovat antaneet ihmisoikeuksien summentaa teoreettista päättelyään, taipuneet järjestys- ja oikeus-käsitteiden universaaleihin ominaisuuksiin, sekä ylenkatsoeet kansainvälisen poliittisen talouden roolin teorioissaan.³⁵ Edellä mainitut kohdat liittyvät laajemmin tieteenperinteen ulkopuolelta kohdistuviin paineisiin, joiden vuoksi englantilainen koulukunta oli pitkään 90-luvulle asti aliarvostettu ja teorian vahvuuteen nähden aliedustettu kansainvälisissä alan julkaisuissa. Teoriaa pidettiin vain yhtenä realismin osana, johtavia teoreetikoita positivistina ja ajatuksia jopa jätettiin huomioimatta.³⁶

Englantilaisen koulukunnan perusteoksissa kansainvälisen järjestyksen kolmas muoto, maailmanyhteisö on jäänyt huomattavan vähälle huomiolle, vaikka juuri tämä mahdollistaisi englantilaisen koulukunnan ensisijaisuuden analysoitaessa esimerkiksi globalisaatiota tai Euroopan unionia. Maailmanyhteisön laiminlyönti voi olla seurausta liioitellusta globaalien tason painotuksesta kansainvälisen yhteisön kehityksessä. Kohdentamalla kehitystutkimusta alueelliselle tasolle, voidaan lieventää yhtä Englantilaisen koulukunnan heikkouksista, eli skeptisen pluralistisen näkemyksen dominanssia.³⁷

Englantilainen koulukunta on myös kyseenalaistettu tieteenä kokonaisuudessaan. Tämä johtuu osakseen erilaisista näkemyksistä siitä, mitä tiede on. Amerikkalaisen näkemyksen mukaan teorian pitää voida selittää, osoittaa toistettavilla hypoteeseilla. Eurooppalaisen näkemyksen mukaan

³⁴ Buzan 2004, 11–14.

³⁵ Ibid.

³⁶ Dunne 1998, 1–2.

³⁷ Buzan 2004, 11; 18.

tieteessä riittää kyky jäsentää tietoa systemaattisesti, muodostaa kysymyksiä ja luoda kenttää selventämään loogiset käsitteet ja kategoriat.³⁸ Osaltaan tämän työn tarkoituksena on johdatella teoriaperinteestä kategorisointeja olemassa olevien ajatusten pohjalta. Näiden kategorioiden pohjalta on mahdollista kasvattaa tieteenalan uskottavuutta nykyisten poliittisten tapahtumien tulkinnassa.

Englantilainen koulukunta on kohdannut kritiikkiä myös menetelmättömyydestä. Wightin luoma kolmijakoisuus realismiin, rationalismiin ja revolutionismiin välille on keskinäisriippuvaista, perinteet kulkevat rinnan, jännitteineen ja konflikteineen³⁹. Tämä on kriitikoiden toimesta ymmärretty väärin erottamalla kolme tieteenperinnettä englantilaisen koulukunnan sisällä. Todellisuudessa, Littlen mukaan, kolme tieteenperinnettä johtavat metodologiseen pluralismiin, jossa positivistinen metodologia liitetään realismiin ja kansainväliseen järjestelmään; tulkinnallinen teoria ja hermeneutiikka kansainväliseen yhteisöön ja rationalismiin; sekä kriittinen teoria maailmanyhteisöön ja revolutionismiin. Metodologiat sekoittuvat keskenään tutkimuksessa, aivan kuten tieteenperinteetkin.⁴⁰ Muun muassa Buzan onkin kritisoinut jopa tällaista yksinkertaistamista ja argumentoikin vielä pidemmälle menevän metodologisen pluralismin puolesta: Miksei esimerkiksi kansainvälistä yhteisöä voisi tutkia positivistisin menetelmin?⁴¹

Englantilaisen koulukunnan kritiikkiin kuuluvat mielipiteet sen suurimmasta etulyöntiasemasta ”keskitienä” kahden merkittävimmän tutkimusperinteen, realismin ja liberalismin välissä, sekä ylätasolla laajemmin realistisen ja ideologisen näkökulman välillä. Kriitikot näkevät englantilaisen koulukunnan ”kaksinaamaisena”, aina tilanteen tullen kykenevänä sopeutumaan soveliaaseen perinteeseen. Tämä johtuu Littlen mukaan oppi-isien, Wightin ja Bullin, argumenttien muutoksesta aikojen saatossa. Esimerkiksi kylmän sodan aikaan politiikan käytäntöjen realistisesta piirteestä, joka ymmärrettävästi muuttui kylmän sodan päätyttyä. Toisaalta tämä voi johtua siitä, että koulukunnan teoreetikot eivät alun alkujaan ole sopineet yhdestä lähestymistavasta ja sitominen yhteen tutkimusperinteeseen on tästä syystä keinotekoista. Koulukunnan voidaan myös nähdä käyneen läpi jopa neljä vaihetta historiallisesti tarkasteltuna, mistä johtuen myös fokus tutkimuksessa on muuttunut.⁴²

³⁸ Buzan 2004, 24.

³⁹ Wight 1991, 265–266.

⁴⁰ Little 2000, 402.

⁴¹ Buzan 2004, 24.

⁴² Little 2000, 397.

Tavallaan nämä kaikki kritiikit pitävät paikkansa. Kansainvälisen politiikan teoriaperinteet kokevat muutoksia ympäristön muutosten yhteydessä. Kritiikki on tämän johdosta ymmärrettävä positivismiin silmin. Nykyinen maailmanpoliittinen tilanne osoittaa riittävän selkeästi, että yhtä oikeaa ja tieteellistä vastausta ei voi olla olemassa. On olemassa vaara, että englantilainen koulukunta pyrkii olemaan ”kaiken teoria”, joka loppujen lopuksi epäonnistuu olemaan yhtään mitään. Tässä työssä pyritään jatkamaan teorian jatkojalostamista sen vahvuuksien kautta. Olematta yleispätevä luonnonlain mukainen teoria, englantilainen koulukunta mahdollistaa monipuolisten ajatusten esiin nostamisen ja pelaamisen ajankohtaiseen politiikkaan.

2.2. Pluralismi ja instituutiot

Pluralismissa ja solidarismissa on pohjimmiltaan kyse siitä, millaiset säännöt, normit ja instituutiot säätelevät kansainvälistä yhteisöä, samalla ottaen huomioon valtiojärjestelmän perustavanlaatuiset ominaisuudet: suvereniteetin ja interventiokiellon⁴³. Käsitepari on siis englantilaisen koulukunnan ytimessä määrittäen valtion ja ihmisten oikeuksia, sekä velvollisuuksia. Toisin sanoen kysymys on järjestyksen ja oikeudenmukaisuuden välisestä kamppailusta ja kansainvälisen yhteisön mahdollisuuksista⁴⁴. Buzanin (2014) mukaan tämä johtaa siihen, että pluralismia ja solidarismia ei voida käsitellä toisiinsa nähden vastakkaisina ilmiöinä, vaan ne ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Pluralismin ja solidarismin ytimessä ovat primääri-instituutiot, jotka ovat:

”[...] syviä ja suhteellisen kestäviä sosiaalisia käytäntöjä, jotka ennemminkin kehittyvät, kuin otetaan käyttöön suunnitellusti. Instituutioita ei ainoastaan jaeta yhteisön jäsenten kesken, vaan ne nähdään legitiiminä toimintana. Näin ollen instituutiot muodostavat kansainvälisen yhteisön jaetun identiteetin. Instituutiot eivät ainoastaan muodosta valtion perusluonnetta vaan ne myös määrittävät keskinäisen toiminnan legitiimit muodot ja yhteisön jäsenyyden kriteerit.⁴⁵”

Edelliseen pohjautuen voitaisiin siis nähdä, että pluralismin ja solidarismin määrää, sekä kansainvälisen yhteisön laatua määrittävät erityisesti jaetut primääri-instituutiot. Seuraavissa alakappaleissa esitetään sekä pluralistiset, että solidaristiset instituutiot, joiden mukaan analysoidaan tutkimuksen primääriaineisto. Instituutioiden lisäksi seuraavissa kappaleissa esitetään myös pluralismin ja solidarismin keskeinen sisältö.

⁴³ Buzan 2014, 16–17.

⁴⁴ Mt. 84.

⁴⁵ Ibid. Kirjoittajan suomennos.

Englantilaisen koulukunnan erikoisuutena pidetään käsitystä kansainvälisen järjestelmän kehityksestä kansainväliseksi yhteisöksi normien ja sopimusten kautta. Teoria mahdollistaa solidaristisen kehityksen tutkimuksen, mutta väkivallan asema järjestystä rikkovana ja kehitystä jarruttavana elementtinä ei ole poistunut.⁴⁶ Revolutionismin rooli englantilaisen koulukunnan teorian osana lupaa globaalin, jopa kumouksellisen solidarismin mahdollisuutta, joka ei ole historiassa toteutunut. Pluralistinen kansainvälinen yhteisö on hallitsevassa osassa englantilaisen koulukunnan tutkimusta, huolimatta globalisaation sille aiheuttamista haasteista. Pluralistisen kansainvälisen yhteisön ytimessä on valtion suvereniteetti, ja koskemattomuus.⁴⁷ Näin ollen pluralistinen käsitys joutuu ongelmiin silloin, kun suurvaltojen etu edellyttää pienempien valtioiden suvereniteetin loukkaamista, tai humanitäärinen interventio olisi tarpeen. Pluralistisen näkökannan mukaan yksilön suojeluun ja ihmisoikeuksiin perustuva solidaarisuus maksaa koko järjestelmän uskottavuuden ja järjestyksen. Pluralismille on ominaista realismin kaltainen taipumus pessimismiin⁴⁸. Vaikka pluralistisessa kansainvälisessä yhteisössä tunnustetaan yhteistyön mahdollisuus, ei sen kuitenkaan nähdä ulottuvan rinnakkaiseloja pidemmälle. Pluralisti suhtautuu skeptisesti arvojen ja kulttuurien tasoittumiseen ja läntisten liberaalien arvojen leviämiseen. Erilaisuus nähdään rikkautena ja muun muassa Kiina, Venäjä ja Brasilia soveltavat edelleen ”kovia” pluralistisia arvoja ja näkemyksiä.⁴⁹

Pluralistin mielestä solidarismin vaarat ovat moninaiset. Mikäli pluralismin peruseriaatteita, kuten suvereniteettia rikotaan, koko yhteisön vakaus on vaarassa. Vaikka länsimainen kansainvälinen yhteisö tuskin laajenee yli kulttuuri-, uskonto- ja maantieteellisten rajojen, ihmisyyteen perustuvat arvot ja eettiset standardit jatkavat todennäköisesti leviämistään.⁵⁰ Kansainvälinen yhteisö onkin toiminut humanitäarisistä syistä entisessä Jugoslaviassa, arabikevään aikana Libyassa ja – ainakin argumentaation tasolla – viimeisimmässä Ukrainan vallanvaihdoksessa, jonka aikana Venäjä otti haltuunsa Krimin alueen, osan suvereenia Ukrainan valtiota. Ongelmana tässä näkemyksessä on se, että solidaarisuudesta tulee tilannesidonnaista ja länsi on osiltaan tahrannut jo maineensa levittämällä ”universaaleja” arvojaan voimakeinoin.

Bullin (1977) mukaan solidaarisuus erotetaan pluralismista siinä vaiheessa, kun säännöt ja instituutiot säätelevät yhteistyötä, eivät ainoastaan yhteistä olemassaoloa. Pluralismissa olemassaolo liittyy

⁴⁶ Linklater & Suganami 2006, 122–123.

⁴⁷ Mt, 132–134.

⁴⁸ Buzan 2014, 94.

⁴⁹ Hurrel 2007, 287–292.

⁵⁰ Linklater & Suganami 2006, 145–153.

valtioiden oman edun tavoitteluun, eikä näillä ole mitään velvoitetta omata yhteisiä arvoja tai sopia syvemmästä yhteistyöstä.⁵¹ Karuimmillaan pluralistisessa kansainvälisessä yhteisössä tunnustetaan muiden oikeus suvereeniin itsenäisyyteen, ylläpidetään vallan tasapainoa ja järjestystä yhteisössä, sekä taivutaan diplomatian luomiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin.⁵² Bull tunnustautui itse pluralistiksi, mutta piti kuitenkin oleellisena yhteisön solidaarisuuden ja sen potentiaalin empiiristä todistamista. Samaten hän painotti ihmiskunnan moraalista ensisijaisuutta, joka ajaa jopa kansallisvaltioiden oikeuksien edelle. Bull määritteli teoksessaan viisi pluralismin keskeistä instituutiota – sota, diplomatia, kansainvälinen laki, voimatasapaino ja suurvalta-asema –, joita Buzan (2014) käsittelee teoksessaan historiasidonnaisesti, liittäen mukaan kaksi kansainvälisen yhteisön ja valtion ensisijaisuudesta johtuvaa instituutiota, suvereniteetin ja alueellisuuden. Näihin seitsemään Buzan lisää vielä historialliset, mutta merkitystään menettäneet kolonialismin, dynastisuuden, ihmisten eriarvoisuuden ja tärkeimpänä modernin valtioajan ideologiana nationalismin.

Suvereniteetti, alueellisuus ja nationalismi muodostavat kriteerit toimijan kuulumiselle kansainväliseen yhteisöön⁵³. Vaikka Buzanin mukaan nationalismi on muuttanut pluralististen instituutioiden olemusta ja keskinäisiä suhteita, on se kuitenkin luonut osaltaan suvereniteetista ja alueellisuudesta sen kaltaisia instituutioita, jollaisina ne tänä päivänä ymmärretään. Suvereniteettiin ja alueellisuuteen liitetään käsitys kansan ja valtion ykseydestä. Tämä näkyy myös tämän tutkimuksen aiheena olevassa Ukrainan kriisissä. Suurimmat ristiriidat kansainvälisessä yhteisössä liittyvät erityisesti siihen, että Venäjä on loukannut Ukrainan valtiollista suvereniteettia ja alueellista koskemattomuutta. Toisaalta, mikäli Maidanin tapahtumia katsotaan venäläisin silmälasein lännen provosoimina vallankumouksellisina toimina, voidaan kyseenalaistaa myös läntisen maailman pyyteettömyys liittyen Ukrainan suvereniteettiin nähden. Koska suvereniteetin ja alueellisuuden käsitteet ovat keskeisessä osassa Ukrainan tilanteessa, muodostavat ne yhdessä nationalismin kanssa keskeisen osan tämän työn pluralististen instituutioiden tarkastelua.

Pluralismin ja solidarismin käsitteet määrittävät erityisesti kansainvälisen yhteisön piirteitä, jotka säätelevät yhteisössä vallitsevaa järjestystä, sekä oikeudenmukaisuutta. Mikäli nationalistinen suvereniteetti ja alueellinen koskemattomuus määrittävät valtioiden oikeuksia ja velvollisuuksia osana yhteisöä, on kansainvälinen laki nähtävä oleellisena osana kansainvälisen yhteisön järjestystä ja ylläpitoa. Solidaristien kannattaessa naturalistista kansainvälisen lain järjestelmää, jossa sodan

⁵¹ Buzan 2004, 144–145.

⁵² Linklater & Suganami 2006, 130.

⁵³ Buzan 2014, 105.

laittomuus on rangaistava ja ihmisoikeudet otetaan kansainvälisen lain piiriin, pluralistien osalta tällainen kehitys on epäedullista⁵⁴. Pluralismille keskeisimpiä ovat positiivinen kansainvälinen laki, joka ei perustu mihinkään universaaliin totuuteen ja oikeuteen, vaan on enemmän diplomaattinen sopimus, joka säätelee kansainvälisen yhteisön toimintaa.

Järjestyksen ylläpito pluralistisessa yhteisössä on oleellista. Bullin alkuperäisistä viidestä instituutiosta kansainvälisen lain lisäksi ainakin voimatasapainon ja suurvalta-aseman käsite takaa yhteisön sisäisen vakauden. Tässä työssä keskitytään järjestyksen ylläpidon osalta kuitenkin pääasiallisesti kansainvälisen lain instituutioon, joka on Ukrainan tilanteessa herättänyt kiivasta keskustelua sekä Ukrainan alkuperäisen vallanvaihdoksen, että Krimin liittämissä yhteydessä.

2.3. Solidarismi ja instituutiot

Myöhemmin, Bull ja yleisemminkin englantilainen koulukunta kääntyivät solidaarisempaan suuntaan. Valtioiden tunnustaessa solidarismin periaatteita ne myös antoivat periaatteiden vaikuttaa omaan toimintaansa. Tämä ei kuitenkaan Buzanin mukaan ole ollut riittävää. Englantilaisen koulukunnan tutkimuksen painottuminen pluralistiseen kansainvälisen yhteisöön johtuu alueellisen tason yhteisön käsitteen laiminlyönnistä ja taloudellisen sektorin unohtamisesta.⁵⁵

Turvautuminen ainoastaan pluralistiseen näkemykseen ei nykymaailmassa ole mahdollista. Globalisaation monimutkaistamat hallinnon ongelmat vaativat monimuotoisia ja yhteistyöhön pakottavia ratkaisuja. Uudistunut turvallisuuskäsitys tuo toimijoille haasteita uudenlaisen väkivallan torjunnassa. Sosiaaliset, ympäristö- ja teknologian muutokset vaikuttavat hallinnon laajuuteen ja tuottavat jatkuvasti uusia ongelmia hallinnoille, joiden on vaikea sopeutua tilanteisiin yksin. Kulttuurien leviäminen massiivisen väestön liikkuvuuden luo ongelmia valtiokeskeisen pluralismin käsitykseen. Nousevien valtioiden ottaminen mukaan vallan tasapainotukseen rikkaiden ja mahtavien toimesta on väistämätöntä, koska hyvinvoiva viidennes ei voi sulkea muuta maailmaa ulos. Vaaditaan monipuolisempaa hallintoa. Pluralistinen, kapea-alaisesti omiin etuihin perustuva ymmärrys maailmasta ei tule Hurrelin mukaan katoamaan, mutta sen rooli on pienentynyt uusien hallinnollisten haasteiden edessä.⁵⁶

⁵⁴ Linklater & Suganami 2006, 66.

⁵⁵ Mt, 67; Buzan 2004, 231.

⁵⁶ Hurrel 2007, 298–300.

Esimerkiksi turvallisuus-, ihmisoikeus- ja ympäristökysymykset ovat asioita, joiden solidaristista kehitystä voidaan havainnoida alueellisella tasolla. Buzan (2014) näkeekin todennäköisenä kehityksenä turvallisuustutkimuksen ja englantilaisen koulukunnan yhteiset tutkimusintressit eritasoihin kansainvälisiin yhteisöihin ja niiden turvallisuuteen liittyen⁵⁷. Turvallisuuskeskustelussa esimerkiksi Naton rooli kollektiivisen turvallisuuden luojana on alueellisesti ymmärrettävissä solidaarisena, mutta mikäli tavoitellaan universaaliutta, on kollektiivinen turvallisuus todennäköisesti utopiaa. Solidarismia ei voida käsittää vain kosmopoliittisena, yhteiseen ihmiskuntaan perustuvana käsitteenä, vaan valtiokeskeinen solidarismi on erotettava piirteenä, jolla ei ole universaalia agendaa. Valtiokeskeinen solidarismi, eli yhteisöllisyyden kehittyminen valtioiden välille jaettujen arvojen ja normien kautta, yhdistettynä alueelliseen tarkasteluun poistaa pluralistien solidarismille lyömän utopian leiman ja liudentaa käsitteiden välistä vastakkainasettelua⁵⁸.

Suurimmat saavutukset solidarismin alalla on tehty yhteisen hyödyn tavoittelussa liberaalin markkinatalouden voimin, sekä tiedon hankinnassa. Talouden alalla on jopa nähty kollektiivisia pakotteita, joita ei tieteessä juurikaan käytetä.⁵⁹ Kansainvälinen poliittinen talous (IPE) on ilman perusteita laajalti ylenkatsottu englantilaisen koulukunnan tutkimuksessa. Poliittinen talous ei ollut välttämättä perustavien kirjoittajien ominta alaa ja globaalin talouden nähtiin mahdollisesti vaarantavan kansainvälisen yhteisön olemassaolon ja perustan. Alueellisten kehityskulkujen hylkäämisellä ja keskittymisellä maailmanyhteisöön liittyvien käsitteiden osalta ainoastaan universaaliin näkökulmaan on heikennetty solidarismin vaikuttavuutta kansainvälisten yhteisöjen tutkimuksessa. Mikäli keskustelua viedään suuntaan, jossa kansainvälisen talouden mekanismit on nostettu osaksi primäärejä instituutioita sodan, diplomatian, suvereeniuden ja kansainvälisen lain rinnalle, ja alueellisuus huomioidaan mahdollisuutena tarkastella syvemmän solidaarisuuden ilmentymiä, mahdollistuu nykyisten kansainvälisten yhteisöjen laajempi ja paikkansa pitävämpi tulkitseminen.⁶⁰

Talous on siis ensimmäinen Buzanin solidaristiseksi määrittelemä primääri-instituutio. Isosta-Britanniasta 1800-luvulla käynnistynyt markkinoiden liberalisoituminen, talouden eroaminen politiikasta, saavutti täysin globaalin aseman vasta kylmän sodan päättymisen jälkeen. Nykyään valtiot pyrkivät omaksumaan parhaita käytäntöjä pärjätäkseen globaalisti verkottuneessa taloudessa,

⁵⁷ Buzan 2014, 181–182.

⁵⁸ Mt. 114–115.

⁵⁹ Buzan 2004, 148–152.

⁶⁰ Buzan 2005, 118–124.

vaikka osin taloudellinen nationalismi säätelee edelleen vaihtelevasti valtioiden toimintaa osin vapautuneilla markkinoilla. Vaikka talous ei ole kosmopoliittinen arvo, tai ihmisoikeus, se kuitenkin osoittaa merkittävää solidaristista kehitystä.⁶¹ Talous on merkittävä tekijä Euroopan unionin kehityksessä, sekä integraatiopyrkimyksissä itäisen naapuruston kanssa. Euroopan energiariippuvuus Venäjästä ja toisaalta Venäjän tästä johtuva taloudellinen riippuvuus unionista muokkaavat niiden toimintaa myös Ukrainan kriisissä. Taloudelliset argumentit on näin ollen otettava huomioon tämän työn analyysiosiossa.

Pluralismi ei pohdi arvojen laatua tai niiden omaksumisen syitä, koska se on tiukasti kiinni selviytymisen ja oman edun logiikassa. Jos arvoja pluralistiselta kannalta tarkasteltuna ylipäänsä on olemassa, ne liittyvät instrumentaaliin tai selviytymiseen liittyviin asioihin. Solidaristeille jaetut arvot ylittävät nämä ”minimitason” yhteiset näkemykset ja syventävät yhteisöä. Ihmisoikeudet ovat vieneet pääosan keskustelussa englantilaisen koulukunnan sisällä, niiden toimiessa hyvänä esimerkkinä yhteisöä syventävistä kosmopoliittisista arvoista. Ihmisten tasa-arvoisuus, ihmisyyys ja ihmisoikeudet ovat saavuttaneet valtiokeskeisiä solidaristisia vaikutuksia positiivisen, kansainvälisen lainsäädännön kautta ja on selvää, että kansainvälisen yhteisön toimijat tunnustavat oikeuksien olemassaolon. Ihmisoikeuksien arvo jaetaan kuitenkin hyvin eri tavoin ja pluralistisin näkemyksin varustautuneet suurvallat, kuten Venäjä ja Kiina, eivät halua myöntää yksilön oikeuksien menevän valtion oikeuksien edelle.⁶² Ihmisoikeudet ovat hyvä esimerkki pluralismin ja solidarismin, tai järjestyksen ja oikeuksien välisestä jatkuvasta dynamiikasta. Tässä työssä ihmisoikeudet ja muut läntisen maailman edistämät kosmopoliittiset arvot otetaan huomioon analyysikappaleessa.

Yksi näistä arvoista on demokratia, johon yhdistetään yhteiskunnallinen vapaus ja edustuksellinen hallinto⁶³. Demokratia instituutiona on helppo demonisoida lännen projektina, jolla sekaannutaan määräysvaltaisten valtioiden toimintaan. Demokratia on instituutiona saavuttanut aseman, jossa sen nähdään johtavan rauhaan ja vapauteen. Tämä kuitenkin tarvitsee kohteessa riittävää kykyä muodostaa aidosti vapaa ilmapiiri ja edustuksellisuus. Näitä mahdollisuuksia on vain harvalla valtiolla. On kuitenkin selvää, että Euroopan unioni toimijana määrittyy erityisesti talouden ja demokraattisen vapauden kautta. Demokratia ja siihen liittyvä vapaus ja edustuksellisuus on käsiteltävä tämän työn analyysikappaleessa. Buzan (2014: 161–162) määrittelee solidaristiseksi instituutioksi myös ympäristötietoisuuden, joka on myös saavuttanut vaikuttavuutta kansainvälisen

⁶¹ Buzan 2014, 137–139.

⁶² Mt. 158–159.

⁶³ Mt. 160–161.

politiikan parissa. Tässä työssä ympäristönäkökulma nähdään kuitenkin vähäiseksi, eikä sitä oteta huomioon analyysikappaleessa.

Solidarismissa on kysymys siitä, että toimijat jakavat yhteisiä arvoja, joilla perustellaan yhteistä toimintaa. Buzanin mukaan itse jaettujen arvojen ohella oleellista solidaristisessa kehityksessä on jakamisen tapa, josta alla hieman lisää. Silläkin on merkitystä, jaetaanko arvoja todella uskoen niihin, laskelmoiden jakamisesta saatavia hyötyjä, vai pakotettuna. Lisäksi arvojen jakamisen syvyys⁶⁴ on otettava huomioon. Tähän syvyyteen on nähtävä kuuluvaksi sekä jaettujen arvojen määrä, että jakamiseen liittyvä konkreettinen kehitys.⁶⁵

Arvojen jakamisen tavat Buzan lainaa Alexander Wendtiltä. Wendtin mukaan sosiaalisessa yhteisössä jaetaan asioita pakottamisen, laskelmoinnin ja uskon tuloksena, myös solidaarisessa maailmassa, varsinkin jos solidarismi perustuu yhteisen edun tavoitteluun.⁶⁶ Liike solidaarisempaan suuntaan voi tapahtua sisäpoliittisen lähentymisen kautta ja yhteisten arvojen kautta, muutenkin kuin muiden suvereniteetin tunnustamisella. Lähentyminen voi tuottaa aitoa halua syventää yhteistyötä olemassaolon ulkopuolelle. Lähentymisestä hyvä esimerkki on Euroopan unioni ja heikommassa mielessä vaikkapa liberaali demokraattinen länsi.⁶⁷ Solidaarisuus voi edetä myös yhteisten projektien kautta, jotka liittyvät yhteisiin arvoihin ja normeihin.

Jakamisen syvyys tai pinnallisuus käsitteinä eivät auta kansainvälisen yhteisön arvoperustan arvioinnissa yleisesti, koska niiden kautta hahmotuva järjestelmä jakajista, arvoista ja jakamisen tasosta on melko monimutkainen. Toisaalta tässä monimutkaisuudessa on potentiaalia vertailevaan, spesifiin tutkimukseen.⁶⁸ Osaltaan tämän työn tarkoitus on tuottaa yksi katsaus ja näkökulma siihen, millaisia arvoja Euroopan unioni ja Venäjä jakavat, mitkä niistä eroavat, mikä on aineistosta huokuva jakamisen taso ja mistä toisaalta tämä jakaminen tai jakamattomuus johtuu.

⁶⁴ Buzan käyttää syvyydelle termiä ”thickness”. Termiin sisältyvät merkitysrakenteet on esitetty tässä.

⁶⁵ Buzan 2004, 141.

⁶⁶ Mt. 152–154.

⁶⁷ Mt. 148

⁶⁸ Mt. 155–157.

2.4. Kansainvälisen yhteisön eri tyypit

Kun arvioidaan sitä, minkälainen käsitys tutkimuksen kohteena olevilla toimijoilla – Euroopan unionilla ja Venäjällä – on vallitsevasta kansainvälisestä yhteisöstä, on syytä palauttaa mieliin, mistä pluralismissa ja solidarismissa oikein olikaan kysymys. Buzanin (2004: 148–150) mukaan kyse on saman spektrin eri päädyistä, jotka eivät ole toisiinsa nähden poissulkevia. Erottelu pluralismin ja solidarismin välillä on tehtävissä analysoimalla jaettuja arvoja. Pluralistiset arvot, jos niitä ylipäättään esiintyy, liittyvät kiinteästi selviytymiseen, turvallisuuteen ja olemassaoloon. Lisäksi arvot ovat usein luonteeltaan instrumentaalisia, teknisiä. Solidarismin arvot nähdään yleensä ”hyvänä”, ainakin niitä kannattavien yhteisöjen sisällä. Arvojen ”hyvyys” ei kuitenkaan poista niiden jakamiseen liittyvää dynamiikkaa. Arvoja voidaan Wendtin ajatusten mukaan edelleen jakaa pakottamalla, laskelmoiden ja uskomalla. Jakamiseen syvyys perustuu jaettujen arvojen laatuun ja niiden jakamisen tapaan.

Instituutioiden rooli toisaalta kansainvälisen yhteisön jäsenyyttä määrittävinä tai kansainvälisen yhteisön sääntöinä on suuntaa antava, mutta monimutkainen⁶⁹. Osa instituutioista, kuten suvereniteetti voi määrittää yhteisön toimijoita, mutta suvereniteetin merkitys on jatkuvassa muutoksessa. Vahvimmin tämä näkyy esimerkiksi Euroopan unionissa, jossa suvereniteetin instituution lisäksi vaikuttavat vahvasti esimerkiksi talous ja integraatio. Oleellista onkin ymmärtää instituutiot historia- ja tilannesidonnaisina. Instituutioiden sisältö ja vaikuttavuus muuttuu jatkuvasti. Tämä johtuu muun muassa siitä, että kansainvälisessä yhteisössä toimijat, eli valtiot ovat vahvasti sidoksissa niissä päätöksiä tekeviin johtajiin, eli ihmisiin⁷⁰. Sääntöjä ja niiden sisältöjä tulkitaan siis jatkuvasti ja toimintaa muokataan tulkintojen mukaisesti.

Tämän työn keskeinen teoreettinen panos perustuu Buzanilta (2004) lainattuun kohtaan: ”Lienee turvallista sanoa, että kansainvälisen yhteisön sijoittuminen pluralismi–solidarismi-akselilla riippuu jaetuista instituutioista tai instituutioiden luonteen tulkinnasta.⁷¹ Alla olevassa kuvassa on esitetty Buzanin ajatukset kansainvälisten yhteisöjen jaottumisesta pluralismi–solidarismi-akselille⁷². Lähdettäessä pluralismin päästä, ensimmäinen kansainvälisen yhteisön muoto on *voimapolitiittinen*. Tällä tarkoitetaan yhteisöä, joka perustuu suurelta osin vihollisuuteen ja sodan mahdollisuuteen.

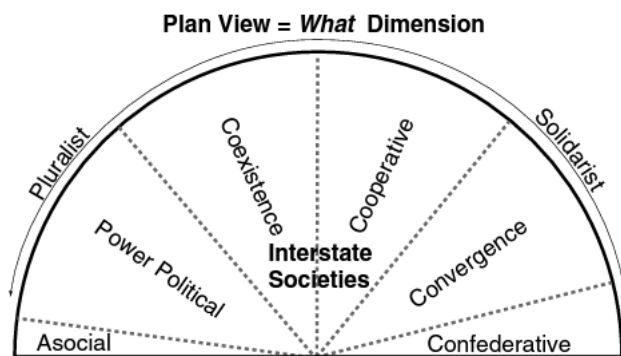
⁶⁹ Buzan 2004, 178.

⁷⁰ Mt, 181–182.

⁷¹ *It seems safe to say that there will be a close relationship between where an international society is located on the pluralist–solidarist spectrum, and either what type of institutions it has, or how it interprets any given institution.* Kirjoittajan suomennos. Buzan 2004, 161.

⁷² Buzan 2004, 159.

Allianssit, kaupankäynti ja diplomatia muodostavat kuitenkin joitakin rajoitteita tälle hobbesilaiselle kansainväliselle järjestelmälle. Arvojen jakaminen ei ole välttämätöntä, valtioiden keskittyessä selviytymiseen⁷³. Voimapolitiittinen järjestelmä on siis instituutioiden osalta hyvinkin ohut. Historiallisetkin esimerkit tosin puoltavat joidenkin tunnuspiirteiden olemassaoloa. Omistamiseen liittyvä kaupankäynnin instituutio on usein ollut olemassa ilman poliittista yhteisöllisyyttäkin. Järjestelmän jäsenyyteen, suvereniteettiin ja alueellisuuteen liittyviä piirteitä on esiintynyt usein, mutta ne eivät ole välttämättömiä. Historiallisia esimerkkejä järjestelmistä, joissa jäsenyyteen riittää tarvittava sotilaallinen voima, hallintomuodolla ei ole merkitystä ja jäsenten välisen rajat ovat hämäriä, on varmasti riittämiin. Sodan ja valloituksen merkitys poliittisten vaatimusten ilmaisemisessa korostuu ja järjestelmässä on olemassa jonkinlainen käsitys sopimusten sitovuudesta, vaikka sitten kunnia.⁷⁴

Kuva 2. Kansainväliset yhteisöt Buzanin (2004) mukaan.

Pluralistisin varsinainen kansainvälinen yhteisö on *yhteiselon* yhteisö. Jaetuista arvoista tärkeimpiä ovat sota, voimatasapaino, suurvaltojen asema, suvereniteetti ja alueellisuus, sekä kansainvälinen laki⁷⁵. Tämä yhteisömuoto muistuttaa täydellisimmin Hedley Bullin viiden instituution pluralistista kansainvälistä yhteisöä. Bullin instituutiot täydennettynä nationalismilla kukoistavat ja määrittävät yhteisön jäsenyyden, kanssakäymisen, sopimusten pitävyyden ja voimankäytön rajoittamisen tapoja. Talouden alalla voimapolitiittisen järjestelmän käytänteitä voidaan laajentaa, etenemättä kuitenkaan solidaristisempiin yhteisen taloudenpidon muotoihin. Nationalismi on määrittänyt yhteiselon yhteisöä tarjoamalla uuden poliittisen legitimitetin perustan, luoden uudet säännöt sodankäynnille

⁷³ Buzan 2004, 159.

⁷⁴ Mt, 190–191.

⁷⁵ Ibid.

sementoitujen aluerajojen kautta. Samalla nationalismi on kuitenkin luonut pohjan solidaristisille instituutioille, kuten demokratialle ja ihmisoikeuksille.⁷⁶

Liikuttaessa spektrillä yhä solidaristisempaan suuntaan, voidaan puhua *yhteistyön* yhteisöstä, jossa siirrytään selkeästi eteenpäin pelkästä yhteiselosta. Instituutioiden laatu ja jakamisen tapa vaihtelevat, mutta todennäköisesti voimapolitiittisimmat instituutiot, kuten sota väistävät erilaisten yhteistyön kohteena olevien instituutioiden tieltä⁷⁷. Todennäköisesti edellä mainitut Bullin instituutiot ja nationalismi säilyttävät asemansa, mutta painottuvat eri tavoin. Yhteistyön yhteisössä jäsenyys, sopimusten sitovuus ja voimankäytön oikeutus ovat yhä kasvavien normistojen takana. Tämä johtaa todennäköisesti myös lukuisten sekundääristen instituutioiden muodostumiseen. Sekundäärisiä instituutioita ovat esimerkiksi valtioiden muodostamat organisaatiot. Sodan rooli ja tarkoitus kapenee itsepuolustuksen saralle ja voimatasapaino menettää merkitystään. Voiman merkitys riippuu siitä, millaisia instituutioita ja arvoja yhteistyöyhteisössä jaetaan ja miksi. Nykyaikainen talous on instituutio, joka sitoo yhteisöjä voimankäytön saralla. Talouden integraatio monimutkaistaa voimankäyttöä ja voimatasapainon kaavaa.⁷⁸

Viimeinen kansainvälisen yhteisön muoto, ennen konfederatiivista kehitystä yhdeksi poliittiseksi yksiköksi, on *konvergenssin* yhteisö. Tällöin jaetut arvot esimerkiksi omaisuuden ja omistamisen, ihmisoikeuksien, sekä hallinnon ja kansan välisen suhteen osalta ovat niin kattavia, että yhteisössä muodostuu yhteneviä hallintomuotoja, sekä lakijärjestelmiä⁷⁹. Mikäli konvergenssi yhteisö muodostuu esimerkiksi liberaalien arvojen ympärille, painottuvia instituutioita voisivat olla talous, demokratia, ihmisoikeudet ja omistamisen oikeudet. Suvereenius ja alueellisuus eivät välttämättä häviäisi, mutta niiden merkitys muuttuisi ja monimutkaistuisi. Voimankäyttö olisi yhteisön sisällä käytännössä mahdotonta, laki ja diplomatia muistuttaisivat entistä enemmän valtioiden sisäisiä lakeja ja sisäpolitiikkaa.⁸⁰

⁷⁶ Buzan 2004, 192.

⁷⁷ Mt, 160.

⁷⁸ Mt, 193–194.

⁷⁹ Mt, 160.

⁸⁰ Mt, 194–195.

Instituutio	Voimapol.	Yhteiselo	Yhteistyö	Konverg.
Suvereniteetti	+++ (oma)	++	+	+/- (merkitys muuttuu)
Alueellinen yhtenäisyys	+++	++	+	
Nationalismi	+++	++	+	-
Historia				
Pluralismi				
Järjestys	+/-	++	+++	+++ (sisäpol.)
Sota	+++	+	+/-	--
Diplomatia	+	++	+++	+++
Laki	+/-	+++	+++	+++
Demokratia	-	+/-	++	+++
Talous	- (pakolliset)	+	++	+++
Ihmisyys	-	+	++	+++
Integraatiotaso	-	+	++	+++

Kuva 3. Instituutiot ja kansainväliset yhteisöt.

Kuvassa kolme on esitetty tässä työssä käsiteltävät primääri-instituutiot vasemmalla. Instituutioiden painottumista kuvataan taulukossa plus- ja miinusmerkeillä. Painottuminen on tutkimuksen tekijän tulkintaa aiemmista kappaleista, joissa on kuvattu Buzanin mukaan kansainvälisten yhteisöjen laatua ja niiden luonnetta. Buzanin kuvaus on hyvin yleisluontoinen ja tämän tutkimuksen luonteen kannalta on tärkeää pyrkiä luomaan yhteys analyysissä käytettävien instituutioiden ja tutkimusongelman muodostavien kansainvälisen yhteisön tyyppien välille. Aineiston käsittelyn jälkeen taulukkoon on tarkoitus lisätä Venäjän ja Euroopan unionin instituutiopainotukset ja näin muodostaa johtopäätöksiä toimijoiden näkemyksistä kansainvälisen yhteisön laadusta.

Muun muassa Weinert (2011) on kritisoinut Buzanin lähestymistapaa erilaisista kansainvälisistä yhteisöistä. Weinert itse jakaa pluralismin ja solidarismin aihekohtaisesti ja pitää alueellista ajattelua ongelmallisena. Tämä johtuu alueiden välillä erilaisten aiheiden erilaisesta asemoitumisesta debattiin. Esimerkiksi turvallisuuden kannalta läntinen maailma on voimapolitiikan määäämissä yhteyksissä esimerkiksi Pohjois-Koreaan, mutta globaali liberaali talous edustaa konvergenssia yhteisöä.⁸¹ Buzanin tarkoitus on käyttää nimenomaan primääri-instituutioita ja niiden painottumista arvioitaessa mielenkiinnon kohteena olevaa kansainvälistä yhteisöä. Vaikka jotkin aihealueet, kuten liberaali talous voidaan ajatella globaalina instituutiona, on se silti vain osa tarkasteltavaa alueellista yhteisöä ja sanomattakin on selvää, että talouden peruseriaatteiden universaalisuudesta huolimatta, alueelliset eroavaisuudet integraation suhteen ovat merkittäviä.

⁸¹ Weinert 2011, 36.

Subglobaalin tason laiminlyönti englantilaisen koulukunnan tutkimuksessa näkyy Buzanin mukaan vahvimmin nimenomaan Euroopan unionia koskevan tutkimuksen pienessä roolissa. Alueellinen tarkastelu ei sulje pois kolmen tason mallia ja unioni on vahvin ja syvin integraation muoto maailmassa nimenomaan valtiotasolla. Alueellisen tason mukaan lukeminen tarjoaa määrättömästi mahdollisuuksia case-tutkimukselle, sekä vertailevalle tutkimukselle, mihin tämä työ pyrkii ottamaan kantaa. Jos globaalisti ymmärretty valtioiden välinen yhteisö onkin rakentunut laajasti levinneiden pluralististen arvojen ja instituutioiden, kuten suvereniteetin, diplomatian ja sodan varaan, on alueellisen kehityksen mallilla mahdollista tarkastella huomattavia solidaarisia muutoksia, joita ei voi, ainakaan vielä, havainnoida globaalilla tasolla.⁸²

Talous ja sota instituutioina muuttuvat yhteisön solidaristisen kehityksen yhteydessä yhä enemmän yhteen sopimattomiksi⁸³. Talouden ja sodan keskinäinen tasapainoilu osoittaa mielenkiintoisuutensa erityisesti tarkasteltaessa Ukrainan kriisiä. Länsimaisin silmälasein tarkasteltuna 2000-luvulla maailmassa oltiin menossa kohti tilannetta, jossa talous määrittää yhteisön toimijoita, eli valtioita. Tämä pitää varmasti paikkansa edelleen yhteisön eri puolilla ja vaikkapa Ukrainalla ei ole mahdollisuutta saavuttaa täyttä suvereniteettia valtiona ilman sen talouden tasapainottamista. Venäjä on osoittanut hyödyntävänsä voimankäyttöä poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Näiden valintojen vaikutus sen talouteen ja toimijuuteen jäävät nähtäviksi myöhemmin. Toisaalta Euroopan unioni ei ole valtio, mutta se kykenee vahvan taloudellisen vaikutusvaltansa kautta toimimaan valtioitakin itsenäisemmin kansainvälisessä politiikassa. Tämä pohdinta jättää mielenkiintoisia näkökulmia auki tulevaisuutta varten. Mitataanko kansainvälisen yhteisön kehitystä rahalla, on kysymys, johon tässä työssä ei voida vastata, se jää nähtäväksi.

⁸² Buzan 2004, 231–233.

⁸³ Mt, 196.

3. TUTKIMUSMENETELMÄNÄ SISÄLLÖNANALYYSI

Englantilainen koulukunta on ollut laajasti ottaen metodologisesti monimuotoinen. Viimeisimmät työt, erityisesti Richard Littlen, Andrew Linklaterin ja Barry Buzanin toimesta, ovat kuitenkin pohtineet englantilaisen koulukunnan metodologista pluralismia ja mitä se loppujen lopuksi tarkoittaa. Näissä teoksissa yhdistetään hermeneutiikka ja interpretivismi kansainvälisen yhteisön tutkimukseen, sillä pelkkä ulkopuolelta tapahtuva positivistinen tarkkailu ei riitä tulkitsemaan yhteisön sisällä tapahtuvia muutoksia.⁸⁴ Tämän työn tutkimusasetelmassa keskeisessä asemassa ovat primääri-instituutiot, jotka määrittelevät kansainvälisen yhteisön rakennetta, siellä vallitsevaa järjestystä ja edistävät yhteisön sisäistä yhtenäisyyttä. Mikäli hyväksymme, että kansainvälinen yhteisö voi olla alueellinen, tämä työ voi fokuoittaa kansainvälisten yhteisöjen kehitykseen, muokkautumiseen toisiaan vasten. Jätän asian myöhemmän käsittelyn johtopäätöksille varattuun lukuun.

Edellisessä kappaleessa määritellyt primääri-instituutiot toimivat tutkielmassa väljänä analyysirunkona, joita verrataan aineiston yksityiskohtiin. Nämä yksityiskohdat taas muodostavat uusia kokonaisuuksia, joista päätellään toimijoiden käsityksiä kansainvälisen yhteisön luonteesta. Englantilaisen koulukunnan luonne metodologisena perustana tarjoaa mahdollisuuden käyttää sisällönanalyysia viitekehyksen mukaisten asioiden nostamiseksi aineistosta. Analyysiin liittyy myös aineistosta löytyvien argumenttien taustoittaminen aihekohtaisesti, jotta argumentaatio saadaan liitettyä kontekstiin. Erityisesti Ukrainan kriisin yhteydessä on selvää, että sanat ja teot eivät ole saumattomasti kohdanneet minkään konfliktin osapuolen kohdalta. Tässä työssä ei kuitenkaan ole tarkoitus verrata puhetta johonkin ”todellisuuteen”, koska täysin objektiivisen näkökulman saavuttaminen olisi mahdotonta. Tarkoitus on sen sijaan pyrkiä saavuttamaan mahdollisimman monipuolinen näkemys siitä, millainen kuva kansainvälisistä yhteisöistä muodostuu primääriaineiston perusteella ja pystyä kriittisesti arvioimaan tämän kuvan paikkansa pitävyyttä.

Sisällönanalyysi voi vaatia niin kvalitatiivista aineiston arviointia, teemoittelua ja erottelua, kuin kvantitatiivista sisällön erittelyn kaltaista analyysia. Sisällönanalyysissä aineistoa tulkitaan teoreettisen kehyksen avulla luodun koodausjärjestelmän valossa, joka samalla sitoo tutkijan teoriakehykseen ja tekstiaineistoon.⁸⁵ Laadullinen sisällönanalyysi on menetelmänä hyvinkin vapaa.

⁸⁴ Little 2000, 408–411.

⁸⁵ Bauer & Gaskell 2000, 5; 14.

Tämän työn taustalla on näkemys, jonka mukaan tutkimuksen uskottavuus ilmenee teorian ja menetelmän suhteesta. Tämä suhde muuttuu liikuttaessa akselilla määrällisen ja laadullisen tutkimuksen välillä. Määrällisen tutkimuksen osalta teoreettinen *selittämisen* traditio tarjoaa pohjaksi vain ”totuuden” käsityksen, jolloin menetelmän kattavuudelle ja muodolliselle tarkkuudelle on olemassa tarkat kriteerit. Liikuttaessa akselilla laadullisempaan suuntaan menetelmällinen tulkinnallisuus ja *ymmärtämisen* rooli kasvaa, mutta toisaalta teoreettisen taustan, metodologian, on tarjottava riittävästi selitysvoimaa, jotta tutkimuksesta tulee uskottava. Tässä työssä englantilainen koulukunta, sen käsitykset primääri-instituutioista, sekä niiden sidonnaisuudesta pluralismin ja solidarismin jännitteiseen suhteeseen muodostavat teoreettisen pohjan.

Sisällönanalyysille on kuitenkin löydettävissä joitakin perusteita, jotka on hyvä ottaa huomioon ja avata, jotta tutkimus on menetelmällisesti mahdollisimman avoin ja sen esittämät tulkinnat perusteltuja. Tässä kappaleessa esitellään sisällönanalyysin kriteereitä Margaret G. Hermannin esittämän sisällönanalyysin määritelmän mukaisesti. Hermann esittää tekstissään kahdeksan kysymystä, joihin sisällönanalyysiä tekevän tutkijan tulisi osata vastata. Nämä ovat: ”(1) Sisältääkö tutkimusongelma merkitysten erottamista kommunikaatiosta, (2) Millaisia aineistoja on saatavilla ja miten, (3) Johtaako tutkimusongelma laadulliseen vai määrälliseen analyysiin? (4) Käsitelläänkö aineistoa kuvaavana vai instrumentaalisenä? (5) Mitä tekstistä analysoidaan ja millä perusteella? (6) Voidaanko tutkimuksessa ottaa huomioon tilanne, kulttuuri ja historia; konteksti? (7) Voidaanko tutkimus toistaa? (8) Vastaako analyysi siihen, mistä tutkimuksessa alun perin oli kiinnostuttu⁸⁶?” Kysymykset ovat mielestäni relevantteja ja jäsentävät, sekä perustelevat menetelmän käytön tämän tutkimuksen osalta hyvin. Hermann itse soveltaa kyseisessä artikkelissa päättäjien puheisiin ja tiedonantoihin perustuvaa tutkimusasetelmaa, mikä tukee myös tämän työn aihepiiriä. Hermannin esitys on yksinkertaisuudessaan selkiyttävä malli sisällönanalyysin monimuotoisesta kentästä. Tässä kappaleessa esitetään tutkimuksen laadullisuuteen ja kontekstuaalisuuteen liittyvät perustelut. Tämän jälkeen esitellään primääriaineisto, jonka jälkeen ennen analyysikappaletta kootaan analyysissä käytettävä viitekehys. Kaksi viimeistä kysymystä menetelmän soveltuvuudesta tutkimusongelman ratkaisemiseen, sekä toistettavuuden arviointi toteutetaan johtopäätösten tekemisen jälkeen työn päätöskappaleessa.

⁸⁶ Hermann 2008, 151.

3.1. Tutkimuksen laadullisuus ja konteksti

Tutkimuksen kohteena oleva kommunikaatio, poliitikkojen julkilausutut puheet ja toisaalta teoreettisena lähtökohtana oleva viitekehys primääri-instituutioista sosiaalisesti rakentuvina ilmiöinä ohjaavat tutkimusta laadulliseen suuntaan. Kerätty data itsessään ilmentää Euroopan unionia ja Venäjää toimijana, niiden näkemyksiä, arvoja, politiikkaa, stereotypioita ja niin edelleen. Toisaalta puheilla on olemassa myös instrumentaalinen rooli niiden luodessa oikeutusta toiminnalle. Hermannin mukaan aineiston instrumentaalinen luonne johtaa usein analyysiin, jossa oleellista on määrättyjen teemojen esiintyminen tai esiintymättömyys. Määrällinen analyysi sopii paremmin esiintymismäärien ja -tiheyksien tutkimukseen, jolloin aineistoa käsitellään usein representatiivisena, todellisuutta kuvastavana. Tämän työn analyysin tyyli on kvalitatiivinen siinä mielessä, että se keskittyy englantilaisen koulukunnan teoreettisen keskustelun teemojen ilmentymiseen valituissa aineistossa. Näiden teemojen esiintymisestä tai poissaolosta voidaan tehdä johtopäätöksiä samoin, kuin niiden keskinäisistä suhteista. Laadullisessa analyysissä siis otetaan huomioon sanojen määrällisen arvioinnin lisäksi myös piilomerkityksiä kontekstiin ja aineistoon liittyen.⁸⁷

Käytän laadullista sisällönanalyysia yhdistellen teoriaohjaavaa ja teorialähtöistä menetelmää. Teorialähtöisestä analyysistä voidaan puhua silloin, kun tutkimusongelman taustalla on teoria, jonka määrittelemien käsitteiden välillä on vaikutussuhde. Teoriaohjautuvassa analyysissä taustalla on viitekehys, joka voi olla erittäin yleistävä ja yksinkertainen. Aineistosta nostetaan induktiivisella menetelmällä havaintoyksiköitä täydentämään viitekehystä, joka toimii vain yleisenä runkona.⁸⁸ Tarkoitukseni ei ole käyttää menetelmää formaalissa mielessä eikä kvantifioida tuloksia, vaan analysoida viitekehysten mukaisesti päättäjien kannanottoja ja arvioida niiden painotuksia ja näkyvyyttä kommunikaatiossa.

Huomioitavaa tutkimuksessa voi olla kohdeyleisö, tilanne, missä lausunto on annettu ja näiden vaihtelun vaikutus viestiin, jonka johtaja antaa. Lisäksi vaihtelun tutkiminen voi olla hedelmällistä tilanteissa, joissa on tapahtunut johtajan ja organisaation, jota hän edustaa, kannalta merkittäviä muutoksia, kuten kriisejä, kansainvälisiä sopimuksia tai skandaaleita⁸⁹. Tässä tutkimuksessa ei ole tarkoitus tutkia vaihtelua aineiston sisällä, vaan ennemminkin pysyviä teemoja, jotka asettavat edustajat laajempaan viitekehyksessä esitettyyn kontekstiin. Ukrainan konflikti, Venäjän

⁸⁷ Hermann 2008, 156.

⁸⁸ Pietilä 1969, 47.

⁸⁹ Hermann 2008, 163.

historiallinen status alueella ja toisaalta Euroopan sotaisa kehitys integroituneeksi unioniksi luovat taustan tutkimuksen tilannesidonnaisuudelle. Kuten jo aiemmin on mainittu, analyysikappaleissa pyritään taustoittamaan analyysirungon mukaisia kannanottoja aihesidonnaisesti. Johtopäätösosiossa on tarkoitus pohtia ja esittää kysymyksiä siitä, onko kommunikaation todellisuus verrannollinen ”reaalimaailmaan.” Pelkkä retoriikka ja puheiden todellisuus voi olla harhaanjohtavaa, vaikka kommunikaatio omalta osaltaan muokkaakin todellisuutta ja muodostaa sitä.

3.2. Aineistona relevantti kommunikaatio

Sisällönanalyysin oikeuttaa kontekstiin liittyvä tieto, eli miten tosielämän todellisuus ja datan esittämä todellisuus nivoutuvat yhteen⁹⁰. Tarkasteltaessa Ukrainan kriisiä näin lyhyellä aikajänteellä, niin sanottujen faktojen kerääminen ja spesifin tilannekuvan luominen tilanteesta on vaikeaa. Ihmiset näkevät kriisin instituutioiden, kuten poliittisten päättäjien, sekä median valossa. Totuus määrittyy puheiden, uutisten ja lausuntojen kautta.

Vastaus tutkimusongelmaan kahdesta erilaisesta näkemyksestä kansainvälisen yhteisön laadusta, voidaan muodostaa ainoastaan sen totuuden kautta, mikä on edellä mainittuja kanavia pitkin muodostunut. Kommunikaatio on osa todellisuutta. Merkitysten löytäminen kommunikaatiosta mahdollistaa tapahtumien teoreettisen analysoinnin ilman kosketusta varsinaisiin tapahtumiin. Merkitykset tässä työssä ovat englantilaisen koulukunnan mukaisia pluralistisia ja solidaristisia primääri-instituutioita. Instituutioiden yhteydessä käsitellään ajankohtaisia ja aiheen kannalta relevantteja taustoja, mikä mahdollistaa johtopäätöksissä arvojen jakamisen syvyyden arvioinnin. Tämä on oleellista arvioitaessa toimijoiden mahdollisesti eriäviä käsityksiä kansainvälisen yhteisön laadusta. Näin ollen voidaan todeta, että kysymyksessä ei ole pelkästään sisällönerittelylle ominainen lausuntojen määrällinen analysointi, jossa muodostettaisiin strukturoitu analyysikehikko ja koodausjärjestelmä. Kyse on laadullisesta tulkinnasta, jossa teoriakehys toimii alustavana lähtökohtana. Teoria toimii kuitenkin hermeneuttisessa yhteydessä aineiston analyysin kanssa mahdollistaen jatkuvan vuorovaikutuksen aineiston ja teorian välillä.

Analysoitavan datan on kuvattava todellisuutta, jonka analysoinnista tutkimuksessa on kiinnostuttu. Data ei voi olla itsenäistä, riippumatonta kuvattavasta kohteesta. Sisällönanalyysin kannalta oleellista on, että käytössä oleva aineisto on tuotettu kommunikaatioksi. Tämän perusteella puheet, poliittiset

⁹⁰ Krippendorff 1980, 172.

ohjelmat, haastattelut, kirjat, kirjeet ja muut kirjalliset ja sanalliset lähteet sopivat analyysin kohteeksi.⁹¹

Aineiston liittyminen itse mielenkiinnon kohteena olevaan tutkimuskohteeseen on oleellista. Lisäksi aineiston osalta on tarpeellista analysoida aineiston laatua, saatavuutta ja instrumentaalisuutta. Aineiston tulee olla poliittisesti relevanttia ja otoksen riittävän laaja⁹². Ukrainan kriisiin liittyen mielenkiinnon kohteena tässä tutkimuksessa on nimenomaan Euroopan unioni ja Venäjä. Krippendorfin mukaan mikä tahansa data aiheeseen liittyen kelpaa, mutta omana tavoitteenani on ollut erottaa selkeitä ja merkityksellisiä aineistoja. Tätä varten tässä työssä käsitellään molempien osapuolien ulkopoliitiikan johtohenkilöiden lausuntoja aiheeseen liittyen. Mitä tulee toimijoihin, valitut henkilöt edustavat kiistatta toimijoiden ulkopoliittista eliittiä. Venäjän osalta analysoin presidentti Vladimir Putinin, ulkoministeri Sergei Lavrovin, pääministeri Dmitri Medvedevin sekä YK-suurlähettiläs Alexander Tšurkinin kannanottoja.

Euroopan unionin osalta määritelmä on hieman monimutkaisempi. EU:n ulkosuhteista vastaa Eurooppa-neuvoston nimittämä unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja⁹³, joka toimii samalla komission varapuheenjohtajana. Keväällä 2014 virkaa hoiti brittiläinen Catherine Ashton. Hänellä on apunaan Euroopan ulkosuhdehallinto, jäsenmaista ja EU:n toimielimistä kootuista asiantuntijoista koostuva ulkoministeriönä ja diplomaattihallintona toimiva organisaatio. Euroopan komissio edustaa unionia kaikilla muilla sen toimivaltaan kuuluvilla aloilla, kuten kauppaja rahoitusasioissa muiden maiden kanssa. Komission puheenjohtajana toimi aineiston keruun aikana José Manuel Barroso. EU:n poliittisista suuntaviivoista ja prioriteeteista päättää jäsenmaiden hallitusten ja valtionpäämiehistä koostuva Eurooppa-neuvosto⁹⁴. Eurooppa-neuvostoon osallistuu lisäksi sen koollekutsumisesta, puheenjohtajuudesta ja työskentelyn eteenpäin viemisestä vastaava Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja, Herman van Rompuy. Hän edustaa unionia muuhun maailmaan nähden, yhdessä Korkean edustajan kanssa.⁹⁵ Edellä mainittujen lisäksi analyysiin on otettu mukaan myös Euroopan unionin edustaja YK:n yleiskokouksessa, Thomas Mayr-Harting.

⁹¹ Hermann 2008, 152; 157.

⁹² Mäkelä 1990, 53.

⁹³ Myöhemmin Korkea edustaja, kirjoittajan huomautus.

⁹⁴ Eurooppa-neuvostoa ei pidä sekoittaa jäsenmaiden eri alojen ministereistä asiasidonnaisesti koolle kutsuttavaan, lainsäädäntövaltaa unionissa käyttävään ministerineuvostoon.

⁹⁵ Euroopan komissio 2013, 12.

Rajaan aineiston koskemaan Krimin alueen liittämistä Venäjään koskevia lausuntoja ja puheita. Puheista selkeästi kuuluisin on Venäjän presidentti Putinin puhe 18. maaliskuuta Krimin liittämisen hyväksyvän asiakirjan allekirjoittamisen yhteydessä annettu puhe parlamentin ylä- ja alahuoneelle. Ulkoministeri Lavrovin osuudet ovat kahdelta päivältä, 20. ja 21. maaliskuuta. Tuolloin ulkoministeri esitteli ylä- ja alahuoneelle lakiesitykset Krimin liittämiseksi. Pääministeri Medvedev kommentoi asiaa hallituksen virallisilla sivuilla julkaistussa Facebook-päivityksessä. Molempien YK-suurlähettiläiden puheet ovat maaliskuun 27. päivältä YK:n Ukrainan alueellista koskemattomuutta käsitelleestä yleiskokouksesta. Venäläisen ulkopoliittikan arvojärjestys on nähtävissä puheiden ajoittumisessa. Presidentti Putinin puhe 18.3. oli mittasuhteiltaan pitkä ja laajasti huomioitu maailmalla. Analyysissa on otettava huomioon, että muut tämän jälkeen seuranneet puheet pitänevät tiukasti linjan presidentin puheen kanssa.

Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Van Rompuy piti puheensa: ”Europe: a continent in a changing world”, 8.4.2014 Wienissä Itävallan ulkopoliittisen ja YK-asioiden yhdistykselle. Korkea edustaja Ashton puhui ulko- ja turvallisuuspolitiikasta Euroopan unionin parlamentille 4.4.2014. Komission puheenjohtaja Barroson puhe on muihin nähden poikkeuksellisesti esitetty Euroopan parlamentin yleisistunnolle jo 12.3.2014, krimiläisten vasta valmistautuessa 16.3 pidettyyn kansanäänestykseen liittymisestä Venäjään. Ajallisesti Euroopan unionin edustajien puheista on huomioitava niiden pääasiallinen ajoittuminen huhtikuun alkupuolelle. Tästä päätellen puheiden valmisteluun on ollut käytettävissä enemmän aikaa. Lisäksi on huomioitava unionin edustajien merkittävä kommunikointi lyhyiden kannanottojen kautta, joissa tuodaan esille nopeasti unionin kanta. Näistä esimerkkinä toimii esimerkiksi heti 16.3. annettu Van Rompuyn ja Barroson yhteinen tuomitseva kannanotto liittyen Krimin kansanäänestykseen. Tässä työssä ei kuitenkaan ole huomioita näitä lyhyitä lausuntoja vaan tärkeämmäksi on nähty laajemmat puheet, joissa tekstistä nouseva mahdollisuus kuvailevaan lausumiseen mahdollistaa kattavamman merkitysten löytämisen ja analysoimisen.

Ukrainan kriisin kehittyminen alkoi vuoden 2013 puolella ja perusteltavissa olisi myös näkemys, että kriisin juuret yltävät vähintään Oranssiin vallankumoukseen vuodelta 2004. Perusteena aineiston rajaamiselle käytän kriisin jatkuvasti kehittyvää luonnetta. Valitsemalla pidemmän aikavälin ja sitomalla lausuntoja konkreettisiin tapahtumiin olisi mahdollista analysoida muutoksia instituutioiden painottumisessa ja kansainvälisen yhteisökäsityksen luonteessa, mutta se ei ole tämän työn tarkoitus. Tarkoitus on muodostaa yksi kuvaus alituisesti muutoksessa olevasta dynamiikasta pluralismin ja solidarismin välillä.

Puheet ja lausunnot ovat saatavissa Euroopan unionin, sekä Venäjän kyseisten instituutioiden virallisilla internet-sivustoilla. Lisäksi aineisto on sähköisenä kirjoittajan hallussa. Medvedevin kommentti on Facebookia varten laadittu kirjoitus, joka on kuitenkin julkaistu myös hallituksen internet-sivuilla pääministeriin liittyvissä uutisissa. Aineiston saatavuus on siis ainakin tällä hetkellä hyvä. Venäläiset aineistot ovat käännettyjä alkuperäiskielisistä lähteistä, joten joihinkin kielikuvallisiin elementteihin on suhtauduttava kriittisesti. Hallinnon internet-sivuja pidetään tämän työn yhteydessä kuitenkin siinä määrin totuuden mukaisina, että vaaraa systemaattisesta lausuntojen vääristelystä julkaisun yhteydessä ei nähdä.

Tarkastelen aineistoa instrumentaalisena, jolloin itse datan katsotaan kuvastavan toimijan arvoja ja intressejä⁹⁶. Puheiden kannalta pitää kuitenkin muistaa, että lausunnot eivät välttämättä ole puheen pitäjän omakätisesti kirjoittamia tai edusta välttämättä vain hänen omia mielipiteitään. Tämän lisäksi puheet ovat usein suunniteltu ja laadittu tilanne- ja yleisösidonnaisesti. Tästä johtuen puheet ja niistä tehtävät analyysit ovat oletusarvoisesti luonteeltaan instrumentaalisempia, kuin spontaanimminkin annetut lausunnot, joihin lausunnon antaja ei ole ehtinyt samassa laajuudessa valmistautua.⁹⁷ Krimin tilanne on kansainvälisen politiikan ja lain kannalta niin merkittävä, että tekstien instrumentaalisuus on aivan selvää. Puheilla pyritään perustelemaan omaa toimintaa tai kantaa. Tämä perustelu kuvastaa kuitenkin sitä näkemystä, mikä toimijoilla on siitä, millaisessa kansainvälisessä yhteisössä ne toimivat, mitkä ovat sen yhteisön legitiimit säännöt ja mitä toimijalta edellytetään sen kuuluessa kyseiseen yhteisöön.

3.3. Analyysirunko

Tutkimuksen seuraavassa vaiheessa on päätettävä, mitä aineistosta analysoidaan. Sisällönanalyysi antaa tähän useampia vaihtoehtoja. Analyysin yksiköt voivat olla sanoja, lauseita, kappaleita, tai teemoja⁹⁸. Teemoittelu sopii tähän tutkimukseen parhaiten, koska tutkimusongelmaan vastaaminen edellyttää primääri-instituutioiden esiintymisen kartoittamista ja painottamisen arviointia aineistosta.

Teemoittelu vaatii seuraavaksi sääntöjen ja menetelmien luomista päätelmien tekemistä varten. Suurimpana haasteena tämän työn kaltaisessa teorialähtöisessä, eli deduktiivisessa sisällönanalyysissa on analyysirungon muodostaminen jo tunnetusta teoriasta. Strukturoitua

⁹⁶ Krippendorf 1980, 171.

⁹⁷ Hermann 2008, 152; 157.

⁹⁸ Hermann 2008, 158.

analyysirunkoa käytettäessä aineistosta otetaan huomioon vain runkoon kuuluvat asiat. Toinen vaihtoehto on täydentää analyysirunkoa induktiivisin menetelmin aineistosta nostettavilla kategorioilla.⁹⁹

Analyysirunkona tässä työssä toimivat englantilaisen koulukunnan primääri-instituutiot, jotka on esitetty tarkemmin kappaleessa 2. Oleellisina painotuksina pluralististen instituutioiden suhteen nähdään kansainvälisen yhteisön luonne, jäsenyyden ja keskinäisen toiminnan perusteet. Nationalismi on suuressa osassa kriisin uutisoinnissa, joten erityishuomiota kiinnitetään nationalistisiin perusteluihin, kansallishenkeen, historiaan ja yhteisöllisyyteen. Kansainvälisessä yhteisössä järjestys on merkittävässä osassa. Erityishuomio työssä luodaan järjestyksen kannalta olennaisiin Hedley Bullin määrittelemiin instituutioihin: suurvaltasuhteisiin, voimatasapainoon, sotaan ja diplomatiaan. Kansainvälinen laki ansaitsee oman alakappaleensa, johtuen Krimin liittämisen aiheuttamasta kansainvälisen lain tulkinnasta, joka esiintyy laajasti myös aineistossa. Solidarismien mukaisiin instituutioihin katsotaan tässä työssä kuuluvaksi talous, demokratia; johon luetaan yhteiskunnallinen vapaus ja hallinnollinen edustuksellisuus, sekä ihmisoikeudet ja ihmisyyden. Viimeisenä analyysin kohteena on erityinen arvojen jakamisen syvyyteen liittyvä kappale. Tässä huomioidaan kannanotot, jotka ilmentävät erityisen syvää yhteisöllisyyttä ja ”me”-henkeä.

Analyysi toteutetaan lukemalla aineiston muodostavat puheet jatkuvasti pitäen mielessä seuraavat kuusi kokonaisuutta: suvereniteetti ja alueellisuus, nationalismi, järjestys kansainvälisessä yhteisössä, talous, demokratia ja ihmisoikeudet. Aineistopohjaisen, induktiivisen prosessin kautta lisäyksenä kuuteen pääkategoriaan nostetaan analyysissä aiemmin mainittu arvojen jakamiseen ja yhteisöllisyyteen keskittyvä kappale. Luennan jälkeen saadut lausunnot jaotellaan maakohtaiseen tiedostoon, josta edelleen yhteisanalyysiasiakirjaan. Tässä yhteisanalyysissa kartoitetaan teemojen vastaavuus eri toimijoiden välillä. Seuraavaksi havainnot kirjoitetaan suomeksi auki analyysikappaleeseen, joka myöhemmin liitetään tämän työn osaksi.

Kirjoittaja on pyrkinyt esittämään lainauksista pääkohdat puheiden asiasisällöistä. Toivottavasti analyysin sekaan kirjoitettu taustoitusta ei häiritse alkuperäisen aineistoanalyysin ymmärtämistä. Kappaleissa on myös pyritty esittämään kappaleen pääkohdat ja yhteenveto lyhyesti kappalekohtaisesti. Esimerkiksi siis nationalismin kappaleen ydinkohdat, sekä argumenttien suurpiirteiden painottuminen toimijoiden kesken tuodaan esille kappaleen alussa ja lopussa.

⁹⁹ Tuomi & Sarajärvi 2002, 116.

Pidemmälle menevät päätelmät aineiston luonteesta ja luonteen merkityksestä esitetään johtopäätöskappaleessa. Instituutioiden painottuminen aineistossa ratkaisee lopulta Euroopan unionin ja Venäjän näkemysten eroavaisuudet kansainvälisen yhteisön tasosta ja rakenteesta.

4. PLURALISTISET INSTITUUTIT

4.1. Alueellinen yhtenäisyys ja suvereniteetti

Englantilaisen koulukunnan teoriaperinteessä alueellinen yhtenäisyys ja suvereniteetti ovat olleet määrääviä instituutioita kansainvälisen yhteisön kehityksessä. Buzanin (2014) mukaan nämä eivät kuitenkaan olleet osana Bullin (1977) alun perin esittelemiä viittä primääri-instituutiota. Tämä johtuu kansainvälisen yhteisön rakenteesta, jossa toimijuus koostuu kansallisvaltiostatuksesta. Instituutit ovat järjestelmä- ja yhteisökäsitteiden rakenteissa sisällä ja pluralistisen ajattelun ytimessä¹⁰⁰. Tässä alakappaleessa tarkastellaan aineistosta nousseita alueellisen yhtenäisyyden ja suvereniteetin periaatteita toimijakeskeisesti. Ensimmäisenä luodaan lyhyt katsaus siihen, miten aineistossa esiintyy Ukrainan yhtenäisyys ja suvereenius. Tämän yhteydessä esitellään Ukrainan ongelmallista roolia Euroopan unionin ja Venäjän välillä. Keskeistä tässä on venäläisen aineiston keskittyminen Venäjän historiallisen yhtenäisyyden palauttamiseen ja Kiovan uuden hallinnon sortaviin toimenpiteisiin muun muassa Krimillä. Eurooppalainen näkemys ei mainitse näitä, vaan keskittyy Ukrainan valtion kansainvälisellä lailla taatun yhtenäisyyden ja perustuslain takaaman suvereniteetin puolustamiseen.

Venäjän alueellista yhtenäisyyttä ja suvereniteettia tuodaan esille ainoastaan venäläisessä aineistossa. Siinä toistuu usean otteeseen Venäjän uhkakuvapolitiikka erityisesti Natoa vastaan, sekä Krimin ja Sevastopolin sotilaallinen ja historiallinen merkitys. Suvereniteetin mainitaan nousevan kuitenkin kansasta, sekä yhteiskunnan laajasta tuesta valitulle politiikalle. Venäjän käsittelyn yhteydessä esitellään lyhyesti poliittis–historiallisia taustoja, jotka voidaan nähdä taustavaikuttajina näiden argumenttien syntymisessä.

Euroopan unioni ei ole kansallisvaltio. Se on kuitenkin saavuttanut kansainvälisessä yhteisössä sen laatuista vaikutusvaltaa, että sitä käsitellään tämän työn yhteydessä yhtenäisenä toimijana. Tämä yhtenäisyys kumpuaa osaltaan unionin saavuttamasta suvereniteetista. Tässä alakappaleessa käsitellään Euroopan unionia käsittelevästä aineistosta nimenomaan sellaisia argumentteja, jotka pyrkivät tuomaan esiin ja korostamaan unionin toimijuutta suvereniteetin kautta. Tässä yhteydessä sivutaan unionin diplomaattista ja taloudellista roolia, joka on aineiston mukaan saavuttamassa poliittisesti relevanttia asemaa, muun muassa Ukrainan kriisin kautta. Alueellisuus ei unionin osalta nouse esille, mikä on sinänsä ymmärrettävää, koska kyseessä ei ole kansallisvaltio.

¹⁰⁰ Buzan 2014, 101.

4.1.1. Ukraina

Ukrainan rooli Euroopan unionin ja Venäjän välissä on monella tapaa hankala. Toisaalta Ukraina oli merkittävin Euraasian yhdentymiseen tähtäävän Euraasian unionin tuleva jäsen. Sen taloudellinen ja Krimin kautta sotilaallinen merkitys Venäjälle on valtava. Toisaalta maan sisäinen kahtiajako itään ja länteen on taannut myös vakaan länsimielisen virtauksen maan sisällä. Suuntautuminen länteen nähdään Venäjällä kuitenkin nollasummapelinä, kuten myöhemmissä kappaleissa nousee esille. Ukrainan tilanteen ymmärtämiseksi on tärkeää muistaa, että maassa on ollut vakaata lähentymistä Eurooppaan jo kylmän sodan päättymisestä lähtien. Lähentymisen esteenä on kuitenkin ollut heikko hallinto, korruptio ja näistä johtuva kyvyttömyys toteuttaa Euroopan unionin vaatimia reformeja.

Ensiaskleet integraatiolle Ukrainan ja EU:n välillä otettiin jo vuonna 1994 kun Ukraina allekirjoitti Kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen unionin kanssa, minkä ratifiointi EU:n jäsenvaltioiden osalta kesti kuitenkin 4 vuotta, astuen voimaan vasta vuonna 1998. Tuolloisen presidentti Leonid Kutšman hallinto läheni retorisesti Euroopan unionia. Vuonna 1998 presidentti allekirjoitti strategian Ukrainan integraatiolle unionin kanssa ja kaksi vuotta myöhemmin syventävän ohjelman integraatiolle. Helsingin Eurooppa-neuvoston tapaaminen 1999 jätti Ukrainan kuitenkin vaille jäsenyysmahdollisuuksia ja seuraava askel integraatiossa ilmeni vuonna 2003, kun unioni aloitti ”uuden naapuruuden” ohjelman, joka vuotta myöhemmin realisoitui Euroopan naapuruuspolitiikaksi (ENP).¹⁰¹

Ukraina on monellakin tapaa edelläkävijä itäisen kumppanuuden, ja myöhemmin itäisen naapuruuden ohjelmien suhteen. Vaikka ohjelmat ovat olleetkin Ukrainalle osittain pettymyksiä, koska ne pitävät valtion edelleen ulkona mahdollisesta jäsenyydestä, ne tarjoavat kuitenkin uudelle ”partnerille” lukuisia mahdollisuuksia syventää integraatiota. Näihin kuuluvat erityisesti instituutioiden rakentamiseen tähtäävä CIB (Comprehensive Institution Building) ja alueellisen kehityksen ohjelmat. Vuoden 2004 ”Oranssin vallankumouksen” jälkeen unioni on yhä laajenevassa määrin vaikuttanut Ukrainan sisäpolitiikan reformiin. Ongelmana on Ukrainan vaillinainen motivaatio toteuttaa uudistuksia sisäpolitiikassa ilman jäsenyyšnäkymiä. Jatkuvat vilpilliset vaalit, kyvyttömyys ottaa käyttöön uudistuksia sekä oikeuslaitoksessa, että paikallishallinnossa ja rehottava korruptio ovat pitäneet EU:n ja Ukrainan välit ongelmallisina.¹⁰²

¹⁰¹ Wolczuk 2004, 5–6.

¹⁰² Solonenko 2011, 121–122.

Ukrainan kohdalla kansallisen lainsäädännön on vastattava EU lainsäädäntöä. Tällä hetkellä voimassa olevat sopimukset eivät määrittele tämän harmonisoinnin aikataulua. Ongelma Ukrainan kohdalla on kansallisen lainsäädännön ja instituutioiden lähtötilanteen lisäksi se, että valtio ei ole unionin täysimääräinen jäsen. Huolimatta teknisestä avusta yhtenevän lainsäädännön voimaan saattamiseksi, Ukraina voi missään määrin voi vaikuttaa unionin lainsäädäntöön. Ukrainan on otettava käyttöön unionin lainsäädäntö sellaisenaan saamatta ajantasaista tietoa lainsäädännön muutoksista. Tämä lainsäädännön harmonisointi on kuitenkin merkittävässä osassa liikuttaessa kohti syveneviä suhteita ja mahdollista jäsenyysehdokkuutta tulevaisuudessa.¹⁰³

Poliittiset puolueet Ukrainassa ovat olleet retoriikan tasolla pääsääntöisesti yksimielisiä lähentymisestä Eurooppaan. Lyhytnäköinen politiikka Euroopan unionin ja Venäjän suhteen johtuu politiikan taustavaikuttajien, oligarkkien, suuresta vaikutusvallasta puolueiden päärahoittajina. Hallinnon korruption keskiössä oli alkuvuoteen 2014 asti presidentti Janukovyč, joka on palkinnut oligarkkien kustannuksella lähipiiriään Ukrainan talouden heiketessä. Ukrainan kansa on melko tietämätöntä länsimaisesta elämäntyylistä. Kansalaisyhteiskunnan kiinnostuneet osapuolet sijoittuvat Länsi-Ukrainaan.¹⁰⁴

Alueellinen yhtenäisyys on suvereniteettikäsitteen ohella oleellisimpia pluralistiseen näkemykseen ja kansainväliseen lakiin liittyviä instituutioita¹⁰⁵. Venäläisen näkemyksen mukaan Krimin liittämisessä oleellista alueellisen yhtenäisyyden kannalta oli Ukrainan sijaan Venäjän historiallisen alueen yhtenäisyys. Tilannetta verrattiin jopa Saksojen yhdistymiseen, jonka perusteella ainakin Saksan toivottiin ymmärtävän venäläisten kaipausta historiallisen Venäjän alueen yhtenäistämiseen¹⁰⁶. Laajemmin koko Ukrainan kriisiin viitattiin myös ihmisten oikeuksilla ja näiden oikeuksien suojelemisella. Näiden nähtiin takaavan Ukrainan valtion vakauden ja alueellisen yhtenäisyyden¹⁰⁷. Kiovan uuden hallinnon toimet tuotiin esille sortavina kansaa kohtaan. Sekä vanha, että uusi hallinto saivat osansa arvostelusta kansan kohteluun liittyen. Janukovyč'in hallituksen kyvyttömyys ja presidentin ”henkilökohtainen heikkous ja päättämättömyys” ovat tuottaneet Ukrainan kansalle kärsimystä¹⁰⁸.

¹⁰³ Muraviov 2009, 28–32.

¹⁰⁴ Solonenko 2011, 124.

¹⁰⁵ Lavrov 2014b.

¹⁰⁶ Putin 2014.

¹⁰⁷ Putin 2014.

¹⁰⁸ Medvedev, 2014.

Toisaalta uusi hallitus on alkanut nimittää alueille kansan hyljeksimiä kuvernöörejä¹⁰⁹. Kannanotoissa on nähtävissä yleinen linja liittyen Ukrainan hallinnon laittomuuteen, epäoikeudenmukaisuuteen ja kyvyttömyyteen. Tämä havainto nousee esille useissa kohdissa ja käsitellään myöhemmin tarkemmin. Hallinnon kyvyttömyys johtaa siihen, että ”maan sisällä ihmisten henkeä ja turvallisuutta uhkaava anarkia, mukaan lukien kansallisuuteen, kieleen, sekä poliittiseen suuntautumiseen liittyvä syrjintä jatkuvat¹¹⁰.” Ukrainaan viitaten: ”Valtioiden tulee varmistaa kansan oikeus vapauteen ja päätöksentekoon rajojensa sisäpuolella.¹¹¹”

Mielenkiintoista onkin, että venäläisissä suvereniteettiin ja alueelliseen yhtenäisyyteen liittyvässä argumentaatiossa pluralismin mukainen kansallisvaltioiden ja suurvaltojen korostaminen jää selkeästi Ukrainan kyvyttömän hallinnon, sekä Ukrainan kansalaisten oikeuksien varjoon. Ainoastaan maininta Venäjän omasta alueellisesta yhtenäisyydestä nousee esille.

Euroopan unionin kannalta ei liene yllättävää, että näkemys perustuu ainoastaan liittämisen vaikutuksiin Ukrainan alueelliseen yhtenäisyyteen. Muun muassa komission puheenjohtaja Barroson kannanotoissa voidaan havaita Venäjän toimien paheksunta. Barroso tuomitsee toimet Ukrainan suvereniteetin ja alueellisen yhtenäisyyden loukkaukseksi, johon ei liittynyt provokaatiota ja jota ei myöskään voida hyväksyä¹¹². EU on sitoutunut Ukrainan suvereniteetin ja alueellisen yhtenäisyyden säilyttämiseen¹¹³, ja toivoo, ettei kukaan käyttäisi hyväksi Ukrainan sen hetkistä tilannetta¹¹⁴.

Poiketen venäläisistä perusteluista, EU:n kannanotot käsittelevät merkittävässä määrin valtioiden velvollisuuksia. Erityisesti Venäjän velvollisuutena nähdään entisten Neuvostoliiton alusmaiden oikeuksien kunnioittaminen. Näiden maiden pitää voida päättää omasta tulevaisuudestaan, sekä suhteistaan Venäjään¹¹⁵.

Venäjän perustelut valtioiden vastuusta eri kansallisuuksien ja vähemmistöjen oikeuksien vartijoina ja varmistajina eroavat Krimin tilanteeseen, sekä valtioiden alueelliseen yhtenäisyyteen liittyen

¹⁰⁹ Tšurkin, 2014.

¹¹⁰ Lavrov 2014a.

¹¹¹ Lavrov 2014b.

¹¹² Barroso 2014; Mayr-Harting 2014.

¹¹³ Mayr-Harting 2014.

¹¹⁴ Van Rompuy 2014.

¹¹⁵ Barroso 2014.

Euroopan unionin edustajien perusteluista. Euroopan unionin lausunnoissa on enemmänkin esillä valtioiden vastuu muiden valtioiden oikeuksien kunnioittamisesta, sekä sitoutumisesta kansainvälisiin instituutioihin laajemminkin. Barroson mukaan EU yritti avata keskusteluyhteyttä Ukrainan suvereniteetin ja alueellisen yhtenäisyyden säilyttämiseksi, mutta turhaan¹¹⁶. Mayr-Harting puolestaan korosti YK:n yleiskokouksen Ukrainan yhtenäisyyttä korostavan päätöksen (GA 68/262) roolia merkittävää roolia Ukrainan alueellisen yhtenäisyyden kannalta. Hän myös rohkaisi Venäjää kriisin rauhanomaiseen ratkaisuun, sekä neuvotteluihin Ukrainan alueen suvereniteetin ja yhtenäisyyden säilyttämiseksi. Lisäksi Mayr-Harting totesi, että näihin toimiin ei oltu vielä ryhdytty¹¹⁷. Missään EU:n kannanotoissa ei ole havaittavissa alueelliseen yhtenäisyyteen liittyviä piirteitä, jotka koskisivat kyvyttömyyttä nykyhallintoa, tai Ukrainan alueiden tai vähemmistöjen itsemääräämisoikeutta.

4.1.2. Venäjä

Muun muassa Pami Aalto (2007) on vienyt Buzanin rakenteellista tulkintaa englantilaisesta koulukunnasta eteenpäin julkaisussaan alueellisista kansainvälisistä yhteisöistä Euroopan unionin ja Venäjän välillä. Aallon mukaan useat unionia esimerkkinä syvenevästä kansainvälisestä yhteisöstä esimerkkinä käyttävistä sivuuttavat Venäjän skeptisenä, mutta edistyshaluisena toimijana, joka kuitenkin mahdollisesti haluaa rajoittaa läntisen yhteisön leviämistä¹¹⁸. Tämä näkemys vuodelta 2007 on osiltaan vanhentunut sittemmin käsityksiä muuttaneiden Georgian sodan, Venäjän muuttuneen demokratiakäsityksen ja viimeisimpänä Ukrainan kriisin valossa. Georgian sodan yhteydessä molempien osapuolien nähtiin vaikuttaneen konfliktin kärjistymiseen aseelliseksi. Krimin niemimaan liittämiseen Venäjään ei liittynyt aggressiota, eikä provokaatiota Ukrainan puolelta.¹¹⁹

On laajalti tunnustettu, että Neuvostoliiton romahtamisen ympärillä Venäjän hakeutuminen läntiseen yhteisöön törmäsi ristiriitoihin Yhdysvaltojen dominantin aseman, Naton itälaajentumisen, sekä laajan turvallisuuskäsityksen kanssa. Venäjä kuitenkin pettyi sille tarjotun tunnustuksen määrään, erityisesti Yhdysvaltojen taholta. Kiinan kanssa vaikeutena ovat melko vähäiset yhteiset intressit, mutta kaikkein vahvimpana vaikuttavat identiteettiin liittyvät ongelmat maiden välillä¹²⁰.

¹¹⁶ Barroso 2014.

¹¹⁷ Mayr-Harting 2014.

¹¹⁸ Aalto 2007, 460.

¹¹⁹ Popescu 2014c, 1.

¹²⁰ Aalto 2007, 464–5.

Mutta onko Venäjän demokratiakehityksen hidastumiselle löydettävissä muita selityksiä, kuin ”meitä ei arvosteta tarpeeksi” -tunteet? Brudny ja Finkel vertailevat artikkelissaan ”Why Ukraine Is Not Russia” vuodelta 2011 maiden erilaista kehitystä liberalismiin tiellä. Venäjällä kylmän sodan päättyessä vahvimmillaan olleet liberaalit näkemykset ovat peittyneet hegemonisen kansallismielisen identiteetin alle. Tämän ovat omaksuneet sekä pääosa poliittisesta eliitistä, että suurelta osin koko yhteiskunta.¹²¹ Identiteetillä tässä tarkoitetaan asenteiden, velvoitteiden ja käyttäytymissääntöjen joukkoa, jonka kohdeyleisö todennäköisesti omaksuu¹²². Kirjoittajien mukaan historialla on suuri merkitys identiteetin rakentumisessa.

Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen liberaalit voimat Venäjällä keskittyivät taloudellisiin uudistuksiin, jotka kuitenkin johtivat talouden heikentymiseen 1990-luvulla. Liberaalit näkivät kommunismin kaatamisen tärkeimpänä tavoitteenaan ja liberaalin markkinatalouden ratkaisuna Venäjän ongelmiin. Ongelmana oli kommunistinen identiteetti, minkä muuttaminen epärealistiseksi, suurempaan epätasa-arvoon ja väestön kolmasosan tarpeettomuuteen johtavaan markkinatalouteen osoittautui mahdottomaksi. Liberaalit jättivät poliittisen identiteetin muodostamisen sivuun ja keskittyivät talouden uudistamiseen suurin lupauksin kansan taloudellisesti paremmista elinoloista, jotka eivät reformin myötä toteutuneet. Tämän epäonnistumisen myötä konservatiiviset arvot etnisine ja geopolittisine teeseineen pääsivät nousemaan jälleen vuosituhaten vaihteessa. Tästä johtuen nykyisessä identiteetissä ihannoidaan neuvosto-aikaa, irtaudutaan länsimielisestä liberalismista oman uniikin historian omaavaksi, nationalismiin värittämäksi, euraasialaiseksi suurvallaksi.¹²³

Aallon mukaan Venäjän halu ylläpitää kansainvälistä yhteisöä keskittyy eniten primääri-instituutioihin, kuten diplomatiaan ja vallan tasapainoon, sekä sekundäärisiin instituutioihin, joita ovat pääasiallisesti konkreettiset organisaatiot ja regiimit, kuten YK, Euroopan Neuvosto ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (ETYJ).¹²⁴ Nykypäivän tapahtumien valossa, Krimin miehityksen yhteydessä Venäjä näyttää sivuuttavan oman etunsa nimissä juuri näitä instituutioita, jotka muodostavat kansainvälisen yhteisön pohjan. Toisaalta, samaa voidaan sanoa muidenkin suurvaltojen, kuten Yhdysvaltojen tehneen menneinä vuosikymmeninä.

¹²¹ Brudny & Finkel 2011, 813.

¹²² Mt, 815.

¹²³ Brudny & Finkel 2011, 815.

¹²⁴ Aalto 2007, 462.

Liberalismin heikennyttyä ja venäläisen kansallistunteen vahvistuttua kansainvälistä yhteisöä vavahdutti Venäjän aseellinen hyökkäys Georgiaan vuonna 2008. Päätökset voiman käyttämisestä ja kansainvälisen yhteisön silmissä erikoiset Etelä-Ossetian ja Abhasian valtiolliset tunnustukset eivät silloisen presidentti Medvedevin mukaan olleet helppoja päätöksiä. Päätökset herättivät epäluuloja Venäjän suuntaan, mutta johtivat kuitenkin lopulta melko nopeastikin siihen, että kansainvälinen yhteisö alkoi keskustella eri vaihtoehtoista suhteiden muodostamiseksi Venäjän kanssa. Tämä on johtanut siihen, että Medvedev toivoo järjen ja kunnioituksen Venäjän kansan valintoja kohtaan voittavan lopulta myös Krimin liittämiseen liittyen¹²⁵. Sitä paitsi, Lavrovin sanojen mukaan on mahdotonta lavastaa myöskään sitä iloa, mikä näkyi krimiläisten kasvoilta heidän saadessaan Venäjän passit¹²⁶.

Venäjä pyrkii rakentamaan omaa ulkopoliittista olemustaan itsenäisenä ja aktiivisena toimijana kansainvälissä suhteissa. Maan asema erityisesti Krimin liittämiseen liittyen pohjautuu ”miljoonien kansalaisten tahtoon, kansalliseen yhtenäisyyteen, sekä maan pääasiallisten poliittisten ja julkisten toimijoiden tukeen¹²⁷.” Vaikka Krimin liittäminen ja onnistuneesti järjestetyt Sotšin olympialaiset nostivat presidentti Putinin kannatuksen 83 %:iin, Ukrainan tilanteen vaikutukset Venäjän asemaan kansainvälisessä yhteisössä ovat vielä epäselviä. Joka tapauksessa se on menettänyt Ukrainan Euraasian unionista. Moldova ja Georgia allekirjoittivat assosiaatiosopimukset Euroopan unionin kanssa. Lisäksi Naton läsnäolo Euroopassa lisääntyy ja talousvaikeudet kertaantuvat sanktioiden ja öljynhinnan laskun myötä. Jää nähtäväksi kauanko ”parempi heikko hallitus, kun ei hallitusta ollenkaan” -ajatus kestää Venäjällä ja mikä on seuraava vaihtoehto Putinin valtakauden jälkeen.¹²⁸

Eikä pidä unohtaa, että Venäjä puolustaa venäläisten ja venäjää puhuvien oikeuksia tarvittavin poliittisin, diplomaattisin, sekä lainopillisin keinoin¹²⁹. Käsitys siitä, mitä alueita etnisesti venäläisten ja venäjää puhuvien maailma käsittää, on epäselvä. Selvää kuitenkin on se, että venäläisen suurvallan käsitys on uudistettu Ukrainan konfliktin yhteydessä. Karaganov luonnehtii tilannetta jopa lopulliseksi kylmän sodan päättymiseksi, jota länsi ei ollut vielä tähän mennessä todellisuudessa

¹²⁵ Medvedev 2014.

¹²⁶ Lavrov 2014b.

¹²⁷ Putin 2014.

¹²⁸ Popescu 2014a, 1–2.

¹²⁹ Putin 2014.

päättänyt. Tämä ei kuitenkaan poista venäläisen valtion geopoliittisen aseman ja rajojen määrittelyttömyyden heikkouksia.¹³⁰

Venäjän omaa toimintaa varjostaa kuitenkin näkemys muista toimijoista jatkuvana uhkana. EU:n kaltaisen arvoyhteisön laajeneminen voidaan nähdä joko hyvää hallintoa, ihmisoikeuksia ja demokratiaa levittävänä solidaarisuutena tai omaa asemaa uhkaavana ”muiden” laajentumisena, jolta pitää suojautua. Tästä näkökulmasta läntisiin arvoihin pohjautuneet ”kontrolloidut väriavallankumoukset” nähtiin Venäjällä uhkana, jotka olivat suunnattu Ukrainaa, Venäjää ja Euraasialaista integraatiota vastaan. Tämä yhdistettynä Naton laajentumiseen ja Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmän kehittämiseen Venäjän lähialueella muodostavat selkeän uhkan, jolla tehostetaan lännen toimia Venäjän ajamiseksi nurkkaan. Venäjällä on oma itsenäinen positio ja olemus. Putin kysyykin, onko Venäjä valmis puolustamaan omia etujaan vai pitääkö sen aina perääntyä ties minne ja antaa jatkuvasti periksi.¹³¹

Tällaisten lausuntojen pohjalta voidaan muodostaa johtopäätöksiä Venäjän käsityksestä omasta olemuksestaan, sekä osaltaan sen olemuksen konstruomisesta. Tiivistettynä, vahvan ja sisäisesti yhtenäisen Venäjän ulkopoliittinen asema on itsenäinen ja selkeä. Tätä asemaa, sekä ”meihin” kuuluvia ollaan valmiita puolustamaan kaikin keinoin. Tällainen vakaa mielikuva nostaa kannatusta ja edelleen yhtenäisyyttä valtion sisällä.

Venäjällä on omat kansalliset intressinsä, jotka pitää ottaa huomioon ja joita pitää kunnioittaa¹³². Venäjän vahvistuminen valtakuntana on johtanut ajatukseen vahvasta valtiosta, jolla on vahva johtaja, vahvat asevoimat, ja jonka henkinen yhteisyys nousee historiasta ja kirkosta. Aineiston perusteella Venäjän intresseissä on edelleen sotilaallinen turvallisuus, jossa oleellista on Naton rooli valtion lähialueilla. Jo aiemmin mainittu Naton laajentuminen ja ohjuskilpihanke itäisessä Euroopassa toimivat taustana tapahtumille Krimillä. Erityisesti Venäjän intressissä on pitää Nato poissa sen lähialueilta. Kiovasta tulleet viestit Ukrainan pikaisesta pyrkimisestä Naton jäseneksi aiheuttivat huolta. Naton laajentuminen Ukrainaan olisi merkinnyt Nato-laivaston tunkeutumista Venäjän

¹³⁰ Pynnönniemi 2014, 5–6.

¹³¹ Putin 2014.

¹³² “[...] like other countries, it has its own national interests that need to be taken into account and respected.”
- Putin 2014.

sotilaskunnian kannalta keskeiseen kaupunkiin, Sevastopoliin, Mustan meren laivaston synnyinpaikkaan. Tämä taas olisi tuottanut todellisen uhkan koko eteläiselle Venäjälle.¹³³

Länsimaiden ihmetellessä, miksi Naton laajentuminen aiheuttaa Venäjällä niin kovia reaktioita, on syytä muistaa, että Nato on edelleen sotilasliitto. Sotilasliiton laajentuminen Venäjän historiallisille alueille ei ole Venäjän etujen mukaista. Krimin niemimaalla on historiallisten siteiden lisäksi sotilaallista merkitystä Venäjälle. Tämän strategisesti merkittävän alueen tulisikin siis olla osa vahvaa ja vakaata suvereenia valtiota, joka tänä päivänä voi olla vain Venäjä.¹³⁴

Tästä johtuen Venäjä on tehnyt tarvittavat päätökset Krimin ja Sevastopolin historiallisesti venäläisten alueiden liittämiseksi moderniin Venäjään. Tämän jälkeen Venäjällä ollaan valmiita tekemään kaikki tarvittava maan ja siihen liitettyjen uusien alueiden sosioekonomisten kehittymisen varmistamiseksi.¹³⁵ Tämän lisäksi näiden kansojen yhdistäminen jälleen yhden valtion alaisuuteen on hyödyksi kansojen hyvinvoinnille ja vauraudelle, sekä linjassa Venäjän kansallisten intressien kanssa.¹³⁶

4.1.3. Euroopan unioni

Euroopan unioni ei ole kansallisvaltio. Pääosa kansainvälisen politiikan tutkimuksesta perustuu westfalialaisen valtiokäsityksen varaan, jossa kansainvälisessä yhteisössä suvereenit kansallisvaltiot ovat sen legitiimejä jäseniä. Kansainvälisessä järjestelmässä valtiot tekevät yhteistyötä oman etunsa mukaisesti. Kun puhutaan kansainvälisestä yhteisöstä, on tarpeellista erottaa yhteisöllisyyden syvyys ja laatu. Sosiologiasta johdettuna voidaan erottaa yhteisö (society) ja yhteisöllisyys (community). Edellisellä viitataan yhteistyön laajuuteen perustuen yhteisiin instituutioihin, toimijoiden väliseen homogeenisyyteen ja arvoihin. Jälkimmäisellä tarkoitetaan yhteistä kulttuuria ja ”me-tunnetta”. Molemmat ulottuvuudet voivat vaihdella heikosta vahvaan, riippuen analysoitavasta yksiköstä.¹³⁷

Euroopan unioni on solidaristinen kansainvälinen yhteisö. unionin jäsenmaat jakavat yhteisiä tavoitteita ja arvoja, joiden suojelemiseksi on kehitetty turvallisuusyhteistyötä ja sitovia sopimuksia.

¹³³ Putin 2014.

¹³⁴ Putin 2014.

¹³⁵ Medvedev 2014.

¹³⁶ Lavrov 2014a.

¹³⁷ Buzan 2004, 121.

Unioni kuitenkin taistelee jatkuvasti yhtenäisyyden saavuttamiseksi. Dunnen mukaan EU on toimija kansainvälisessä politiikassa, alueellinen solidaarinen kansainvälinen yhteisö, jolla on itsenäistä päätöksentekokykyä. Tämä ei tarkoita, että unioni kykenisi kaikissa tilanteissa tuottamaan yhteisen kannan tapahtumiin, mutta ei myöskään kiellä, etteikö EU osallistuisi merkittävässä määrin päätöksentekoon kansainvälisessä politiikassa.¹³⁸

Euroopan unionin osalta oman ulkopoliittisen olemuksen esille tuonti ja luominen ovat siis toisaalta pluralistista ja toisaalta äärimmäisen solidaristista toimintaa. Euroopan unionia voidaan tarkastella laajemmin myös alueellisena toimijana. Alueen sisällä vaikuttavat taloudelliset ja sosiaaliset normistot ja arvot yhtenevät todennäköisemmin kuin globaalilla tasolla. Oleellista on ulkopuolelta tuleva legitimitetti, jota EU:n tapauksessa edistää institutionaalinen kilpailu, opettaminen ja tukitoiminta, sekä jäsenyyskelpoisuuden määrittely. Nämä prosessit levittävät alueellisen toimijan legitimitettä.¹³⁹

Euroopan unioni alueellisena toimijana voidaan ymmärtää kovan voiman kautta, realistiselta näkökannalta. Tällöin unionin taluspohja, sotilaallinen voima, sekä resurssit määrittävät sen legitimiyyttä. Toinen tapa ymmärtää unionin voimaa on pehmeiden arvojen kautta. Tämän näkökulman mukaan unioni pitää ymmärtää järjestelmänä, jonka hallinnolliset, integraatioon perustuvat instituutiot, arvot ja toiminta ovat esimerkkinä muille. Tässä mallissa vaatimatonkin sotilaallinen voima on oman mallin levittämistä varten, kuten eurooppalaisittain hyvän hallinnon edistämistä. Ulospäin näkyvä solidaristinen kiiltokuva ei aina vastaa sisäpolitiikan realiteetteja. Ulospäin suvaitsevainen, universaaleja arvoja korostava toiminta ja mielikuva on jännityksessä sisäisen erilaisuuden hallinnan kanssa.¹⁴⁰ Osa tämän työn tarkoitusta onkin kartoittaa EU:n sisäisen toiminnan pluralistista, oman edun suojeluun, sekä ulkopuolelle annettavia universaaleja solidaristisia signaaleita.

Kriisi unionin lähialueella voidaan nähdä uhkana unionin turvallisuudelle ja pahimmillaan paluuna jonkinlaiseen kylmän sodan kaltaiseen kahtiajakoon mantereen sisällä. Osiltaan Ukrainan tilanteessa lepää myös unionin mahdollisuus yhtenäistyä, nostaa auktoriteettiaan ulkopoliittisena toimijana vaikean eurokriisin jälkimainingeissa. Sanotaanhan, että mikään ei yhdistä, kuten yhteinen vihollinen.

¹³⁸ Dunne ym. 2010, 9–21.

¹³⁹ Hurrel 2007, 246.

¹⁴⁰ Hurrel 2007, 250.

Euroopan unionilla on edelleen vahva leima pääasiallisesti taloudellisena toimijana. Van Rompuy'n mukaan unioni on kuitenkin edennyt selkeästi monipuolisemmaksi toimijaksi, eikä sitä arvioida enää vain taloudellisena vaikuttajana. Tätä ei heikennä se, että EU:n jäsenmaiden yhteenlasketut taloudet ylittävät Yhdysvaltojen, Kiinan ja Intian yhteenlasketut taloudet. Toisen yleisen käsityksen mukaan unionin ainoa tapa toteuttaa ulkopolitiikkaa on laajentuminen. Tänä päivänä laajentuminen on edelleen menestyksekkäin, mutta ei missään tapauksessa ainoa ulkopolitiikan ulottuvuus. Vaikka unioni on kehittynyt monipuolisemmaksi ja ulkopoliittisesti merkittävämmäksi vaikuttajaksi, on poliittiselta ulottuvuudelta silti vaadittava enemmän.¹⁴¹

Ulkopolitiikan osalta on myös muistettava, että Lissabonin sopimus on johtanut vähintäänkin institutionaaliseen kehitykseen. Tästä on seurannut Euroopan ulkosuhdehallinnon perustaminen. Korkean edustajan Catherine Ashtonin mukaan hänen ensimmäisenä prioriteettinaan on ollut nostaa ulkosuhdehallinto jaloilleen ja tässä on myös onnistuttu. Unionin ulkosuhdehallinto on voimavara, jonka asiantuntemus ja ammattitaito ovat maailmalla laajasti tunnustettuja. Unionilla on myös vahvat suhteet ja selkeä rooli naapureihinsa nähden, sekä syvät strategiset suhteet kansainvälisesti avainasemassa oleviin kumppaneihin. Edellytykset kokonaisvaltaiselle ja yhtenäiselle ulkopolitiikalle ovat siis olemassa.¹⁴²

Erityisesti Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan, Herman van Rompuy'n puheessa on laajimmin havaittavissa unionin aseman perusteleminen muiden kansainvälisen politiikan toimijoiden kanssakäymisellä unionin kanssa Ukrainan kriisin aikana. Tällainen kansainvälisen vilkkauden esiintuonti näkyy vahvasti myös tämän tutkimuksen aineistona olevassa puheessa, jossa van Rompuy mainitsee heti alkuun unionin nähneen ennen näkemättömän määrän maailman huippujohtajia Brysselissä. Tämä vierailuiden määrä kertoo Euroopan unionin tärkeydestä liittolaisena ja kumppanina.¹⁴³

Krimin liittämistä seuraavilla viikoilla liikenne oli erityisen vilkasta unionin isännöidessä ensi kertaa Euroopan unionin instituutioissa vieraillutta Kiinan presidentti Xi Jinpingiä. Kiinan kanssa käydyissä keskusteluissa, sekä jo pelkän vierailun perusteella on tullut ilmi, että Kiinalle on tärkeää muodostaa hyvät suhteet Eurooppaan nykypäivän moninapaisessa maailmassa¹⁴⁴. Maalis-huhtikuun vaihteessa

¹⁴¹ Van Rompuy 2014.

¹⁴² Ashton 2014.

¹⁴³ Van Rompuy 2014.

¹⁴⁴ Ashton 2014.

pidettiin unionin ja Yhdysvaltojen huippukokous, jossa osallisena oli luonnollisesti myös presidentti Obama. Kautta aikojen neljäs EU:n ja Afrikan välinen huippukokous keräsi Brysseliin – tulevaan globaalin diplomatian keskukseen – 70 valtionpäämiestä sekä Afrikasta, että Euroopasta. Edelleen kehitystä kuvaa se, että kesäkuussa unioni toivottaa tervetulleeksi myös G7-maiden johtajat, jotka ovat kieltäytyneet yhdessä osallistumasta G8-kokoukseen Sotšissa.¹⁴⁵

Euroopan unionin tausta ja perimmäinen olemus voidaan ymmärtää rauhan takaamiseksi perustettuna talousyhteisönä, valtioiden välisenä liittona, joka on integraation syvetessä saanut yhä enemmän omaa suvereniteettia useilla politiikan aloilla. Näitä ovat erityisesti perinteisesti ajateltuna kansallisvaltioiden perusintresseihin kuuluneet alat, kuten talous-, energia- ja turvallisuuspolitiikka. Suurvaltojen päämiesten vierailut ja suuret huippukokoukset osoittavat unionin arvostusta ainakin siinä mielessä, että se nähdään toimijana, jonka kanssa on tärkeää ja mielekästä keskustella.

Euroopan maat, sekä Euroopan unioni ovat laajasti tekemisissä myös globaalien asioiden kanssa. Tätä toimintaa ohjaa vahva usko sääntöihin ja normeihin perustuvaan kansainväliseen järjestelmään, jossa työskennellään tiiviisti yhteistyössä YK:n kanssa. Yksi tapa painottaa unionin poliittista ulottuvuutta on puolustaa omia etuja sekä arvoja, joiden keskiössä ovat demokratia ja ihmisoikeudet, omalla lähialueella ja globaalisti. ”Länsi” on olemassa ja EU on osa sitä. Tämä ei tarkoita kylmän sodan kaltaista kahtiajakoa vaan demokratian levittämistä. Kylmään sotaan ja ideologiseen, pelon värittämään maailmaan ei ole enää paluuta.¹⁴⁶

Arvojen puolustaminen voi aiheuttaa seuraamuksia, jotka ollaan valmiit kantamaan. Tämä on nähty joitakin yllättävässä yhtenäisessä suhtautumisessa Venäjän toimintaan Ukrainassa. Tulevaisuudessa van Rompuy toivoo lähialueita vavisuttaneiden kriisien lisänneen tietoisuutta siitä, että kriisien vaikutukset ulottuvat unionin kaikkiin asukkaisiin. Tämä jaetun vastuun ymmärtäminen lisää unionin roolia sekä lähialueilla, että koko maailmassa.¹⁴⁷ Unionin pitää onnistua vastaamaan asemansa tuomiin velvoitteeseen. Ympäristö on muuttunut.¹⁴⁸ Nämä kommentit pyrkivät vakuuttamaan kuulijoita siitä, että Eurooppaan ja sen lähialueita kohdanneet kriisit yhdistävät Euroopan unionia ja tekevät siitä entistä vahvemman poliittisen toimijan.

¹⁴⁵ Van Rompuy 2014.

¹⁴⁶ Van Rompuy 2014.

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Ashton 2014.

Mitä tämä oman arvomaailman levittäminen sitten tarkoittaa ja miten se näkyy puheissa Krimin liittämiseen liittyen? Aiemmin tässä kappaleessa esitetystä tekstistä voidaan muistaa venäläisten kannanotot ”järjestetyistä” värvallankumouksista, Venäjän suurvalta-aseman unohtamisesta, sekä Naton ja Yhdysvaltojen vaikutusvallan kasvamisesta alueella, joka on historiallisesti Venäjälle tärkeä. Euroopan unionissa on kuitenkin huomattu, että jo toivo jäsenyydestä unionissa auttaa naapureita demokratisoitumaan, modernisoitumaan ja löytämään vakauden sisäpolitiikassa. Muun muassa Ukrainassa on käynnissä muutos, jossa on tunnistettavissa ihmisten halu ja kaipuu kunnolliseen elämään kansakuntana ja eurooppalaiseen elämäntyyliin. Kuten Maidanilla heiluneista Euroopan unionin lipuista saatiin nähdä, unionin magneettinen vetovoima toimivat edelleen.¹⁴⁹ Barroson mukaan Euroopan unioni on toiminut proaktiivisesti ja yhtenäisesti Ukrainan kriisissä. Proaktiivisuuden ja yhtenäisyyden jatkuminen ovat elintärkeitä sekä Ukrainan vakaudelle ja hyvinvoinnille, että Euroopan unionin uskottavuudelle.¹⁵⁰

Ukrainan kriisiin liittyen Euroopan unionin olemus ja intressit näkyvät sekä sen konkreettisissa toimissa, että retoriikassa tämän työn aineistossa. Ei ole yllättävää, että selkeää sotilaallista uhkaa, tai geopoliittista latausta ei puheissa esiinny. Unionin politiikan syventäminen ja jatkuvuus muillakin politiikan aloilla kuvastavat unionin intressejä. Ukraina ja itäiseen naapurustoon liittyvät suhteiden etenemistä on tavoiteltu sekä itäisen naapuruuden ohjelman kautta, että vuodesta 2009 lähtien itäisen kumppanuuden ohjelmassa, jonka yhteydessä sopimusperustaisesti tiivistetään kanssakäymistä, lupaamatta kuitenkaan jäsenyyshmahdollisuuksia. Tämä lähentyminen tehtiin kuitenkin huomioimatta Venäjän intressejä alueella ja näin ollen toistettiin Naton laajentumisen virheet. Venäjä perusti Putinin johdolla tulliliiton tasoittamaan tietä Euraasian unioniin ja Ukraina oli liiton merkittävin kumppani. Samaan aikaan kun Euroopan unioni oli puhtaasti luottavainen itäisen yhteistyön hyödyille, oli selvää, että toimintakykyisemmäksi kehittyvä Venäjä näkee yhteistyön laajentumisen uhkana myös Euroopan unionin osalta¹⁵¹.

Ukrainan tapauksessa erityisesti kriisin laukaiseen assosiaatiosopimuksen allekirjoittaminen maaliskuussa heti Krimin liittämisen jälkeen osoittaa ukrainalaisten tavoitteiden tunnustamisen. Näihin tavoitteisiin kuuluu suurimpana tahto elää maassa, jota hallitsevat arvot, demokraattisuus ja laki ja jossa kaikilla kansalaisilla on oikeus vaikuttaa kansalliseen päätöksentekoon¹⁵².

¹⁴⁹ Van Rompuy 2014.

¹⁵⁰ Barroso 2014.

¹⁵¹ Macfarlane 2014, 96–98.

¹⁵² Van Rompuy 2014.

Aineiston perusteella Euroopan unionin intressien määrittäminen ei ole aivan yksiselitteistä. Unionin luonteen mukaisesti sen intresseinä on nähtävä lähialueiden rauhanomainen, demokraattinen ja talouden integraation mahdollistava kehitys. Tämä näkemys ei aina tarkoita, että pyrkimykset johtavat kansan kannalta parempaan. ”Euro Maidan” Ukrainassa alkoi demokraattisena kansannousuna, joka johtui kansan kyllästymisestä tapaan, jolla heitä hallittiin. Tapahtui poliittinen ja kulttuurinen käänne, kahden poliittisen kulttuurin törmäys.¹⁵³

Tilanne Ukrainassa ei kuitenkaan johtanut rauhanomaiseen demokraattiseen unelmien täyttymykseen. Euroopan unioni jatkaa edelleen osallistumistaan ja käyttää kaikkia diplomaattisia ja poliittisia keinoja tilanteen rauhoittamiseksi ja neuvotteluratkaisun löytämiseksi.¹⁵⁴ Unionin toimet ovat kuitenkin jääneet vähäisiksi. Taloudellisten pakotteiden voimaan saattaminen johtaa vaikutuksiin vasta ajan kuluessa. Unionin jäsenmaiden suhtautuminen Venäjään on osittain hajanaista.¹⁵⁵ Sisäpoliittiset jännitteet Euroopassa aiheuttavat sen, että unionivastaiset puolueet eri maissa sympatisoivat Venäjän kanssa. Unionin instituutiot eivät ole olleet ratkaisevassa osassa kriisin sovittelussa, vaan pääosan ovat varastaneet suurten maiden, Saksan ja Ranskan johtajat. Unionin taloudellinen vaikutusvalta näyttäisi potentiaalisimmalta mahdollisuudelta vaikuttaa tilanteen vakavoitumiseen.

Tilanteen ratkaisemiseksi Euroopan unionin kannalta ainoa mahdollisuus on aseellisen konfliktin tukahduttaminen ja kylmän sodan ajan jälkeisen liberaalin demokraattisen maailmanjärjestyksen palauttaminen Eurooppaan. Tähän johtaa vain Ukrainan kriisin rauhoittaminen, johon myös Venäjän pitää ottaa osaa ja osoittaa selkeitä toimia tämän saavuttamiseksi¹⁵⁶. Mikäli Venäjä ei kykene sovittelemaan kriisiä rauhanomaisesti ja toisaalta, pyrkii millään tavoin aiheuttamaan epävakautta Ukrainassa, se tulee kohtaamaan kauaskantoisia seuraamuksia¹⁵⁷. Itäistä naapuruutta ajatellessa on syytä muistaa mihin Euroopan unionin diplomatia kykeni auttaessaan pysyvän ratkaisun löytämisessä Serbian ja Kosovon vaikeassa tilanteessa. Samaten on tärkeää, että unionin taloudellista voimaa ja taloudellisten vastatoimien tehokkuutta ei aliarvioida.¹⁵⁸

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Ashton 2014.

¹⁵⁵ Macfarlane 2014, 95.

¹⁵⁶ Ashton 2014.

¹⁵⁷ Van Rompuy 2014.

¹⁵⁸ Ashton 2014.

Pakotteiden lisäksi Ukrainan kriisi on muuttanut mantereen taloudellista dynamiikkaa myös tavoilla, joiden seuraukset voivat olla nähtävissä vasta pitkällä tähtäimellä. Krimin liittäminen Venäjään on ollut syyskuun 11. päivän terrori-iskujen ja esimerkiksi Libyan intervention toimeenpanon ohella tilanne, jolloin kaikkien 28 jäsenmaan päämiehet kutsuttiin ylimääräiseen EU-huippukokoukseen. Kokous on kutsuttu koolle vain viidesti viimeisen viidentoista vuoden aikana. Tämä kertoo tilanteen vakavuudesta. Kriisillä on oletettavasti myös kauaskantoisia seuraamuksia. Euroopan unioni pyrkii vähentämään riippuvuuttaan venäläisestä kaasusta. Tällä hetkellä venäläisen kaasun osuus unionin alueella käytetystä kaasusta on noin 30 %. Venäjä käyttää kaasua politikoinnin välineenä. Myös vahvempien suhteiden luominen Atlantin toiselle puolelle Yhdysvaltoihin voidaan tulkita vahvana poliittisena viestinä.¹⁵⁹

Naapuruuspolitiikka etelässä ja idässä on tärkeä prioriteetti unionin ulkopolitiikassa. Nyt sitä testataan enemmän kuin koskaan ennen idässä, Ukrainan kriisissä¹⁶⁰. Euroopan unioni pyrkii kuitenkin edelleen syventämään suhteitaan idässä. Ukrainan uusi hallinto on allekirjoittanut assosiaatiosopimuksen poliittiset osat ja vapaakauppa-alue astuu voimaan myöhemmin. Samoin unioni pyrkii edelleen vahventamaan suhteitaan Georgian ja Moldovan kanssa¹⁶¹. Kuten aiemmin mainittiin, ovat sekä Ukraina, että Georgia ja Moldova allekirjoittaneet assosiaatiosopimuksen Euroopan unionin kanssa ja näin ollen siirtyneet Euraasian unionin ulottumattomiin¹⁶². Assosiaatiosopimusten luonne on kuitenkin mielenkiintoinen. Esimerkiksi Ukrainan tapauksessa tämä tarkoitti tulliliitosta luopumista Venäjän kanssa. Venäjän kauppa on kolmasosa Ukrainan ulkomaankaupasta. Osuus Euroopan unionin kanssa oli samaa luokkaa. Van Rompuy'n puheessa vahvasti esiin nouseva ”itäinen naapuruutemme ei ole poissulkevaa” saa tässä valossa hieman uuden merkityksen. Valinta tulliliiton tai Euraasian unionin ja assosiaatio- ja vapaakauppasopimuksen välillä on siis tehtävä, molempia ei voi saada.

4.2. Nationalismi

Kuten aiemmin on jo mainittu, nationalismin rooli modernin kansallisvaltioajatuksen perusteella muutti sekä suvereniteetin, että alueellisuuden instituutioita. Alueellisuus muuttui tarkasti rajattujen valtioiden myötä, rajojen siirtäminen voimakeinoin muodostui vääryydeksi ja kansasta muodostui

¹⁵⁹ Van Rompuy 2014.

¹⁶⁰ Ashton 2014.

¹⁶¹ Van Rompuy 2014.

¹⁶² Macfarlane 2014, 98.

kokonaisuus, joka määrittää hallinnon suvereniteetin ja legitimitetin. Nationalismin instituutiolle oleellista on historia ja kulttuuri toimijan olemuksen määrittäjinä. Nationalismi on tarjonnut hallituksille mahdollisuuden luoda yhtenäisyyttä maan sisällä kielen, koulutuksen ja kulttuurin kautta. Samalla suvereniteetin popularisoituminen on johtanut käsitykseen kansojen perusoikeudesta itsenäisyyteen. Tämä itsenäisyys ei sinänsä olisi ongelma hallituksille, mutta itsenäistymishaaveiden osana on usein myös aluevaatimuksia. Alueellinen koskemattomuus toimii siis myös suvereniteettia vastaan.

Tämän kappaleen alkuun tuodaan näkemyksiä Ukrainan alueen historiasta, jotka luovat taustan erityisesti venäläisille historiaan liittyville kommentteille, joita aineistosta löytyy. Euroopan unionin toimesta historia huomioidaan ainoastaan pelkona kylmän sodan paluusta. Ukrainan alueen historiaan ei kiinnitetä lainkaan huomiota. Kansojen itsemääräämisoikeuteen liittyen venäläinen argumentaatio keskittyy krimiläisten oikeuksiin, mikä on hieman erikoista. Venäjän jatkuvasti heikkenevä tilanne vähemmistöjen suhteen ilmenee muun muassa Human Rights Watch –järjestön vuoden 2015 katsauksessa. Venäjä on jatkuvasti vuoden 2014 kiristänyt lainsäädäntöä ja käytännön toimintaa niin sanan- ja kokoontumisvapauden, kuin seksuaalivähemmistöjenkin suhteen. Erityisesti Pohjois-Kaukasuksella etnisiä vähemmistöjä kohdanneet julmuudet eivät erityisesti herätä luottamusta Venäjän vähemmistösuvaitsevaisuutta kohtaan.¹⁶³

4.2.1. Historia

Ukrainan kriisi on Krimin liittämisen keskittynyt itäisen Ukrainan Donbassin alueen kahteen *oblastiin*, Luhanskiin ja Donetskiin. Donbassin alueen historialla on suuri merkitys sekä Ukrainan, että Venäjän kansallisen identiteetin muodostumisessa. Alueen historia on osiltaan ristiriitainen ja tulkinnanvarainen liikkuvien rajojen ja tiheään vaihtuvien hallitsijoiden vuoksi. Ukrainalaisten historioitsijoiden mukaan Donbassin alue on muodostanut Ukrainan alueen ja kansan keskiön jo 900-luvulta lähtien. Ukraina säilyi kasakkasukujen hallussa aina vuoteen 1775 saakka, jolloin tsaarinna Katariina II hajotti kasakkivaltion päämajan. 1800-luvulla alkanut venäläistämispolitiikka saavutti laajempaa menestystä vasta teollistumisen yhteydessä 1800-luvun lopulla, johtuen Keski-Ukrainasta ja muualta läntisestä Euroopasta ja Turkista tapahtuneesta muuttoliikkeestä Donbassiin, mitkä tasapainottivat väestörakennetta ei-venäläiseksi. Ukrainan vakiinnuttua neuvostotasavallaksi vuonna 1921, maassa toteutettiin useita reformeja ukrainalaistamisen merkeissä aina vuoteen 1933 asti. Merkittävä venäläistäminen alkoi taas II maailmansodan jälkeen, johtaen venäläiskansanosan

¹⁶³ Human Rights Watch 2015, 444–53.

kasvamiseen yli 3,5 miljoonaan ja prosentuaalisesti lähes puoleen alueen kansalaisista vuoteen 1989 mennessä. 1926 alueen kansalaisista vain 31 % oli venäläisiä. Venäläistäminen jatkui koulutuksen ja median rajoituksilla, jotka ohjasivat alkuperäistä ukrainalaista väestöä kielellisesti ja kulttuurisesti venäläiseen identiteettiin. Ukrainalaisten historioitsijoiden mukaan venäläistäminen on vain pinnallista lyhytaikaisuutensa takia ja muutettavissa kevyin ukrainalaistamistoimenpitein.¹⁶⁴

Historiallinen debatti Ukrainan ja Venäjän välillä pitää sisällään kilpailevat historiantulkinnat Donbassin alueen merkityksestä. Venäläisen historiankirjoituksen mukaan väitteet alueen kuulumisesta 900-luvulta lähtien ukrainalaisten esikansoille ei pidä paikkansa. Säilyneet sopimukset ja kartat kyseenalaistetaan. Alueen hallinto ja merkitys on hämärän peitossa ja alue on ollut kautta aikain monikansallinen, eikä minkään hallintopiirin alainen. Venäläistäminen kielletään, monikulttuurisuuden johtuessa vapaasta valinnasta ja työvoiman liikkuvuudesta valtakunnan sisällä. 20-luvun ukrainalaistaminen nähdään poikkeuksena, jonka II maailmansodan jälkeinen venäläistäminen korjasi.¹⁶⁵

Kilpailevista historiankirjoituksista johtuen läntisessä Ukrainassa Donbassin aluetta pidetään väestöllisesti ja historiallisesti osana modernia Ukrainan valtiota. Venäläinen käsitys on luonut pohjan alueellisen itsehallinnon ja separatismin tavoittelulle. Tämän pohjalta venäläispohjaisen väestön ei tulisi siirtyä alueelta vaan Kiovan hallinnon tulisi tunnustaa Donbassin erityisasema, tai alueen tulisi liittyä Venäjään.¹⁶⁶

Venäjän osalta kansallisvaltiokehitys alkoi 1800-luvulla, jota neuvostoaikainen etnisyyteen ja alueellisuuteen painottuva kulttuuri vain vahvasti nostamalla etniset venäläiset etuoikeutettuun asemaan neuvostovaltiossa. Venäjän alue oli jaettu kymmeneen aluehallintoalueisiin, eikä sillä ollut statusta yhtenä neuvostotasavaltana. Tämän tarkoitus oli hämärtää Venäjän ja Neuvostoliiton välistä rajaa. Neuvostoliiton hajotessa tämä instituutiorakenne johti etnisten venäläisten suurimpaan imperialistisen hegemoniseen identiteettiin.¹⁶⁷

Nationalistiset identiteetit säilyivät yhteistyössä entisen neuvostoliiton kanssa. Putinin noustua valtaan nationalismille ja hegemonisen identiteetin nousulle annettiin Putinin ja hänen hallintonsa

¹⁶⁴ Wilson 1995, 271–276.

¹⁶⁵ Wilson 1995, 277–281.

¹⁶⁶ Wilson 1995, 283.

¹⁶⁷ Brudny & Finkel 2011, 818–825.

puolesta mahdollisuus muun muassa ”Russian Project” -kampanjalla, johon kutsuttiin osallisiksi Venäjän johtavia nationalistejä. Kampanja ajoittui vuosille 2007–2008. Putinin hallinto syytti liberaalia markkinataloutta 90-luvun talouden kaaoksesta, osoitti pahoittelunsa Neuvostoliiton romahduksen puolesta ja syytti länsimaita Nato-laajentumisesta ja värväilykumouksista entisissä alusmaissa.¹⁶⁸

Yleisesti historiallisten argumenttien käytöstä on sanottava, että Venäjän edustajille Krimin ja Ukrainan alueilla on – jälleen ainakin retorisella tasolla – valtava merkitys. Euroopan unionien edustajien osalta tilanne on miltei päinvastainen.

Venäläisissä lausunnoissa ei jää epäselvyyttä siitä, oliko Krimin liittämiseksi Venäjään historiallisia perusteita. Kuten taustoituksessa on todettu, venäläinen ja ukrainalainen historiankirjoitus eroavat toisistaan erityisesti itäisen Ukrainan alueen osalta. Putin viittasi puheessaan Kiovaan venäläisten kaupunkien esiäitinä, ja muinaiseen Rusin alueeseen venäläisten ja ukrainalaisten yhteisenä alkukotina¹⁶⁹. Tästä johtuen venäläisen näkemyksen mukaan Krimin ja Venäjän kansojen yhteinen historia ja kulttuuri mahdollistivat Krimin liittämisen Venäjään, koska ihmisten mielissä näin on aina ollutkin¹⁷⁰.

Itse Krimin liittäminen takaisin Venäjään nähdään historiallisena tekona¹⁷¹. Historiallinen oikeus on toteutunut¹⁷². ”Kuten vuosisatoja aiemminkin, Krim pysyy venäläisten, ukrainalaisten ja krimintataarien maana¹⁷³.” Oikeuden toteutuminen venäläisissä lähteissä perustuu käsitykseen siitä, että Neuvostoliiton aikana tapahtunut Krimin luovuttaminen Ukrainan neuvostotasavallalle olisi tehty hätiköidysti ja vaillinaisin perustein. ”Bolševikit liittivät osia Venäjästä Ukraina – Jumala heidät tuomitkoon¹⁷⁴.”

Putin jatkaa oikeudenmukaisuuden perustelua historialla tuomitsemalla vuonna 1954 Nikita Hruštševin aikaan tapahtuneen alueliitoksen tapahtuneen hyvityksenä neuvostoterrorista Ukrainan

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ Putin 2014.

¹⁷⁰ Putin 2014; Lavrov 2014a; Tšurkin 2014.

¹⁷¹ Putin 2014; Lavrov 2014a.

¹⁷² Tšurkin 2014.

¹⁷³ Putin 2014.

¹⁷⁴ Ibid.

alueella ja poliittisen kannatuksen vahvistamiseksi. Lisäksi päätös liittamisestä syntyi suljettujen ovien takana, kysymättä kansalta ja perustuslain vastaisesti.¹⁷⁵

Alueen luovuttaminen valtakunnan sisällä ei olisi ollut ongelma, mikäli Neuvostoliitto olisi säilynyt yhtenäisenä, kuten ideologiaan kuului. Ongelmat alkoivat siitä, kun Neuvostoliitto hajosi ja Venäjästä tuli käytännössä yhdessä yössä maailman suurin valtiollisin rajoin ympäröity kansallisvaltio. Tämän romahduksen seuraukset alkavat näkyä vasta nyt, koska kylmän sodan päättymisen jälkeen Venäjä oli pitkään liian heikko suojelemaan omia etujaan. Näin ollen Krim ja Sevastopol unohdettiin.¹⁷⁶

Venäjän heikkoudesta johtuen se oli pakotettu rakentamaan ystävälliset suhteet Ukrainan tasavaltaan. Putin käyttää jo aiemmin esitettyjä esimerkkejä rajamuodollisuuksien terävöittämisestä ja aluemyönnytyksistä merialueilla kuvaamassa maiden välillä vallinnutta yhteisymmärrystä. Myönnytykset osoittivat Venäjän hyväksyvän sen, että Krim kuuluu pysyvästi Ukrainaan, vaikkakin ihmisten sydämissä Krim oli aina venäläinen. Tämän hyväksynnän mahdollisti otaksunta siitä, että krimiläiset ja muut Ukrainan venäläiset saavat asua tasa-arvoisessa ja demokraattisessa Ukrainassa. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan vallankaappaajat – ”Banderan¹⁷⁷ perilliset” – riistivät tämän oikeuden. ”Krim ja Krimin kansa eivät tule koskaan kulkemaan Banderan jalanjäljissä!”¹⁷⁸

Euroopan unionin edustajien kannalta historiallisia perusteita Krimin liittämiseen liittyen ei mainita. Yhdessäkään kannanotossa ei sivuta Venäjän ja venäläisen kulttuurin vaikutusta alueella. Ainoat historialliset argumentit käsittelevät paluuta kylmään sotaan. Euroopan mantereella nähdään Ukrainan tilanne, joka vaarantaa rauhan ja turvallisuuden pahimmalla tavalla kylmän sodan päättymisen jälkeen, herättäen muistoja viime vuosisadan historiasta, joiden luultiin olevan jo menneisyyttä¹⁷⁹. Venäjällä on tavoitteita koskien menneen maailman palauttamista, mutta menneisyys ei koskaan palaa¹⁸⁰.

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Putin viittaa ukrainalaiseen Stepan Banderaan, joka toimi Ukrainan nationalistijärjestön johtajana 1930-luvulla ja ”Hitlerin rikostoverina” toisen maailmansodan aikaan.

¹⁷⁸ Putin 2014.

¹⁷⁹ Van Rompuy 2014; Barroso 2014.

¹⁸⁰ Van Rompuy 2014.

Mielenkiintoista historiallisissa argumenteissa onkin se, että molempien osapuolien kannalta kylmä sota ja Neuvostoliiton perinne tuodaan esille negatiivisessa valossa. Eurooppalaisesta näkökulmasta tilanne on turvallisuuden kannalta pahin EU:n lähialueilla sitten kylmän sodan päättymisen. Tämäkin argumentti voitaisiin kyseenalaistaa esimerkiksi Balkanin tapahtumien valossa 1990-luvulla. Kommenteista kumpuaa kuitenkin Venäjän halu palauttaa kylmän sodan ilmapiiri Euroopan alueelle.

Venäjän kannalta kylmä sota nähdään suurten virheiden aikana, josta kärsivät niin miljoonat ihmiset, kuin nykyisen Venäjän kansalliset edut. Tässä aineistossa venäläiset perustelevat toimiaan Krimillä historiallisella oikeudella, joka kumpuaa kylmän sodan vääristä päätöksistä. Edelleen perusteissa korostetaan kansan asemaa, jota ei huomioita Neuvostoliitossa. Kansaan lasketaan myös historiallisissa perusteissa kuuluvaksi niin venäläiset, ukrainalaiset, kuin tataaritkin. Toisaalta Neuvostoliiton aikaan liittyy kaipuu menetettyä suurvalta-asemaa kohtaan.

4.2.2. Kansojen itsemääräämisoikeus

Pluralismi, sananmukaisesti monimuotoisuus, ei tarkoita automaattisesti, että suhtautuminen muihin olisi vihamielistä. Ajatuksen ytimessä on erilaisuus ja sen salliminen ilman solidarismien mahdollistamaa assimilaatiota. Pluralismin monimuotoisuutta hyväksyvää ajatusta Krimin liittämisessä korostivat erityisesti venäläiset lähteet. ”Krimillä, kuten Venäjälläkin eri kansat ovat eläneet sovussa ja säilyttäneet kielensä, perinteensä, identiteettinsä ja uskonsa¹⁸¹.” Tämä väite Venäjällä vallitsevasta sopuisuudesta ja suvaitsevaisuudesta uskonnollisia, seksuaalisia, poliittisia tai kielellisiä vähemmistöjä kohtaan voidaan toki kyseenalaistaa, mutta Ukrainassa toimeenpannut ukrainalaistamistoimet taustalla hämöttäen, tällainen argumentti lunastaa paikkansa. Kysymys on kontekstista.

Historiaa käsittelevien argumenttien osiossa nostettiin esille useampiakin venäläisiä kannanottoja liittyen Neuvostoliiton perinteeseen, joka ainakin Krimin yhteydessä halutaan jättää taakse. Sama näkyy arvostuksesta Krimin alueen vähemmistöjä kohtaan, joille tulisi taata tasa-arvoiset mahdollisuudet käyttää omaa kieltään, oli se sitten venäjä, ukraina tai tataari¹⁸². Neuvostoliiton aikaisista krimintataarien joukkosiirroista halutaan siis irtisanoutua¹⁸³.

¹⁸¹ Putin 2014.

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Ibid.

Heikosta poliittisesta tilanteesta johtuen venäläisvähemmistöä on Ukrainassa syrjitty jo pitkään, kielletty heidän oma historiansa ja jopa kielensä, sekä pakotettu samaistumaan kantaväestöön¹⁸⁴. Muutosta parempaan ei syksyn 2013 kansannousun yhteydessä seurannut, pikemminkin päinvastoin. ”Uudet niin kutsutut päättäjät aloittivat esittelemällä kielipolitiikkaa uudistavan lakiesityksen, mikä oli suora etnisten vähemmistöjen oikeuksien loukkaus¹⁸⁵.” Myös suorat uhkaukset lännessä ja keskisessä Ukrainassa laajasti käytettyjen, sortotoimia suorittavien, militanttien lähettämisestä¹⁸⁶ Krimille ajoivat krimiläiset hakemaan turvaa Venäjästä¹⁸⁷.

Vähemmistöjen oikeudet ja läntisen arvomaailman kyllästämä assimilaatio nousevat esille erityisesti Putinin puheessa. Euroopan unionin edustajien lausunnoissa tämä pluralistinen, monikulttuuriseen ja etnisesti monimuotoiseen politiikkaan liittyvä perustelu jää selkeästi taka-alalle. Ainoana havaintona pluralistisesta suhtautumisesta Ukrainan kriisiin nousee komission puheenjohtajan, José Manuel Barroson toteamus: ”Turvallisuus ei seuraa eristäytymisestä, yhteisöjen erottelusta ja aitojen rakentamisesta vaan erilaisuuden hyväksymisestä¹⁸⁸.” Pluralistiselta kannalta erilaisuus tosin edellyttää erottautumista, eikä ainakaan naapuruuspolitiikan kaltaista yhdentymistä ja integraatiota.

Pluralistisen monimuotoisuuden käsitettä käytetään venäläisten toimesta ahkerasti Krimin liittäminen yhteydessä. EU:n edustajien toimesta vähemmistöjen oikeuksia ei retoriikan tasolla samassa määrin nosteta esille. Pluralistisen käsityksen mukaista ymmärrystä monimuotoisuudelle ja juuri Barroson mainitsemaa erilaisuuden hyväksymistä edustavat tässä kappaleessa myös kommentit liittyen yhteisöjen suhteista muihin toimijoihin. Tämän kappaleen yhteydessä jätetään kuitenkin käsittelemättä osa EU:n huomioista, koska niiden tausta asettaa ne kuuluviksi suvereniteettia korostavaan kappaleeseen. Mainintoja suhteista muihin kansainvälisiin toimijoihin löytyi aineistosta jonkin verran, mutta niiden asiayhteydestä on tunnistettavissa, että niillä rakennetaan unionin identiteettiä ja uskottavuutta kansainvälisenä toimijana, ei tuoda esille pluralistisen näkemyksen mukaisia sivistyneitä, mutta minimalistisia naapuruussuhteita.

Venäjänsä kannalta kommentit liittyen naapurisopuun ja hyviin suhteisiin voidaan ymmärtää naapurisuhteiden painottamisen tasolla. Vaikka tämä näkemys muokkaa Venäjää toimijana,

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ nk. ”ystävyyden junat”.

¹⁸⁷ Tšurkin, 2014.

¹⁸⁸ Barroso 2014.

kommentteja ei käytetä suoranaisen vaikutusvallan tai uskottavuuden lisäämisen toivossa, kuten Euroopan unionin kontekstissa. Retoriikassa painottuu henki Ukrainan vastuusta omien asioidensa hoidossa ja Venäjän halu ystävällisiin suhteisiin. Ukrainasta toivotaan vahvaa ja suvereenia valtiota, jossa vallitsee rauha, mutta vain ukrainalaiset voivat toteuttaa sen¹⁸⁹.

Venäjän päällimmäisiksi tavoitteiksi mainitaan ystävälliset suhteet ja niiden rakentaminen sekä Ukraina¹⁹⁰, naapurimaihin¹⁹¹ sekä ylipäänsä ”kuten kuuluu”, koko moderniin maailmaan¹⁹². Hyvien naapurusuhteiden painotus Krimin liittämiseen liittyen Venäjän osalta on tarkoituksellista. Kuten käytännön toimista voidaan todeta, näin ei ole kuitenkaan toimittu.

Euroopan unionin osalta hyvien suhteiden merkitys nousee enemmän esille unionin kansainvälistä toimijuutta korostavana tekijänä. Kuitenkin pluralistissävyytteiset maininnat olivat esillä sekä Barroson, että Ashtonin toimesta. Molemmat painottivat unionin naapuruuspolitiikan avoimuutta, sekä kohdemaiden mahdollisuutta valita suhtautumisensa Venäjään. Samaa toivotaan myös Venäjältä. Barroson sanojen mukaan hän on komission ja jäsenmaiden kanssa pyrkinyt rakentamaan suhteeseen Venäjän kanssa, sekä tukemaan Venäjää reformoinnissa, modernisoinnissa ja suhteissa Euroopan unioniin.¹⁹³ Merkitsevää naapuruussuhteissa kahden eri toimijan välillä näyttäisi olevan se, että EU pyrkii läheisemmällä suhteillaan reformoimaan ja assimiloimaan, kun taas Venäjä retorisesti pyrkii säilyttämään suhteet naapureihin pluralistisemmalla, hyväksyväällä linjalla.

4.3. Järjestys kansainvälisessä yhteisössä

4.3.1. Suurvallat, voimatasapaino, sota ja diplomatia

Hedley Bullin esittelemistä viidestä primääri-instituutiosta kaikki käsittelevät kansainvälisessä yhteisössä tapahtuvaa kanssakäymistä ja periaatteita, jotka säilyttävät järjestystä yhteisössä. Kansainvälisen lain instituutio käsitellään omassa alakappaleessaan sen voimakkaan esiintymisen vuoksi. Tässä alakappaleessa on tarkoitus käsitellä muut Bullin instituutiot, eli sota, diplomatia, suurvaltasuhteet ja voimatasapaino. Nämä periaatteet esiintyvät laajasti aineistossa, toki hieman toimijariippuvaisella painotuksella. Edelliskappaleessa mainittu Euroopan unionin toimijuus näkyy

¹⁸⁹ Putin 2014.

¹⁹⁰ [...] jopa alueellisten myönnytysten kustannuksella, joista esimerkkinä toimivat mm. merialueet Azovin merellä ja Kertšin salmessa. Putin 2014.

¹⁹¹ Medvedev 2014.

¹⁹² Putin 2014.

¹⁹³ Barroso 2014; Ashton 2014.

diplomatian institutionaalisenä painottumisena tässä kappaleessa. Venäläisessä retoriikassa sodan periaate ja kansainvälisen yhteisön järjestykseen ja sen omaan asemaan liittyvä argumentaatio on suuremmassa osassa.

Valtioiden välinen sota Euroopan lähialueella näytti 2000-luvulla erittäin epätodennäköiseltä. Venäläisen näkökulman mukaan esimerkiksi Georgian sota vuonna 2008 ja siihen liittyvä Etelä-Ossetian ja Abhasian liittäminen Venäjään olivat vaikeita päätöksiä, jotka kuitenkin piti tehdä. Ei ollut vaihtoehtoja. Tämän jälkeenkin muut ovat onnistuneet rakentamaan hyvät ja toimivat suhteet Venäjään ja vaikeisiin haasteisiin on voitu vastata yhdessä.¹⁹⁴ Tämän näkemyksen mukaan sinänsä laiton päätös asevoimien käytöstä tuotti siis järjestelmän kannalta suurempaa hyvää, jossa päädyttiin Venäjän parempaan huomiointiin.

Tätä näkemystä puoltaa myös presidentti Putinin kannanotto järjestelmän vakauden romuttumiseen kylmän sodan päättymisen yhteydessä. Kaksinapaisuuden poistuttua lännen Yhdysvaltain johdolla toteuttama voimankäyttö, tarvittaessa ilman YK:n hyväksyntää, on johtanut tilanteeseen, jossa kansainvälisten instituutioiden valta murenee.¹⁹⁵ Kiistettyään Venäjän sotilaallisen osallisuuden Krimin tapahtumiin, Putin kääntää huomion lännen ja erityisesti Yhdysvaltojen osittain holtittomaan kansainväliseen toimintaan. Putinin mukaan länsi ei toiminnassaan noudata kansainvälistä lakia, vaan vahvimman oikeutta. Perustaessaan toimintansa ainutlaatuisuuden periaatteeseen, länsi Yhdysvaltojen johdolla käyttää sotilaallista voimaa ympäri maailmaa suvereeneja valtioita vastaan. Vain länsi voi olla oikeassa ja päättää maailman kohtaloista. Putin käyttää esimerkkejä Jugoslaviasta, Afganistanista, Irakista ja Libyasta, joissa suvereeneja hallintoja on pakotettu lännen tahtoon tai tuhottu myös ilman kansainvälistä hyväksyntää. Mikäli hyväksyntä on saatu, on se Putinin mukaan ollut usein pakotettu.¹⁹⁶

Väri vallankumoukset ovat Putinin mukaan periaatteellisesti väärässä, koska niissä on pyritty vaihtamaan kohdemaan hallinto ja kulttuuri demokratiaan ja vapauteen, joka on vastoin kohdemaiden tapoja, historiaa ja kulttuuria. Seurauksena on demokratian ja vapauden sijaan kaaos, väkivaltaa ja vallankumouksia. Ukrainassa vallankaappaus oli ulkopuolisten opportunistien provosoima ja se käytti hyväkseen maan syvää poliittista kriisiä. Ukrainan tapauksessa länsi näyttää kuitenkin unohtaneen miljoonat venäläiset ja Venäjän, sekä Ukrainan ikiaikaiset siteet. Ukraina yritettiin saada

¹⁹⁴ Medvedev 2014.

¹⁹⁵ Putin 2014.

¹⁹⁶ Ibid.

valitsemaan Venäjän ja lännen välillä¹⁹⁷. Tämä on karkea virhearviointi. Nyt länsimaiset poliitikot ovat uhanneet Venäjääkin pakotteiden ohella sisäisillä ongelmilla, jotka saavutetaan pakotteilla tai radikaaliryhmittymillä. Tällaiset puheet ovat vastuuttomia ja aggressiivisia.¹⁹⁸

Edustaja Tšurkin pureutuu puheessaan vielä syvemmälle vallankaappauksen järjestelyihin. Koko tilanne sai alkunsa, kun Euroopan unioni vaati sanktioiden uhalla assosiaatiosopimuksen allekirjoittamista. Alkaneiden mielenosoitusten yhteydessä Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen ministerit ja muut edustajat marssivat avoimesti protestojien joukossa ja provosoivat mielenosoittajia puheillaan. Tämän jälkeen hyvin varustetut ja valmistautuneet militantit valtasivat hallintorakennukset ja Maidanista tehtiin sotilasleiri. Yhdysvaltojen lähetystö toimi yhdessä hallintorakennuksessa, josta myös johdettiin Maidanin toimintaa ja käytettiin tarkka-ampujia sekä viranomaisia, että protestoijia vastaan.¹⁹⁹ Putin painottaa Venäjällä ymmärrettävän, että tämä sotilaallinen toiminta on suunnattu Ukrainaa, Venäjää ja Euraasian integraatiota vastaan²⁰⁰.

Välittömästi Krimin tapahtumien yhteydessä uutisointi keskittyi Venäjän sotilaalliseen rooliin ja sen vaikutukseen Krimin kansanäänestyksen valmisteluissa. ”Pienet vihreät miehet” lienee kuuluisin sotilaallisen toiminnan anekdootti Krimin yhteydessä. Presidentti Putin ottaa puheessaan kantaa Venäjään länsimaista kohdistuneisiin syytöksiin interventiota. Putin ihmettelee, miten kysymyksessä voisi olla interventio, jossa ei ammuta laukaustakaan, eikä tappioita synny kummallekaan osapuolelle. Putin myöntää antaneensa parlamentin ylähuoneelle luvan sotilaallisen voiman käytöstä Ukrainassa, mutta painottaa kuitenkin, että tämän luvan mukaisia toimia ei koskaan toteutettu. Venäläiset joukot eivät koskaan edenneet Krimille, vaan kaikki joukot olivat alueella täysin tehtyjen kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Joukkomäärä ei missään vaiheessa ylittänyt sallittua 25000 sotilasta, tähän ei ollut tarvetta.²⁰¹

Tässäkin tilanteessa Venäjä on kuitenkin kansainvälisen yhteisön vakauden kannalla. Tšurkin toivoo että Ukrainan tilanteessa toimitaan Ukrainan kansan ja kansainvälisten suhteiden edut mielessä. Näiden etujen hengessä Venäjä osallistuu keskusteluun rakentavasti, muistuttaen Janukovytsin

¹⁹⁷ Tšurkin 2014.

¹⁹⁸ Putin 2014.

¹⁹⁹ Tšurkin 2014.

²⁰⁰ Putin 2014.

²⁰¹ Ibid.

johdolla helmikuun 21. päivä luonnostellun sopimuksen voimaan saattamisesta²⁰². Putinin puolesta lännen toiminta Ukrainaa kohtaan on turhauttavaa, koska Venäjä on jatkuvasti pyrkinyt keskusteluyhteyteen länsimaisten kollegoiden kanssa. Venäjä pyrkii jatkuvasti viemään yhteistyötä eteenpäin lukuisilla avainaloilla vahvistaen luottamusta ja tasapuolisuutta suhteissa. Samalla länsi on myös jatkanut Venäjän sulkemista ulkopuolelle valehtelemalla ja esittämällä toteutuneet tapahtumat faktoina. Näin on menetelty ainakin Naton laajentumisen ja Yhdysvaltain ohjuspuolustuksen rakentamisen yhteydessä. Länsi on todennut: ”Tämä ei kuulu teille.” Näin on Putinin mukaan helppo sanoa.

Ukrainan nykyhallintoon viitaten Putinin mukaan diplomaattinen kanssakäyminen on haastavaa: ”On selvää, että Ukrainassa ei ole legitiimiä hallintoa, ketään kenen kanssa puhua²⁰³. Medvedevin lausunnosta nousee esille väite Ukrainan nykyhallinnon koostumisesta radikaaleista ja militanteista, jotka pakottivat väkivallan ja murhien myötä laillisen presidentin luopumaan vallastaan. Tämän johdosta nykyhallinto ei ole legitiimi, eikä mailla voi olla käytännön toiminnan ohella normaaleja diplomaattisuhteita. Venäjän tavoitteena kuitenkin on ystävälliset suhteet Ukrainan ja muiden naapureiden kanssa. Länsimaille osoitettu lausunnon viimeinen lause: ”Venäjää on mahdotonta rankaista, mutta sen kanssa on mahdollista muodostaa toimiva suhde”²⁰⁴, kiteyttää Venäjän diplomaattisen argumentaation.

Euroopan unionin lausunnot ovat jyrkkiä liittyen kansainvälisen järjestyksen rikkomiseen. Krimin kriisi nähdään koetuksena unionille, joka vaikuttaa mantereen geopolitiittiseen tilanteeseen vielä vuosia²⁰⁵. Presidentti van Rompuy käyttää puheessaan liittämistäkin kovempaa kieltä mainitessaan Krimin valtauksen²⁰⁶. Kuten aiemmin mainittiin, ei aineistossa Euroopan unionin osalta painotu sotilaallisen voiman käyttö. Mayr-Harting mainitsee puheessaan kuitenkin, että Euroopan unionissa ei uskota voiman käyttöön ja pakottamiseen valtiorajojen siirtämisessä Euroopassa, eikä missään maailmassa 2000-luvulla²⁰⁷. Kuitenkin sotilaallinen kyky on kiinteä osa unionin toimijuutta ja Van Rompuy korostaakin tiivistä yhteistyötä kohdemaiden, YK:n ja alueellisten organisaatioiden kanssa liittyen rauhanturvaamistehtäviin. Unionin edellinen sotilasoperaatio Keski-Afrikan tasavallassa

²⁰² Tšurkin 2014.

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Medvedev 2014.

²⁰⁵ Barroso 2014.

²⁰⁶ ”[...] the invasion of the Crimea.” Van Rompuy 2014.

²⁰⁷ Mayr-Harting 2014.

alkoi huhtikuun alussa 2014. Kaiken kaikkiaan Euroopan unionilla on 7000 henkeä, siviili- ja sotilaskriisinhallintaoperaatioissa kolmella mantereella.²⁰⁸ Nämä ovat kuitenkin ainoat maininnat sotilaallisen voiman käytöstä aineistossa.

Diplomaattinen toimintakyky nousee aineistosta selkeästi esille. Koska kyseessä on vahvasti Euroopan unionin suvereniteettiin liittyvä kokonaisuus, aihetta on käsitelty alustavasti jo suvereniteettia ja alueellista koskemattomuutta käsittelevässä kappaleessa. Lissabonin sopimus vuonna 2009 loi tarpeen ja perusteet kehittää unionin ulkopoliittista diplomatiaa, jonka myötä syntyi Ashtonin johtama ulkosuhdehallinto. Diplomatiata ajatellen hallinnolla on 140 delegaatiota ympäri maailman ja 1800 täysipäiväistä työntekijää. Tämä on tärkeä osa unionin toimintaa ja ideaalimaailmassa Ashton näkisi edustuksen ulottuvan koko maailmaan.²⁰⁹

Koskovan tilanteen ratkaiseminen näkyy kannanotoissa näyttönä Euroopan unionin diplomatian potentiaalista. Serbia neuvottelee jäsenyydestä, Kosovo assosiaatiosopimuksesta ja Kroatia on jo liittynyt unioniin²¹⁰. Tämä on Van Rompuyn mukaan osoitus unionin erityisestä velvollisuudesta rauhan ja vakauden ylläpitämisestä koko mantereella²¹¹. Unionin diplomatia lähialueella nousee siis nopeasti sopimusten ja integraatiokehityksen rooliin. Tällöin voidaan keskustella siitä, onko kyse enää diplomatiasta vai laajentumisesta, eli arvojen jakamisesta tai pakottamisesta. Tässä kohtaa Balkanin esimerkki palvelee kuitenkin osoittamassa diplomatialle annettua roolia ja unionin naapuruuden, sekä integraatiokehityksen vakauttavaa vaikutusta. Euroopan unioni painottaa poliittisen ja rauhanomaisen ratkaisun saavuttamista Ukrainassa²¹². Venäjää painostetaan aineistossa vetämään joukkonsa tukikohtiin ja kriisiä edeltäviin lukumääriin ja näin liudentamaan kriisiä. Tätä ei ole kuitenkaan vielä tapahtunut ja Euroopan unioni sitoutuu käyttämään kaikkia poliittisia ja diplomaattisia keinoja neuvotteluratkaisun aikaansaamiseksi²¹³. Unioni tarjoutuu myös järjestämään ja osallistumaan tarvittaessa Ukrainan ja Venäjän välisiin merkityksellisiin ja ennakkoluulottomiin neuvotteluihin²¹⁴.

²⁰⁸ Van Rompuy 2014.

²⁰⁹ Ashton 2014.

²¹⁰ Ashton 2014.

²¹¹ Van Rompuy 2014.

²¹² Mayr-Harting 2014; Ashton 2014.

²¹³ Ashton 2014.

²¹⁴ Mayr-Harting 2014.

Venäjää rohkaistaan aloittamaan suorat neuvottelut olemassa olevien mekanismien kautta. Tämä ei kuitenkaan ole tuottanut tulosta.²¹⁵ Edellä mainitut Venäjän kommentit sen jättämisestä kansainvälisen yhteistyön ulkopuolelle, eivät ainakaan komission puheenjohtaja Barroson mukaan pidä paikkaansa. Hän toteaa pyrkineensä komission ja jäsenmaiden kanssa rakentavan suhteen muodostamiseen viimeiset 10 vuotta²¹⁶. Van Rompuyn mukaan Krimin tapahtumat pakottavat miettimään unionin ja Venäjän välisiä suhteita uudestaan. Euroopan unioni on viimeisen vuosikymmenen aikana panostanut diplomaattisesti paljon Venäjään, muun muassa sen Maailman kauppajärjestön jäsenyysneuvotteluiden yhteydessä ja modernisaation kumppanuussopimuksen kautta. Unioni oli Van Rompuyn mukaan valmis myös uuden sopimuksen neuvotteluihin.²¹⁷ Vaikka laajemmat yhteistyösopimukset ovat varmasti jäissä vielä jonkun aikaa, Barroso mainitsee kuitenkin hengen olevan se, että Ukrainan tulisi olla kahden naapurin kohtaamispaikka, ei toisilleen puhumattomien raja-alue²¹⁸.

Pettymys Venäjän kykenemättömyyteen merkitykselliseen diplomatiaan Ukrainaan liittyen peitetään unionin kannanotoissa sen omaan diplomaattiseen menestykseen uudessa tilanteessa. Jo aiemmin mainitut tapahtumat, presidenttien Barack Obaman ja Xi Jinpingin vierailut lyhyen aikavälin sisällä Euroopan unionin vieraana mainitaan erityisenä onnistumisena strategisten kumppanuuksien kannalta. Kiinan presidentin tapauksessa vierailu oli ensimmäinen koskaan ja merkittävä Kiinan ja Euroopan unionin suhteiden muodostumisen kannalta²¹⁹. Yhdysvaltojen kanssa strategisen kumppanuuden merkeissä neuvoteltiin energiaturvallisuudesta ja Euroopan riippuvaisuudesta Venäjän tuontikaasusta, sekä transatlanttisesta vapaakauppasopimuksesta. Brysselin kehittymistä globaalin diplomatian solmukohdaksi vauhditti vielä EU–Afrikka-huippukokous, joka toi unionin vieraaksi 70 Afrikan ja Euroopan valtionpäämiestä.²²⁰

Johtavien teollisuusmaiden G8-kokoontuminen Sotšissa peruutettiin välittömästi Krimin tapahtumien jälkeen. Ilman Venäjää kokoontunut G7-ryhmä, päätti yhdessä olla osallistumatta Sotšin kokoukseen ja kokoontua sen sijaan ilman Venäjää Brysselissä kesäkuussa 2014. Unioni tekee myös Ukrainan tilanteen yhteydessä tiivistä yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa. Ylimääräinen G7-kokous Haagissa

²¹⁵ Barroso 2014; Mayr-Harting 2014.

²¹⁶ Barroso 2014.

²¹⁷ Van Rompuy 2014.

²¹⁸ Barroso 2014.

²¹⁹ Ashton 2014.

²²⁰ Van Rompuy 2014.

maaliskuun lopulla toimi hyvänä foorumina kantojen koordinoimiselle. Koko G7 ryhmä on yhdessä Euroopan unionin kanssa tuominnut Venäjän toimet Krimillä.²²¹

4.3.2. Kansainvälinen laki

Kansainvälisen lain noudattaminen on tärkeä osa-alue englantilaisen koulukunnan teoretisoinnissa. Suvereniteetin, historiallisen oikeutuksen ja kansallisten intressien asettuessa pluralistiseen käsitykseen kansainvälisestä yhteisöstä, on kansainvälisen lain nähtävä sijoittuvan pluralismi–solidarismi-keskustelun välimaastoon.

Kansainväliseen lakiin liittyvä ristiriita aineistossa on eriävä käsitys Ukrainassa tapahtuneen kansannousun laillisuudesta kansainvälisen lain ja valtion suvereniteetin kannalta, sekä erityisesti lännen ja Euroopan unionin rooli kansannousun takana. Lisäksi aineistossa nousevat esille vallanvaihdon jälkeisen uuden hallinnon toimet, erityisesti Krimin alueen vähemmistöihin liittyen. Näistä toimista voidaan johdatella perusteet kansanäänestykseen, jossa venäläisten kommenttien mukaan krimin asukkaat ilmaisivat legitiimin oikeutensa liittyä Venäjään.

Venäläisessä argumentaatiossa Ukrainan kansannousuun liittyen nousee selkeästi esille ulkopuolisten vaikuttajien rooli tapahtumien liikkeelle laittajina. Venäjän YK-edustajan, Vitali Tšurkinin mukaan Euroopan unioni toimi vallankaappauksen takana aloittamalla assosiaatiosopimuksen alekirjoittamiseen liittyvän painostamisen muun muassa uhkaamalla Ukrainan vallanpitäjiä sanktioilla²²². Euroopan unionin edustajien mukaan valtion sisäisen kuohunnan aloittaneen assosiaatiosopimuksen valmistelu ja allekirjoittaminen lopulta maaliskuun 21. päivänä, osoittavat ukrainalaisten vapaata tahtoa ja kovia ponnisteluja avoimen ja kattavan demokratian saavuttamiseksi. ”Se oli heidän valintansa, jota ei saatu aikaan manipuloinnilla, provokaatioilla tai väkivallalla.”²²³

Assosiaatiosopimusta lukuun ottamatta perustelut liittyen Ukrainan kansannousuun johtaneisiin tapahtumiin on aineistossa kovin Venäjä-painottunutta. Ensinnäkin on huomattavaa, että kansannoususta puhutaan suoraan vallankaappauksena²²⁴. Vallankaappauksen toteuttajista luodaan

²²¹ Barroso 2014; Van Rompuy 2014.

²²² Tšurkin 2014.

²²³ Van Rompuy 2014.

²²⁴ Lavrov 2014a.

kuvaa Venäjää vihaavina, natsien perintöä vaalivina kansallismielisinä radikaaleina, joilla on rasistisia, antisemiittisiä ja ksenofobisia asenteita²²⁵. Tšurkin viittaa jopa Euroopan unionin parlamentin määritelmään vuodelta 2012, jossa on nostettu esiin huoli *Svoboda*-puolueen nousemisesta Ukrainan parlamenttiin, *Verh'ovna Radaan*²²⁶. Tämän aineksen tarkoituksena oli kaapata valta keinoja kaihtamatta. Näihin keinoihin kuuluivat muun muassa terrori, väkivalta, murhat ja mellakat²²⁷.

”Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen edustajat marssivat avoimesti kumouksellisten joukossa [...] Maidanista tehtiin sotilaallinen tukikohta, Maidanin komentokeskuksesta Yhdysvaltojen lähetystön päämaja ja täältä järjestettiin tarkka-ampujatoimintaa, jolla provosoitiin vallanvaihtoon väkivalloin²²⁸.”

Tämän väkivallan seurauksena legitiimi hallinto ja presidentti Janukovyč syrjäytettiin vallasta. Tätä ei oikeuta edes korruptio ja heikko hallinto, johon pääsyyllisenä on pidettävä presidentti Janukovyčšin henkilökohtaista heikkoutta ja päättämättömyyttä²²⁹. Väkivalta jatkui, huolimatta helmikuun 21. päivän sopimuksesta presidentin ja opposition välillä vaaleista, perustuslaillisesta uudistuksesta ja uudesta hallituksesta²³⁰.

Euroopan unionin näkökulmasta kansannousun aiheuttama poliittisen vallan vaihtuminen Ukrainassa on kuitenkin argumentoinnin osalta tunnustettu legitiimiksi. ”Vallankaappaus” esitetään kansan aloitteena ”tulevaisuuden ottamisesta omiin käsiinsä”. Tämä sinänsä kunnioitettava teko on saanut osakseen muun muassa Euroopan komission ja Mayr-Hartingin suulla²³¹ myös koko unionin tuen, joka ei liity ainoastaan Ukrainan kansaan vaan myös alueelliseen ja kansainväliseen rauhaan. Komission puheenjohtajan, José Manuel Barroson mukaan tämä ukrainalaisten vapaasta tahdosta

²²⁵ Tšurkin 2014; Putin 2014. Putin kiteyttääkin sen enempää kaunistelematta vallankaappaajien oleva ”uusnatseja, russofoobeja ja antisemiittejä.

²²⁶ European Parliament resolution of 13 December 2012 on the situation in Ukraine 2012/2889(RSP), <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0507+0+DOC+XML+V0//EN>

²²⁷ Tšurkin 2014; Putin 2014.

²²⁸ Tšurkin 2014. ”Maidanin tarkka-ampujat” herättivät paljon huomiota levinneiden Youtube-videoiden kautta, joissa alun perin esitettiin Janukovyčšin hallinnon joukot ampumassa aseettomia mielenosoittajia. Myöhemmin tämä näkemys on muuttunut epäselväksi, eikä todellisia ampujia tiedetä. Uutisissa esimerkiksi: <http://www.telegraph.co.uk/sponsored/rbth/politics/10857920/ukraine-murder-maidan.html>

²²⁹ Medvedev 2014.

²³⁰ Tšurkin 2014.

²³¹ Mayr-Harting 2014.

johtunut vallan vaihto on johtanut tapahtumiin, joihin vaaditaan vahvaa ja yhtenäistä eurooppalaista vastausta.²³²

Kuten olemme legitimizeettiin liittyvässä kappaleessa huomanneet, painottuvat aiheen perustelut molemmilla toimijoilla aivan eri asioihin. Mikäli painopiste Euroopan unionin puolelta on johdateltavissa Venäjän toimiin Krimin liittämiseksi ja näiden tuomitsemiseksi, on Venäjän argumentaation ydin Krimin liittämisen perusteluissa. Aiemmin onkin esitetty perusteluja liittämisen kansainvälisen lain mukaiseksi toiminnaksi. Hieman erilaisena argumentaationa on nähtävä perustelut, jotka liittyvät Krimin alueeseen ja sen kansaan.

Euroopan unionin kannanotoissa ei kiinnitetty lainkaan huomiota kansannousuun ja sen legitimiin. Venäläisessä keskustelussa myös uuteen valtaeliittiin ja sen toimintaan on kiinnitetty enemmän huomiota. Tšurkinin mukaan tilanteen taustalla on nähtävä vuoden 1992 päätös alentaa Krimin status itsenäisestä osavaltiosta autonomiseksi tasavallaksi, sekä aina avoimesti ilmaistut toverilliset tunteet Venäjää kohtaan, jotka pääsivät esille Ukrainan ajautuessa poliittiseen kriisiin helmikuussa 2014. Ratkaiseva sysäys itsenäisyyteen ja Venäjän yhteyteen pyrkimiseen oli Kiovan tuoreen hallinnon päätös määrätä alueen ainoaksi viralliseksi kieleksi ukraina, eväten venäjän virallisen kielen aseman ja estäen krimiläisiä käyttämästä itsemääräämisoikeuttaan nykyisen Ukrainan valtion sisällä.²³³

Tätä itsemääräämisoikeutta krimiläiset, eli venäläiset, ukrainalaiset ja tataarit, pääsivät käyttämään kansanäänestyksessä, jossa 82 %:a krimiläisistä äänesti ja 96 %:a kannatti liittymistä Venäjään²³⁴. Lavrov korostaa lisäksi äänestyksen laillisuutta tuomalla esille, että paikalla oli lukuisia puolueettomia ja kansainvälisiä tarkkailijoita²³⁵. Kansanäänestys, sen rooli ja tulos on liitetty tähän legitimiin koskevaan kappaleeseen, koska venäläisissä argumenteissa tulkintani mukaan äänestyksen rooli on nimenomaan tuomassa laillisuutta liittämislle. Yleisemmät, kansan tahtoa ja vapautta koskevat kommentit käsitellään seuraavassa kappaleessa.

²³² Barroso 2014.

²³³ Tšurkin 2014; Lavrov 2014b.

²³⁴ Putin 2014.

²³⁵ Lavrov 2014b. ETYJ:n tarkkailijoita ei ollut alueella, kansainvälisten tarkkailijoiden tausta ja rooli on kyseenalaistettu yksipuoleisina. Aiheesta muun muassa: Orenstein, Mitchell A (2014), Putin's Western Allies: Why Europe's Far Right Is on the Kremlin's Side. *Foreign Affairs*. 29.1.2015. <<http://www.foreignaffairs.com/articles/141067/mitchell-a-orenstein/putins-western-allies>>

Putinin mukaan kansa on ”kaiken auktoriteetin lähde²³⁶. ”Kansanäänestys ja siinä tehdyt päätökset ovat historiaa – poliittisia ja laillisia realiteetteja.²³⁷ Selkeä enemmistö sekä Krimin, että Venäjän kansalaisista tukevat uudelleenyhdistymistä, vaikka Venäjällä, kuten missä tahansa demokraattisessa valtiossa on asiasta erilaisia mielipiteitä. Tästä kansan tuesta johtuen krimillä ei myöskään esiintynyt väkivaltaa liittyen itsenäistymiseen ja kansanäänestykseen liittyen, ”kansan tahtoa vastaan on äärimmäisen vaikea, miltei mahdotonta taistella²³⁸.”

Vaikka länsimaisessa mediassa esitetty kuva Krimin liittamisestä on kansainvälisen lain kannalta melko yksipuolinen, on merkittävää, että kansainväliseen lakiin perustuva argumentaatio ei ole tämän tutkimuksen aineistossa missään nimessä yksipuolista. Siinä, missä länsimaisen uutisoinnin perusteella voisi olettaa, että Venäjällä ei ole minkäänlaisia kansainväliseen lakiin liittyviä argumentteja koskien Krimin niemimaan liittämistä, on totuus venäläisten kannanottojen puolelta katsoen kuitenkin hyvin erinäköinen.

Venäläisen aineiston perusteella kansainvälistä lakia ei suinkaan puheen tasolla unohdeta. Näkökulma Krimin tilanteeseen liittyen on kuitenkin täysin päinvastainen. Venäläisestä näkökulmasta Krimin liittäminen sisältyy täysin Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjassa määriteltuihin periaatteisiin kansojen itsemääräämisoikeudesta ja suvereenista tasa-arvosta. Näiden periaatteiden ohella toiminnan nähdään olevan täysin linjassa myös ”monissa muissa dokumenteissa” määriteltujen kansainvälisen lain seikkojen kanssa.²³⁹

Jo aikaisemmassa kappaleessa mainittu Serbian ja Kosovon tapaus nousee esille kansainväliseen lakiin liittyvässä argumentaatiossa myös venäläisten kommenttien osalta. Ei tosin siinä mielessä, että EU-diplomatia mahdollisti historiallisen rauhan pitkään jatkuneeseen konfliktiin. Länsimaiset poliittiset toimijat loivat omin käsin, samankaltaisessa tilanteessa, Kosovosta esimerkkitapauksen. Myös Krimin vastuussa olleet viranomaiset viittasivat omassa tilanteessaan tähän hyvin tunnettuun esimerkkiin. Samaten Krimin aluehallinto viittasi julistautuessaan itsenäiseksi ja päättäessään kansanäänestyksestä myös YK:n peruskirjaan, jossa määritellään kansojen itsemääräämisoikeudesta. Koska Krimillä toteutettiin demokraattinen kansanäänestys Venäjään liittymisestä, ihmetystä herättääkin, mitä kansainvälisen lain normeja Venäjä on rikkonut. Länsimaat osoittavat jatkuvasti,

²³⁶ Putin 2014

²³⁷ Medvedev 2014.

²³⁸ Putin 2014.

²³⁹ Lavrov 2014a ja 2014b.

että näin on tapahtunut, mutta Venäjä ei esimerkiksi ylittänyt Krimille säädettyä venäläisten joukkojen maksimimäärää, joka on 25 000 sotilasta.²⁴⁰

Venäjän retorinen sitoutuminen kansainväliseen lakiin on merkittävää. Vaikka tilanne Krimillä on ollut osittain epäselvä, on kuitenkin mielenkiintoista lakiin liittyvien lausuntojen täydellinen vastakkaisuus. Voidaanko tämän näkökulman todeta olevan ristiriidassa niin, että retorinen kansainvälisen oikeuden huomiointi palvelee ainoastaan Venäjän etua? Sinänsä mikään lausunnoissa ei ole selkeästi väärää informaatiota.

Euroopan unionin kannalta Krimin liittäminen Venäjään tapahtui selkeästi vastoin kansainvälistä lakia. Näkökulmaa krimiläisten itsemääräämisoikeudesta ja kansanäänestyksestä ei tuoda aineistossa juurikaan esille. Sen sijaan kaikki eurooppalaiset valtionpäämiehet ja kansainvälinen yhteisö ovat tuominneet Krimin laittoman liittämisen Venäjään 2000-luvun häpeäpilkkana²⁴¹.

Kansainvälisen yhteisön kanta on selkeä muun muassa sen vuoksi, että YK:n yleiskokouksen hyväksymässä päätöslauselmassa todetaan Moskovan tukeman kansanäänestyksen Krimin liittämisestä olevan laiton, eikä Euroopan unioni tule tunnustamaan sitä²⁴². Näin ollen kaikki toimet, jotka ovat tähänneet kansanäänestyksen legitimoimiseen, ovat myös kansainvälisen lain ja Ukrainan perustuslain kannalta laittomia²⁴³. Vakavimpana näistä on nähtävä Venäjän toimet vastoin YK:n peruskirjaa ja sen ajatusta pidättäytymisestä väkivallasta tai sillä uhkaamisesta liittyen minkään maan poliittiseen itsenäisyyteen tai alueelliseen koskemattomuuteen²⁴⁴.

Venäjän toimet Ukrainassa loukkaavat suoraan myös vuonna 1994 solmittua Budapestin sopimusta²⁴⁵, sekä kahdenvälistä sopimusta²⁴⁶ ystävydestä, yhteistyöstä ja kumppanuudesta vuodelta 1997²⁴⁷. Euroopan unionin tavoitteena on saada aikaan neuvotteluratkaisu, joka on toteutettu

²⁴⁰ Putin 2014.

²⁴¹ Van Rompuy 2014.

²⁴² Ashton 2014; Mayr-Harting 2014.

²⁴³ Barroso 2014; Ashton 2014.

²⁴⁴ Mayr-Harting 2014.

²⁴⁵ http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3CF6E4FF96FF9%7D/s_1994_1399.pdf.

²⁴⁶ <http://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=4181>.

²⁴⁷ Mayr-Harting 2014.

kunnioittaen Ukrainan suvereeniutta, kansainvälistä lakia ja YK:n peruskirjan henkeä ja periaatteita²⁴⁸.

Euroopan unionin lausunnoissa kansainväliseen lakiin ja Krimin liittämiseen liittyen ei ole nähtävissä ristiriitaisuuksia. Liittymisen mahdollistanut kansanäänestys tuomitaan lähtökohtaisesti Moskovan ohjaamana laittomaksi. Venäjän toimet tulkitaan suoraksi vaikuttamiseksi äänestyksen toimeenpanoon liittyen. YK mainitaan toistuvasti tärkeimmäksi auktoriteetiksi kansainvälisen lain kannalta. Yleiskokouksen päätöslauselma tuodaan esille liittämisen tuomitsevana kansainvälisen yhteisön kannanottona. Äänestyksessä päätöslauselmasta 100 maata äänesti puolesta, kun vastaan asettui vain 11 maata. Venäjän kannalta myös poisjättäytyneet 58 maata kuitenkin luetaan vastustaviksi, jolloin äänestystulos on venäläiseltä kannalta kaikkea muuta kuin yksimielinen, muuttuen luonteeltaan lähestulkoon tasatulokseksi hyväksyjien ja vastustajien välillä.²⁴⁹

²⁴⁸ Van Rompuy; Mayr-Harting 2014.

²⁴⁹ <http://www.un.org/press/en/2014/ga11493.doc.htm>.

5. SOLIDARISTISET INSTITUUTIT

5.1. Demokratia

Vallitsevan läntisen käsityksen mukaan on miltei yllättävää, että Krimin liittämiseen liittyisi minkäänlaista demokraattista näkökulmaa. Ulkoministeri Lavrov kuitenkin nostaa demokraattisen päätöksenteon koko tapahtumien keskiöön. Demokraattista kansanäänestystä seurannut lännen reaktio ja sanan ”liittäminen”²⁵⁰ käyttäminen on loukkaavaa ennen kaikkea krimiläisiä, sekä heidän kiistämättömiä vapaan tahdon oikeuksiaan kohtaan²⁵¹. Kiinnostavaa onkin huomata, kuinka samanlaista retoriikkaa sekä Euroopan unionin, että Venäjän edustajat käyttävät liittyen demokratiaan ja vapaaseen tahtoon. Esimerkiksi Lavrov korostaa ”monikansallisen Krimin kansan valintaa toteuttaa vapaata tahtoaan ja itsemääräämisoikeuttaan”²⁵² miltei samoilla sanoilla, kuin Barroso ja Mayr-Harting kommentoivat alkuperäistä kansannousua oikeutettuna tapana ”ottaa tulevaisuus omiin käsiinsä”²⁵³.

Palaten Ukrainan alkuperäiseen kansannousuun, myös Putin ilmaisee ymmärryksensä ihmisten oikeuteen Maidanin aluksi rauhanomaiseen mielenosoitukseen, joka johtui korruptoituneesta, tehottomasta hallinnosta, sekä köyhyydestä. Näihin demokraattisiin oikeuksiin kuuluvat myös vaalit ja muut demokraattiset menettelyt. Näin ollen Krimillä järjestetty kansanäänestys liittymisestä Venäjään oli täysin kansainvälisten lakien ja demokraattisten proseduurien mukainen ja se järjestettiin läpinäkyvyyden ja reilouden merkeissä, krimiläisten ilmaistessa mielipiteensä selkeästi ja vakuuttavasti.²⁵⁴

Niinpä, kun ”häkellyttävä enemmistö kansasta äänesti Venäjään liittymisen puolesta”²⁵⁵, ei Venäjä voinut muuta, kuin kunnioittaa tätä itsemääräämisoikeutta ja kansan pitkään eläneitä odotuksia. Tšurkin toivoo myös muiden kunnioittavan tätä Krimin kansan vapaata valintaa.²⁵⁶ Venäjän edustajien demokratiaa painottava pohjavire on siis nähtävissä liittyvän sekä Ukrainan alkuperäisen

²⁵⁰ Annexation, kirjoittajan suomennos.

²⁵¹ Lavrov 2014b.

²⁵² Lavrov 2014b; Lavrov 2014a.

²⁵³ Barroso 2014; Mayr-Harting 2014.

²⁵⁴ Putin 2014.

²⁵⁵ Tšurkin 2014.

²⁵⁶ Ibid.

kansannousun oikeutukseen että toisaalta Krimin kansanäänestyksen vapaaseen valintaan Venäjään liittymisestä.

Unionin toimet Ukrainan valitseman demokraattisen ja länsimaisen kehityksen varmistamiseksi kiteytyvät vahvimmin unionin ja Ukrainan välisen assosiaatiosopimuksen allekirjoittamiseen maaliskuun lopulla 2014. Assosiaatiosopimus sinetöi Ukrainan vahvan liittymisen ja yhdentymisen Euroopan unioniin. Tämä on Barroson mukaan ollutkin Ukrainan kansan selkeä toive, joka on ollut nähtävissä koko kuukausia kestäneen poliittisen kuohunnan ajan. Tämä toive vaatii myös taloudellista apua. Yhteistyötä tarvitaan taloudellisten toimintaedellytysten takaamiseksi Ukrainassa. Komission puheenjohtaja painottaa, että unionin ei tule jäädä Ukrainan tukemisessa yksin, vaan mukaan tarvitaan kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ja Maailmanpankin lisäksi myös jäsenmaiden ja kansainvälisten kumppaneiden välistä tiivistä yhteistyötä.²⁵⁷ Vaikka välit Venäjän kanssa kiristyi erityisesti Krimin liittäminen liittyvien tapahtumien yhteydessä, Euroopan unionin kannanotoissa pidetään edelleen ovi auki myös Venäjälle.

Euroopan unionin osalta suorat viittaukset demokratiaan liittyvät kansannousun oikeutukseen vapaana valintana lännen puolesta. Toisaalta demokratiahuomiot liittyvät niin kiinteästi taloudelliseen argumentointiin, että niiden erottaminen tähän omaan kappaleeseen ei ole tämän työn kannalta järkevää. Kansannousun jälkeisen toiminnan osalta Euroopan unionin suurena tavoitteena on Ukrainan vakaa, vapaa ja edustuksellinen hallintomuoto. Tämä demokratian tavoitteellisuus liitetään kuitenkin taloudelliseen vakauteen ja toimintakykyyn. Yleinen, venäläistenkin painottama käsitys demokratian sopimattomuudesta joihinkin kulttuureihin, liittyy kyvyttömyyteen perustaa vakaita ja vapaita hallintorakenteita. Tämä on osaksi taloudellinen kysymys. Erityisesti Afrikassa voidaan nähdä esimerkkejä demokratian rakentamiseksi tarkoitettujen avustusten päätyemisestä korruption ja autokraattisten hallitsijoiden kautta johonkin aivan muuhun. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että unionissa on ymmärretty taloudellisen vakauden ja demokraattisen hallinnon yhteys. Nähtäväksi jää, tuottaako raha demokratiaa Ukrainassa tulevaisuudessakaan.

5.2. Talous

Ei ole millään tavalla itsestään selvää, tai sattumaa, että Euroopan unioni käyttää kasvavassa määrin yhteistä ääntä kansainvälisissä ja ulkopoliittisissa asioissa. Toisen maailmansodan jälkeen Eurooppa oli suurelta osin raunioina ja edellytykset taloudellisen ja poliittisen kanssakäymisen saralla olivat

²⁵⁷ Barroso 2014.

uhattuina. Useat totalitaariset valtiot olivat kukistuneet, suurimpina Saksa ja Italia. Tuolloin vallassa olleet päättäjät eivät halunneet toistaa olosuhteita, jotka johtivat toiseen maailmansotaan.²⁵⁸ Saksan ja Ranskan välejä tiivistämään muodostettu Euroopan hiili- ja teräsyhteisö on monien muutosten ja laajentumisten kautta kehittynyt erityisesti talouden alalla yhdeksi maailman suurimmista toimijoista. Euroopan integraatio alkoi entisten vihollisten toisiinsa taloudellisesti. Tällä on vältetty keskinäisten konfliktiin johtavia erimielisyyksien syntyminen.

Yhdentymisen tielle pyrkii myös Venäjä. Euraasian talousyhteisö EurAsec perustettiin vuonna 2000, tulliliiton 2010, yhteinen talousalue 2012 ja Euraasian talousunioni 1.1.2015. Tarkoituksena tällä yhdentymisellä on vastata Euroopan unionin kehitykseen pitkälti samoin välinein. Sisäisen kaupan vapauttaminen, tuontitullien harmonisointi ja rajamuodollisuuksien poistaminen ovat perusteita, joita myös Venäjä-johtoinen, tällä hetkellä neljän valtion unioni ajaa. Tässä ovat apuna muutenkin tehon hallinto, sekä matala rajakontrolli. Toisaalta korruptio ja byrokratia myös haittaavat rajojen yli tapahtuvaa kaupankäyntiä. Eroja Euroopan unioniin nähden ovat Venäjän dominantti asema liitossa, poliittinen painostus haluttuja jäseniä kohtaan, sekä protektionismin kasvu liiton rajojen sisäpuolella. Jäsenmaissa on autoritäärin hallinto ja talous perustuu suurelta osin raaka-aineiden tuotantoon. Kokonaisuutena Euraasian tulliliiton suhteet ulospäin maailman kauppajärjestöön (WTO), sekä lopullinen integraatioaste ja visio säilyvät hämärinä, eikä liitolle ole odotettavissa taloudellista menestystä kaikkien jäsenien omatessa suhteellisen heikot taloudet. Kuitenkin Euraasian unionia on pidettävä edistyneimpänä Venäjä-johtoisena instituutiona talouden saralla tähän asti.²⁵⁹ Tässä vaiheessa on kuitenkin vaikea nähdä Euraasian unionia Euroopan unionin rinnalla, koska integraatio on niin vahvasti Venäjä-riippuvaista ja pienten liittolaisten todelliset mahdollisuudet olla yhdenvertaisessa asemassa integraation ytimen kanssa ovat korkeintaan teoreettisia. Talous ja sen integraatio on kuitenkin siis ollut esillä myös Venäjän intresseissä. Tässä kappaleessa käsitellystä aineistosta ei venäläisiä kommentteja juurikaan löydy.

Ainoat aineistosta nousevat taloudelliset teemat koskevat Venäjää ja lännen sille tuolloin kaavailemia pakotteita. Putin huomioi pakotteet ja niillä uhkaamisen puheessaan, mutta vertaa tilannetta Neuvostoliiton aikaan, jolloin Yhdysvallat esti useiden teknologioiden ja hyödykkeiden kaupankäynnin Neuvostoliittoon. Putinin mukaan nämä rajoitukset ovat teoriassa ja virallisesti poistuneet, mutta useat valtakunnalle ja taloudelle tärkeät rajoitteet ovat käytännössä vielä voimassa. Toinen viite Putinin puheessa sivuaa joidenkin läntisten poliitikkojen yleistä halua tuottaa Venäjälle

²⁵⁸ Dunne, ym. 2010, 110.

²⁵⁹ Dreyer & Popescu 2014, 1–4.

sisäpoliittisia ongelmia. Keinoina tähän Putin mainitsee niin sanotun ”viidennen kolonnan”, maan sisällä toimivien, epävakautta luovien henkilöiden tukemisen ja maan talouden epätasapainottamisen.²⁶⁰

Euroopan unionin kommentteissa ei keskitytä ihmisten itsemääräämisoikeuteen ja valinnanvapauteen, ainakaan Krimin tapauksessa. Demokratiaan liittyvät argumentit painottuvat enemmänkin liberaaliin talousnäkemykseen, jossa kehitystä kuvataan taloudellisen hyvinvoinnin ja keskinäisriippuvuuden kautta. Jo heti Krimin liittämisen jälkeen Euroopan unioni pyrki vahvasti tukemaan Ukrainaa taloudellisesti. Tämä toteutettiin merkittävällä talousavulla²⁶¹, sekä poistamalla yksipuolisesti ja väliaikaisesti tullimaksut Ukrainasta tuotavilta tuotteilta²⁶².

Vaikka talous ja kauppa ovatkin suuressa osassa Euroopan unionin toiminnassa, Van Rompuy mukaan yhteistyö Kiinan ja Yhdysvaltojen kanssa mahdollistaa paluun ”positiivisen” talouden ja kaupan käsittelyyn²⁶³, ei unioni pysty ratkaisemaan Ukrainan kriisiä pelkästään taloudellisten etujen ja pakotteiden avulla, vaan kriisiin ja siitä alkunsa saaneisiin tapahtumiin on löydettävä nimenomaan poliittinen ratkaisu. Tämän voisi kuvitella olevan haaste, jota perinteisesti heikosta poliittisesta synergiasta ja statuksesta moitittu unioni on vaikeampi ratkaista. Korkea edustaja Ashton tunnustaa tämän ja painottaa kommentteissaan kolmea seikkaa liittyen Ukrainaan. Ensinnäkin, poliittisen ratkaisun oleellinen osa ovat myös taloudelliset toimet. Tämä on siis toteutunut tuolloin myönnettyjen taloudellisten avustusten ja myöhemmin laajentuneiden talouspakotteiden muodossa. Toiseksi Ashton painottaa Ukrainan demokraattista prosessia ja parlamentin roolia. Tässä tärkeässä osassa on myös kaikkien ukrainalaisten osapuolien sitoutuminen parlamentaariseen prosessiin. Erityisesti Korkea edustaja on huolissaan esimerkiksi venäläismielisen Alueiden puolueen osallistumisesta, mutta tuo esille positiiviset neuvottelutulokset myös tämän ukrainakriittisen puolueen sitoutumisesta demokratiaan. Kolmantena painopisteenä Ashtonin puheessa on Euroopan unionin itäisen naapuruuden suhteiden inklusiivisuuden, viitaten Venäjään. Tällä hän pyrkinee luudentamaan venäläisiä tulkintoja unionin levittäytyvän taloudellisen ja poliittisen yhteistyön vaarattomuudesta Venäjälle.²⁶⁴ Nämä Ashtonin puheessa esille tuodut kolme painopistettä: talouden ja politiikan

²⁶⁰ Putin 2014.

²⁶¹ Euroopan unioni päätti 1 mrd euron talousavusta 15.4.2014. Esitys tuesta: http://ec.europa.eu/economy_finance/eu_borrower/documents/council_proposal_ukraine_en.pdf.

²⁶² Van Rompuy 2014.

²⁶³ Van Rompuy 2014.

²⁶⁴ Ashton 2014.

yhteys, demokraattinen hallinto ja inklusiivisuus kuvastavat aineiston osalta hyvin niitä näkemyksiä, mitä Euroopan unioni haluaa itsestään levittää.

Vaikka esimerkiksi van Rompuy pyrkii aineiston kommenteissaan painottamaan Euroopan unionin poliittista painoarvoa, on unionin hallinnon vastuunjako talousasioissa nähtävissä muiden aineistoon valittujen henkilöiden puheissa. Komission puheenjohtaja Barroso, sekä varapuheenjohtaja, Korkea edustaja Ashton ajautuvat argumentoinnissaan taloudellisen avun ja Ukrainan taloudellisen tasapainottamisen suuntaan. Kommenteissa on nähtävissä vahva jakautuminen demokratian ja talouden välillä. ”Ukrainan talouden tukeminen on äärimmäisen tärkeää ja kiireellistä, jotta se pystyy täyttämään kansansa odotukset²⁶⁵.”

Unionin talousasioista vastaavana, komission puheenjohtaja Barroso avaa puheessaan tuolloin (12.3.2014), voimaan saatettuja ja neuvoteltavia taloudellisia toimia. Barroson mukaan Ukrainan sisäinen myllerrys oli jo tuolloin aiheuttanut dramaattisia vaikutuksia Ukrainan taloudelle. Euroopan unionin komissio päätti nopeasti yhteensä 11 miljardin euron tuesta Ukrainan talouden tasapainottamiseen lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä, mitä Barroso pitääkin osoituksena unionin kyvystä reagoida nopeasti ja tavalla, jolla on merkitystä. Erityisesti hän puhuu ”kyvystä osoittaa solidaarisuutta ja vastata haasteeseen²⁶⁶.”

Suuren, 11 miljardin kokonaistukipaktin lisäksi Euroopan unionin komission ehdotus omaehtoisesta vapaakauppa-alueen tullimaksujen poistamisesta hyväksyttiin myöhemmin neuvoston toimesta. Vapaakauppa-alue on siis assosiaatiosopimuksen poliittisen osuuden taloudellinen vastine ja se astuu voimaan vasta vuoden 2016 alussa. Vapaakauppa-alueen tarkoitus on helpottaa kumppanimaiden kanssa käytävää kauppaa muun muassa muokkaamalla tullimaksuja sekä lainsäädäntöjä paremmin Euroopan unioniin sopiviksi. Sopimus allekirjoitettiin 27.6.2014 samaan aikaan Georgian ja Moldovan kanssa.²⁶⁷ Vaikka vapaakauppa-alueen varsinainen toimeenpano lykkääntyi saa Ukraina nauttia sopimukseen kuuluvista tullimaksueduista aina sen voimaantuloon asti. Tämä johtaa Barroson mukaan jopa 500 miljoonan vuosittaisiin tullimaksualennuksiin Ukrainan hyväksi²⁶⁸.

²⁶⁵ Ibid.

²⁶⁶ Barroso 2014.

²⁶⁷ <http://www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?contentid=308802&contentlan=1&culture=fi-FI#.VMzB-9WsWQQ>

²⁶⁸ Barroso 2014.

Jo aiemmin mainittu ja myönnetty 1 miljardin laina²⁶⁹, nosti suoraan makrotaloudellisenä apuna annetun rahan 1,6 miljardiin. Barroson mukaan tämä on ”konkreettinen osoitus solidaarisuudesta ja halusta auttaa Ukrainaa selviämään talousongelmistaan lyhyellä tähtäimellä.” Muiden kanavien kautta muodostuva 11 miljardin apupaketti ei kuitenkaan ole ilmaista rahaa, jolla olisi vaara ajautua uuden korruptoituneen hallinnon haltuun, vaan tavoitteena on saada valtaan uudistumishaluinen ja -kykyinen hallitus, joka sitoutuu valtion talousrakenteiden perusteelliseen korjaamiseen keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä.²⁷⁰

Vaikka taloudellisten toimien painottaminen onkin selkeää aineistossa erityisesti kahden unionin komission edustajan näkökulmasta, on taustalla nähtävä myös käsitys siitä, että vahvan talouden tukemasta demokratiasta ja demokraattinen hallinnon mahdollistamasta vahvasta ja kestävästä taloudesta. Yhdessä nämä kaksi, talous ja demokraattinen hallinto muodostavat Euroopan unionin päätavoitteet, joiden kautta Ukraina kykenee vastaamaan kansansa tahtoon²⁷¹. Euroopan unioni on vahvasti sitoutunut Ukrainan taloudelliseen auttamiseen²⁷². Assosiaatiosopimuksen uudistuksiin tarjotaan unionin puolesta konkreettista apua, jonka johdosta komissaarit Füle ja Lewandowski vierailivat Kiovassa maaliskuun lopulla 2014²⁷³.

Unionin prioriteetiksi on muodostunut naapuruuspolitiikan tai muun läheisen yhteistyön inklusiivisuus. Tämä on aineistosta luettavissa selkeästi liennyttävänä argumenttina. Euroopan unionin ei ole tarkoitus kääntää itäisen Euroopan kumppaneitaan Venäjää vastaan, vaan päinvastoin, tarkoitus on rohkaista kumppaneita sopuisiin naapurisuhteisiin ja kehittämään perinteisempiäkin kaupallisia suhteita²⁷⁴. Tämä rohkaiseminen taloudellisten suhteiden ylläpitämiseksi liittyy nimenomaan siihen, että Euroopan unionin näkökulmasta taloudellinen yhteistyö ei ole nollasummapeliä, eikä unionin suhde itäisiin kumppaneihin ole tarkoitettu luonteeltaan suljetuksi. ”Euroopan unionin tapa toimia on avoin regionalismi, ei autokraattinen protektionismi²⁷⁵.”

²⁶⁹ http://europa.eu/newsroom/files/pdf/ukraine_fi.pdf

²⁷⁰ Barroso 2014.

²⁷¹ Ashton 2014.

²⁷² Mayr-Harting 2014.

²⁷³ Ashton 2014.

²⁷⁴ Barroso 2014.

²⁷⁵ Barroso 2014.

Edellä mainitut kommentit kertovat siitä painotuksesta ja arvostuksesta, jonka talous on aineistossa Euroopan unionin edustajien toimesta saanut. Ymmärrys poliittisten ja taloudellisten kehityslinjojen yhteenkuuluvuudesta on suuressa osassa unionin tahtoa tuoda yhteen taloudelliset, diplomaattiset, kehitysyhteistyöhön ja sotilaalliseen toimintaan liittyvät kykynsä. ”Moniulotteiset kriisit vaativat kokonaisvaltaista lähestymistapaa²⁷⁶.” Maailmanlaajuisesti tämä moniulotteisuus tarkoittaa tiivistä yhteistyötä Yhdistyneiden kansakuntien kanssa. Euroopan unionin osuus koko maailman kehitys- ja humanitäärisestä avusta on yli puolet. Tämän lisäksi moniulotteisuus tarkoittaa myös unionin halua auttaa maita rakentamaan vakautta valtiorakenteisiin, turvallisuutta ja lainsäädäntöä.²⁷⁷

5.3. Ihmisoikeudet

Ihmisoikeuksilla tässä kappaleessa tarkoitetaan yleiseen ihmisyyteen ja kollektiiviseen identiteettiin liittyviä perusteluja. Näissä kommenteissa molemmiin puolin kansallisvaltioiden rajat hämärtyvät ja puhutaan jostain suuremmasta, ylevämmästä periaatteesta, joka osaltaan oikeuttaa käytännön toimia ”suuremman edun” saavuttamiseksi. Yleisesti mainittuna venäläisten ihmisyyteen liittyvät perustelut käsittelevät ukrainan kansaa ja sen luonnetta jonkinlaisena venäläisen identiteetin jatkeena. Euroopan unionin lausunnoissa asia tulee esille hyvin moneltakin kannalta. Toisaalta perusteluissa edelleen esiintyy Ukrainan kansa yleisen ihmisyyden ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Lisäksi aineistosta nousee esille suuntaus, jossa Euroopan unioniin ja sen läheisiin yhteistyökumppaneihin itseensä viitataan jonkinlaisena kollektiivisena identiteettinä. ”Me” teemme ja mahdollistamme on yleinen lausunto aineistossa, mikä on sinänsä merkille pantavaa unionin koostuessa edelleen kansallisvaltioista. Eurooppalaisen kollektiivisen identiteetin muodostuminen yli valtiorajojen on merkittävä alueellisen solidaarisuuden osoitus.

Kuten mainittu, Venäjän tapauksessa merkittävimmät solidaarisuuden osoitukset eivät niinkään käsittele ihmisyyttä globaalilla tasolla, vaan pikemminkin ne käsittelevät venäläisten ja ukrainalaisten veljellistä yhteyttä kansoina²⁷⁸. Tästä yhteydestä seuraa, että Venäjän mukaan tärkeintä on toimia Ukrainan kansan edun mukaisesti. Tšurkinin myöhemmät kommentit Ukrainan perustuslaillisen uudistuksen tarpeesta, johon osallistuisivat kaikki poliittiset toimijat ja joka takaisi kansalle riittävän elintason ja perusoikeudet,²⁷⁹ johdattaa keskustelua suuremman hyvän suuntaan.

²⁷⁶ Ashton 2014.

²⁷⁷ Van rompuy 2014.

²⁷⁸ Putin 2014; Lavrov 2014a.

²⁷⁹ Tšurkin 2014.

Aineistossa Euroopan unionin näkökulmasta Ukrainan kansa nostetaan läntisen yhteistyön ytimeen. Suurimpana teemana aineistossa esiin nousee tarve konfliktin ja epävakauden lopettamiselle. ”Ukrainan kansa on jo vuodattanut liikaa verta, eikä enempää ihmishenkiä tule riskeerata”²⁸⁰. Koska tavoitteena on oltava rauhanomainen ratkaisu, Euroopan unioni tukee vahvasti rauhaan, turvallisuuteen ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen tähtääviä monenkeskisiä toimia. Näihin kuuluvat ainakin ETYJ:n ja YK:n ihmisoikeuksien valvontaoperaatiot Ukrainassa, samoin kuin Eurooppa-neuvoston tuki neuvotteluratkaisun saavuttamiseksi. Lisäksi Mayr-Harting nostaa esille Ukrainan uuden hallinnon ihmisoikeuksien, avoimen hallinnon, vähemmistöjen huomioimisen ja ääriainesten pysäyttämisen eteen tehdyn työn.²⁸¹

Ihmisoikeuksien eteen tehty työ Ukrainassa näyttäytyy erityisesti YK:n humanitäärisen tarkkailuoperaation raporteissa. Vaikka suurin osa ihmisoikeuksiin liittyvistä havainnoista ja syytöksistä koskee kapinallisalueiden uusia hallintomuotoja ja kapinallisjoukkoja, eivät myöskään hallituksen joukot ole säästyneet syytöksiltä koskien ihmisoikeuksien rikkomista.²⁸²

Euroopan unionin lausunnoissa esiintyy käsitys ihmiskunnan yhteisyydestä. Kansainvälinen järjestelmä on rakentunut Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan varaan. Tämä järjestelmä luotiin maailmansotien yhteydessä, jossa järjestelmä itsessään kykenisi edesauttamaan maailman kaikkien maiden rauhanomaista kehitystä. Kaikkien kansainvälisen järjestelmän toimijoiden tulisi siis suojella tätä periaatetta ja siihen perustuvaa järjestelmää²⁸³.

Van Rompuy korostaa puheessaan Euroopan unionin roolia humanitäärisen avun suurvaltana: ”Euroopan unioni muodostaa yli puolet maailman kehitys- ja humanitäärisestä avusta.” Neuvoston puheenjohtajan mukaan unionin toimijuuden globaali ulottuvuus koskee nimenomaan demokratian ja ihmisoikeuksien arvojen puolustamista niin naapurustossa kuin kauempanakin²⁸⁴. Ashtonin mukaan unioni jatkaa työtään ihmisoikeuksien eteen myös Syyriassa²⁸⁵. Mayr-Harting toivottaa tervetulleiksi sekä YK:n ihmisoikeuksien tarkkailuoperaation Ukrainassa, että Kiovan

²⁸⁰ Barroso, 2014.

²⁸¹ Mayr-Harting, 2014.

²⁸² <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=49027#.VNDDIdWsWQQ>, luettu 3.2.2015.

²⁸³ Mayr-Harting 2014.

²⁸⁴ Van Rompuy 2014.

²⁸⁵ Ashton 2014.

uuden hallinnon toimet. Mayr-Harting jakaa YK:n apulaispääsihteerin Šimonovičnin mielipiteet rikkomusten tutkintaa ja ennaltaehkäisyä edesauttavista tarpeista²⁸⁶.

5.4. Symboliikka ja jaetut arvot

Tämän kappaleen tarkoituksena on päättää tämän tutkimuksen analyysiosuus teoriakehyksestä johdetun solidarismin äärimmäiseen ilmentymään, eli symboliikkaan ja jaettuihin arvoihin. Tähän kappaleeseen on aineistosta johdettu kommentit, joissa on tulkittu esiintyvän erityisiä viittauksia yhteiseen kulttuurikäsitteeseen ja ne sisältävätkin luonteeltaan melko vahvoja kannanottoja, jotka perustuvat ennen kaikkea siihen, mitä ”yhdessä” tulkitaan ”oikeaksi” ja ”vääräksi”. Jo edellisessä kappaleessa havaittu trendi Venäjän argumentaatioissa käsittelee erityisesti Krimin aluetta ja sen kansaa, sekä henkistä yhteyttä krimiläisten ja venäläisten välillä. Edelliseen kappaleeseen verrattuna tässä osiossa on tarkoitus tarkastella ”meidän” ohella sitä, mikä määrittää ”meidät” symboliikan ja jaettujen arvojen kautta.

Krimin kriisi on herättänyt Venäjällä ennen kaikkea negatiivisia tunteita²⁸⁷. Tällä kuitenkin tarkoitetaan erityisesti koko Ukrainan vallanvaihdosta, koska Krimiin ja sen liittymisen symboliikka tuodaan esiin ennen kaikkea kunniallisena faktana. Putin kiittää puheessaan ukrainalaisia sotilaita, jotka pidättäytyivät verenvuodatukselta ja ”eivät tahranneet univormujaan vereen”. Krimin tapahtumat eroavat Kosovosta siinä, että Krimillä ei ammuttu laukaustakaan, eikä ihmishenkiä menetetty. Putin ihmettelee, pitäisikö toiminnan oikeutuksena pitää kaatuneiden lukumäärää.²⁸⁸

Krimin historiallinen luonne läheisenä alueena Venäjään käsiteltiin edellisissä kappaleissa. Tähän osioon on nostettu kuitenkin Krimin luonteeseen vaikuttavat kommentit. Hallinnollisesti Krim menetettiin Neuvostoliiton aikana Ukrainan neuvostotasavallalle, mutta tämä menetys konkretisoitui vasta Neuvostoliiton hajottua. Vasta tällöin Venäjällä ymmärrettiin, että Krim oli tosiasiasa ryöstetty. Tämä oli Venäjälle erityisen traagista, koska Krimin alueella kaikki symboloi Venäjän sotilasmahtia ja kunniaa. Erityisesti tietenkin Sevastopolin laivastotukikohta. Krimin päätös itsenäistyä ja pyrkiä Venäjän yhteyteen nähdään kunniakkaana ja arvokkaana tekona. Putin muun muassa ilmaisee koko Venäjän kansan ihailun krimiläisten rohkeutta, arvokkuutta ja urheutta

²⁸⁶ Mayr-Harting 2014.

²⁸⁷ Medvedev 2014.

²⁸⁸ Putin 2014.

kohtaan. Nämä teot Putin näkee todellisina osoituksina todellisesta kansakunnan kypsyydestä ja mielenlujudesta. Koko tapahtuma herättää siis mitä suurimpia solidaarisuuden tunteita.²⁸⁹

Edellä mainitun urheuden yhtenä osoituksena nousee aineistossa esille Krimin ja Sevastopolin kansalaisten pyyntö Venäjälle auttaa suojaamaan asukkaiden henkeä, sekä oikeuksia. Venäjä ei voinut hylätä Krimiä ja olla vastaamatta tähän veljeskansan avunpyyntöön²⁹⁰, vaan sen piti ensisijaisesti auttaa luomaan olosuhteet, joissa krimiläiset voisivat ensimmäistä kertaa elämässään ilmaista vapaan tahtonsa omasta tulevaisuudestaan²⁹¹.

Euroopan unionin yhteisen arvomaailman ja symboliikan nostaminen aineistosta ei ole aivan yksinkertaista. Tässä osiossa on pyritty ottamaan huomioon kommentit, jotka joko retoriikkansa tai perustavan sanomansa kautta edustavat niitä symboleita ja arvoja, jotka ovat unionin toiminnan ytimessä.

Barroso tuo esille vision Euroopan mantereesta, jolla ”yhteistyö perustuu lakiin, suvereeniutta jaetaan, ei rajoiteta ja jossa yhteistyön logiikka korvaa vastakkainasettelun logiikan²⁹².” Nykyhetken tilanteessa myös Barroson seuraava kommentti Ukrainan roolista, ei uhkana Euroopalle, vaan mahdollisuutena entistäkin yhdentyneelle Euroopan mantereelle²⁹³ herättää kysymyksiä siitä, ovatko tällaiset kannanotot heitetty ilmaan luomaan tietynlaista positiivisuutta tilanteeseen, joka jo puheen antopäivänä 12.3.2014 oli nähtävissä erittäin vaikeana ja jota on luonnehdittu mantereen turvallisuutta järkyttävimmäksi tapahtumaksi sitten kylmän sodan lopun.

Myös Euroopan unioniin liittyvässä aineistossa nousee esiin kuvaus urheasta kansasta, jota on tuettava vakaasti ja kaikin poliittisin keinoin. Tällöin ei ole kyse Krimin kansasta, vaan ukrainalaisista, jotka ovat siis äärimmäistä rohkeutta osoittaen pyrkineet kohti avointa ja inklusiivista demokratiaa²⁹⁴. Myös komission puheenjohtaja Barroso nostaa esiin Ukrainan valtion identiteetin eurooppalaisena valtiona, jota on pyrittävä tukemaan yhtenäisesti ja kaikin keinoin. Ukrainan valtion

²⁸⁹ Ibid.

²⁹⁰ Lavrov 2014b.

²⁹¹ Putin 2014.

²⁹² Barroso 2014.

²⁹³ Barroso 2014.

²⁹⁴ Van Rompuy 2014.

yhtenäisyys, avoimuus, vakaus ja vauraus on tie eurooppalaiseen rauhaan. Tämä on se tavoite, johon unioni on sitoutunut ja toteutuessaan se hyödyttäisi kaikkia Ukrainan naapureita ja kumppaneita.²⁹⁵

Mikä sitten tekee Euroopan unionista sen yhtenäisen toimijan, jonka edustaja saattavat käyttää kommentteissaan luonnehdintaa ”me”? Van Rompuyn kommentin perusteella Euroopan unioni sitoutuu tiiviisti Yhdysvaltojen kanssa länsimaiseen kulttuuriin, jossa talous perustuu säännöille ja yhteiskunta arvoille. Tästä on myös syytä olla ylpeä²⁹⁶. Neuvoston puheenjohtaja siis sitoo yhteiseurooppalaisen yhteiskuntarakenteen arvoihin. Suorempaa kommenttia Euroopan unionin luonteesta on varmasti vaikea löytää, eikä se jätä epäselväksi, miten Euroopan unioni haluaa profiloitua toimijana.

Barroso kommentoi Krimin ja Ukrainan tilanteen aiheuttamaa hämmennystä unionissa. Tilanne ei haasta ainoastaan äsken mainittua rauhaan ja demokratiaan perustuvaa arvopohjaa. Haasteen on saanut myös unionin yhteinen politiikka ja koko eurooppalainen yhtenäisyys. Testissä on myös Euroopan unionin yhtenäisyys näiden tapahtumien jälkeen konfliktin kasvaessa ja syventyessä.

Tilanne on haastava myös valtiomiestasolla, mikä toisaalta on saattanut johtaa siihen, että yhä useampi unionin jäsenmaiden johtajista on oppinut näkemään yhteisen eurooppalaisen kohtalon, joka muokkautuu sen mukaan, mitä tapahtuu yksittäiselle jäsenmaalle tai koko unionille. Van Rompuy käyttää esimerkkiä, jossa vain Puola vielä vuonna 2012 edisti Ukrainan asioita. Nyt on olemassa yhteinen ymmärrys siitä, että oli kyseessä sitten Ukraina tai kuohunta arabimaissa, vaikutukset ovat yhteisiä.²⁹⁷ Euroopan unionin yhteisenä tavoitteena on palauttaa Ukrainan suvereenius, alueellinen yhtenäisyys ja ylläpitää sen poliittinen itsenäisyys²⁹⁸.

²⁹⁵ Barroso 2014.

²⁹⁶ Van Rompuy 2014.

²⁹⁷ Van Rompuy 2014.

²⁹⁸ Mayr-Harting 2014.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1. Euroopan unioni – näkemys konvergenssista yhteisöstä

Matkalla lopullisiin johtopäätöksiin, tässä kappaleessa esitetään Euroopan unionin näkemys Ukrainan kriisistä ja Krimin liittämisestä sellaisena, kuin se aineistosta on noussut esiin. Tämän tiiviin esityksen tarkoitus on selventää lukijalle useista lähteistä kumpuava tarina, joka kertoo tutkielman kontekstissa unionin näkemyksestä kansainvälisen yhteisön laadusta. Kun on määritelty, miten unioni painottaa eri primääri-instituutioita, on mahdollista hahmotella unionin näkemys kansainvälisen yhteisön laadusta. Keskeinen johtopäätös on, että unioni sekä on itsessään, että näkee kansainvälisen yhteisön konvergenssina yhteisönä. Tämä ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteistä, koska kiristynyt kansainvälisen tilanne sen lähialueella on nostamassa sen omaa roolia ja poliittista ulottuvuutta korkeammalle tasolle.

Euroopan unionin edustajien kannalta alueellinen koskemattomuus ja suvereniteetti painottuvat Ukrainan koskemattomuuden loukkaamiseen. Venäjä on toiminut vastoin kansainvälistä lakia miehittämällä Krimin alueen ja kieltäytymällä neuvotteluista Ukrainan laillisen hallinnon kanssa. Venäjällä on vielä keskeinen rooli entisten Neuvostoliiton alusmaiden naapurina, johon kaikkien pitää voida luottaa. Euroopan unioni on sen sijaan saavuttamassa yhä kasvavaa poliittista painoarvoa. Poliittisen vaikutusvallan kasvu nojaa vankkaan asemaan globaalina taloudellisena suurvaltana, maailman suurimpana taloutena. Unionin oman suvereniteetin kannalta poliittinen ulottuvuus on kuitenkin edelleen kehittymässä. Institutionaalinen kehitys Lissabonin sopimuksen myötä yhtenäistää unionia muun muassa toimivan ulkosuhdehallinnon muodossa. Unionilla on yhteinen ääni. Tämän äänen kuuluminen on korostunut Ukrainan kriisin myötä. Lähentyvät suhteet strategiaan kumppaneihin, kuten Kiinaan ja Yhdysvaltoihin korostavat unionin asemaa kansainvälisessä yhteisössä. Demokratian ja ihmisoikeuksien leviämisen myötä ”länsi” on todellakin olemassa.

Kiristyvässä kansainvälispoliittisessa tilanteessa unioni yhdentyy entisestään kriisin vaikutusten ulottuessa kollektiivisesti kaikkiin jäsenvaltioihin. Yksittäisten valtioiden sijaan uhkista ja ongelmista tulee yhteisiä. Poliittisesti yhtenäisempi unioni pyrkii vastaamaan haasteeseen. Euroopan unioni ja toivo sen jäsenyydestä auttaa naapureita demokratisoitumaan. Tämä ajoi myös Ukrainassa kansan nousemaan kunnollisen elämän ja eurooppalaisuuden puolesta epäoikeudenmukaista hallintoa vastaan. Unioni mahdollistaa assosiaatio- ja vapaakauppasopimuksen kautta myös ukrainalaisten pääsyn lain, demokratian ja avoimen päätöksenteon piiriin. Ukrainan tilanteeseen on mahdollista vastata vain rauhanomaisin keinoin. Unioni pyrkii neuvotteluratkaisuun. Suhtautuminen Venäjään ja

sitä vastaan kohdistettuihin pakotteisiin jakaa osittain jäsenmaita. Venäjälle kuitenkin annetaan selkeä viesti. Jollei se kykene neuvotteluratkaisuun, unionin taloudellista ja diplomaattista vastausta ei pidä aliarvioida.

Euroopan unionin suvereniteetti korostuu edelleen kriisin aikana. Perinteisesti vahvasti valtioiden itsemääräämisoikeuden alle kuuluva energiapolitiikka on muuttumassa eurooppalaiseksi huolenaiheeksi. Riippuvuuden vähentäminen Venäjästä on nousemassa prioriteetiksi, Venäjän käyttäessä energiakauppaa politikoinnin välineenä. Laajentumisen ohella unionin ulkopolitiikan merkittävin osa-alue, naapuruuspolitiikka on koetuksella idässä. Toisaalta yhteistyö Georgian, Moldovan ja lopulta Ukrainan kanssa on syventynyt allekirjoitettujen assosiaatiosopimusten kautta. Venäjää ei kuitenkaan haluta jättää ulkopuolelle. Naapuruuspolitiikka on avointa ja se jättää kohdemaiden suhtautumisen Venäjään niiden omalle vastuulle. Venäjää pyritään tukemaan reformoinnissa ja modernisoinnissa, sekä suhteissa unioniin. Tämä yhdentymisen ja integraation, demokratian ja arvojen maailma on siirtänyt Venäjän hamuaman kylmän sodan kahtiajaon menneisyyteen, josta ei ole paluuta.

Euroopan unioni ei usko sotilaalliseen voimaan valtiorajojen siirtämisessä. Tämä ei poista sotilaallisen kyvyn merkitystä unionin uskottavuuden kannalta. Unionilla on sotilaallista voimaa ympäri maailman kriisipesäkkeitä. Diplomatia on selkeästi tärkein kansainvälisen yhteisön järjestyksen säilyttäjä. Unionin uskottavat diplomaattiset saavutukset eivät kuitenkaan ole saaneet jatkoa Ukrainassa. Yrityksistä huolimatta Venäjää ei ole saatu taipumaan merkityksellisiin neuvotteluihin. Saavutukset kansainvälisen diplomatian alalla saavat kuitenkin jatkoa unionin verkottuessa muun muassa G7-maiden kanssa.

Ukrainan kansa otti Maidanilla tulevaisuuden omiin käsiinsä. Ukrainan vallanvaihto johtui kansan vapaasta tahdosta, eikä sellaista voi manipuloida. Euroopan unionilla on vastuu tukea Ukrainaa alueellisen ja kansainvälisen vakauden palauttamisessa. Krimin liittäminen Venäjään on 2000-luvun häpeäpilkku. Koska Krimin kansanäänestys väkivallalla painostettuna oli laiton, myös kaikki siitä seuranneet toimet ovat kansainvälisen lain kannalta laittomia. Venäjä rikkoo lisäksi monen- ja kahdenvälisiä sopimuksia Ukrainan asemasta. Lisäksi 100 maata äänesti tuomitsevan päätöslauselman puolesta YK:n yleiskokouksessa.

Eurooppalaisen käsityksen mukaan Maidanilla ilmaistiin kansan tahto kuulua länteen ja Eurooppaan. Oleellinen osa kansannousua seuraavaa vakaata ja edustuksellista demokratiaa on valtion

taloudellinen toimintakyky. Tätä unioni tukee erilaisilla rahoitus- ja tukimekanismeilla. Avoin yhteiskunta vaatii toimivia instituutioita, jotka ovat seurausta taloudellisesta vakaudesta. Tuontitullien poistaminen ja 11 miljardin tuet eri aikaväleillä ovat kiinteä osa Ukrainan avoimen demokratian tukemista. Ehtona rahojen saamiselle on toimintakykyinen hallitus, joka kykenee poliittisen ja taloudellisen järjestelmän perusteelliseen korjaamiseen. Kansan vapaudenhuutoon vastataan demokraattisella hallinnolla ja taloudellisella toimintakyvyllä. Sama ajatus sopii myös muualle maailmaan, kuten unionin osuudesta kansainvälisestä kehitysavusta voidaan päätellä.

Epävakaas Ukrainassa tuottaa inhimillistä kärsimystä, joka on saatava loppumaan. Ukrainan uusi hallinto on aloittanut merkittävän työn ihmisoikeuksien, avoimuuden ja vähemmistöpolitiikan saralla. Laajemmin koko maailmansotien jälkeinen kansainvälinen yhteisö on rakentunut YK:n ja ihmisoikeuksien varaan ja tätä järjestelmää on puolustettava. Eri toimijoiden humanitääriset tarkkailuoperaatiot Ukrainassa osoittavat kansainvälisen yhteisön välittämistä ja ratkaisun hakemista maan tapahtumista. Ukrainalla on mahdollisuus toimia koko mantereen yhdistävänä kohtauspaiikkana, jossa suvereniteetin kunnioitus korvaa vastakkainasettelun ilmapiirin. Ukrainan kansa on rohkeasti pyrkinyt kohti avoimuutta ja demokratiaa. Euroopan unioni on puolestaan ylpeä perustastaan rauhan ja demokratian lähettiläänä. Kriisin aika on saanut solidaristisen ymmärryksen leviämään kaikkialle unioniin heittämillä haasteen unionin todelliselle yhtenäisyydelle.

6.2. Venäjä – näkemys yhteiselon yhteisöstä

Käsiteltäessä Venäjään liittyvää aineistoa, nousee kansainvälistä yhteisöäkin jakanut kahtiajakoisuus esiin. Tämän työn tarkoitus ei esitettyä enempää ole tarkoitus puuttua retoriikan ja käytännön väliseen kuiluun. On kuitenkin ymmärrettävä, että aineiston puheissa esitetty totuus on yksi kuva siitä, miten Venäjän hallinto tarkastelee kansainvälistä yhteisöä. Venäjänkin osalta päästään syvemmälle siihen, mitkä instituutiot painottuvat retoriikassa ja havainnot ovat osittain yllättäviäkin. Keskeisimpinä on mainittava Venäjän näkemys yhteiselon yhteisöstä, jossa perinteiset pluralistiset instituutiot ovat korkeassa roolissa. Toisaalta erityisesti Krimiin liittyen pluralistiset vähemmistöjen oikeudet, kansainvälinen laki ja demokratia painottuvat osin yllättävästi. Läntisen näkemyksen mukaan nämä kaksi instituutiota esiintyvät Venäjän toiminnan yhteydessä vain harvoin. Seuraavaksi esitetään tiivistelmä venäläisestä kertomuksesta Krimin liittämisen yhteydessä.

Venäjän osalta alueellinen suvereniteetti painottui sen oman historiallisen alueen näkökulmasta. Viittaukset Saksojen yhdentymiseen ja toive saksalaisten ymmärtämyksestä venäläisten historiallisen yhtenäisyyden kaipuulle korottavat näitä instituutioita suhteessa solidaristisempiin vaihtoehtoihin.

Kansallinen suvereniteetti ja alueellinen yhtenäisyys tuottavat valtiolle kuitenkin vastuun kansalaisiin nähden. Tätä kansalaisten hyvinvointia on Ukrainan poliittisen myllerryksen yhteydessä venäläisten mukaan rikottu. Kansan oikeuksien polkeminen, vähemmistöjen syrjiminen ja heikko, sekä korruptoitunut hallinto ovat tuottaneet kansalle kärsimystä. Näin ollen krimiläiset kokivat aitoa iloa Venäjän myöntäessä heille omat passit ja tarjotessa mahdollisuuden olla osa Venäjää.

Pohjimmiltaan Venäjän toiminnalle suvereniteetin tarjoaa miljoonien kansalaisten, kansallisen yhtenäisyyden ja pääasiallisten toimijoiden järkkymätön tuki. Tämän tuen vastineeksi Venäjä lupaa ajaa kansalaistensa oikeuksia tarvittaessa voimakeinoin myös maan rajojen ulkopuolella. Tämän suvereniteetin kautta Venäjällä on kansainvälisessä yhteisössä asema, josta Putinin mukaan maa ei voi aina perääntyä, vaan sen on oltava valmis puolustamaan saavuttamaansa asemaa. Aseman uhkana nähdään läntinen maailma, joka ajaa omia epävakautta luovia arvojaan integraatiopolitiikoilla ja organisoiduilla vallankumouksilla. Sotilaalliselta kannalta pääasiallinen uhka Venäjälle on Nato. Sotilasliiton laajentuminen Ukrainaan ja pahimmassa tapauksessa Sevastopoliin olisi merkinnyt todellista uhkaa koko eteläiselle Venäjälle. Venäjällä on intressejä, joita muiden pitää oppia kunnioittamaan. Venäjä on ainoa kyllin vahva vaihtoehto hallinnoimaan Krimin strategisesti tärkeää aluetta. Venäjä kantaa myös vastuunsa alueen modernisoinnista ja sosioekonomisten tarpeiden täyttämistä.

Krimin ja Ukrainan historialliset taustat osana Venäjää toivat oikeutuksen Krimin liittämiselle. Krim oli luovutettu hämärissä olosuhteissa häpeällisesti bolševikkien toimesta Ukrainan neuvostotasavaltaan. Neuvostoliiton hajoaminen ja Venäjän heikkouden tila himmensivät Krimin merkitystä ja Venäjä pyrkikin Putinin johdolla rakentamaan ystävälliset suhteet Ukrainaan. Myönnytykset eivät kuitenkaan auttaneet, vaan natsisaksan perilliset kaappasivat vallan, eikä Krim tai krimiläiset tule koskaan seuraamaan Banderan jalanjäljissä. Ukrainan venäläiset ovat aina kärsineet ukrainalaistamisesta. Ukrainan uusi hallinto pyrki jatkamaan sortotoimia Krimillä, jossa kaikilla etnisillä ja kielivähemmistöillä on oikeus elää tasa-arvoisessa maassa. Venäjä pyrkii säilyttämään hyvät suhteet niin Ukrainaan, muihin naapureihin, kuin kaikkiin muihinkin. Näin ollen tavoitteena olisikin vahva Ukraina, joka kykenee huolehtimaan omista asioistaan ja sisäisestä rauhasta.

Kylmän sodan kahtiajaon poistuminen on johtanut lännen ja Yhdysvaltojen ylivaltaan kansainvälisessä politiikassa. Tarvittaessa länsi on pystynyt luomaan kansainvälisen oikeutuksen toimilleen ympäri maailmaa. Demokratiaa ja muita arvoja ajaessa realismi on unohtunut.

Tuloksena on ollut kaaosta ja väkivaltaa. Länsi on varannut yksinoikeuden oikeassa olemiseen sotilaallisen voiman kautta. YK:n johtaman maailmanjärjestyksen oikeutus murenee. Viimeisenä järjestetty vallankumous sai alkunsa lännen yrityksestä erottaa Ukraina ja Venäjä pakottamalla maa valitsemaan ja rikkomaan ikiaikaiset siteet kansojen välillä. Seuraava kohde lännen vehkeilyssä omien etujensa eteen on Venäjä ja sen hallinnon aseman vaarantaminen.

Venäjä ei rikkonut kansainvälistä lakia ja sopimuksia Krimillä. Sen pyrkimykset keskusteluyhteyteen ja yhteistyöhön sivuutetaan valheilla ja poissulkemisella. Länsi nosti Maidanilla valtaan radikaaleja ja militantteja, joiden kanssa kommunikointi on ylevistä tavoitteista huolimatta erittäin vaikeaa. Laiton vallankaappaus alkoi assosiaatiosopimukseen pakottamisesta ja jatkui mellakoiden myötä. Näihin osallistuivat sekä kansallismieliset radikaalit, että lännen johtavat poliitikot. Länsi ja Yhdysvallat johtivat vallankaappausta Maidanilla ja järjestivät jopa tarkka-ampujat provosoimaan vallanvaihtoa.

Krimillä viimeinen sysäys tiellä itsenäisyyteen oli Kiovan uuden hallinnon päätös ukrainan kielen etuoikeutetusta asemasta myös Krimillä. Kansan tahto toteutui äänestyksessä, jossa 96 % äänesti Venäjään liittymisen puolesta. Toteutunut liittäminen on näin ollen poliittista historiaa, eikä kansan tahtoa vastaan voi taistella. YK:n peruskirja ja muut dokumentit suovat kansoille itsemääräämisoikeuden, jota Krimillä nyt toteutettiin. Muun muassa Kosovon esimerkkitapaus osoittaa, että näin voidaan menetellä. Krimillä siis toteutui demokratian ihanne. Krimiläisten läpinäkyvissä, kansainvälisesti valvotuissa ja reiluissa vaaleissa ilmaistiin kansan vankka ja vapaa tahto liittyä Venäjään, joka ei voinut toimia tätä pitkäaikaista halua vastaan. Maidanilla olleilla ihmisillä oli oikeus rauhanomaisesti ilmaista tyytymättömyytensä korruptoitunutta ja heikkoa hallintoa vastaan. Mielenosoitusten paisuessa aseelliseksi vallankaappaukseksi ja radikalisoitumiseksi, rikottiin demokratian instituutioita.

Venäjän taloudellinen sortaminen lännen toimesta ei päättynyt kylmän sodan päättymiseen. Tosiasiassa useilla teollisuuden aloilla Venäjän valtiolle merkittävät rajoitteet ovat edelleen voimassa. Taloudellisissa sanktioissa ei siis varsinaisesti ole mitään uutta. Venäjän sisäisen talouden horjuttaminen on läntisten poliitikkojen tavoitteiden mukaista toimintaa, jolla pyritään luomaan epävakautta yhteiskunnassa yhdessä esimerkiksi ”viidennen kolonnan” kanssa. Tärkeimpänä täytyy kuitenkin muistaa veljelliset siteet Ukrainaan ja Krimiin, sekä kansan vapaa tahto. Venäjän sotilasmahdin symboli – Krim – palautettiin krimiläisten rohkeuden kautta arvokkaasti ja kunniakkaasti Venäjän yhteyteen. Ukrainan asevoimien antautuminen ilman ihmishenkien menetystä

on kiitoksen arvoinen teko. Näiden kautta Venäjä pystyi takaamaan krimiläisille mahdollisuuden ilmaista vapaan tahtonsa omasta tulevaisuudesta.

6.3. Miten Venäjän ja Euroopan unionin käsitykset kansainvälisestä yhteisöstä eroavat?

Yksi tämän työn taustalla vaikuttaneista tausta-ajatuksista on ollut mielenkiinto Venäjän ja Euroopan unionin eroavaisuuksia kohtaan. Ulospäin Venäjä on erityisesti Ukrainan tilanteessa ollut yksi maailman perinteisimmistä suurvalloista, joka edelleen uskoo vakaasti voimapolitiikkaan kansainvälisen aseman määrittämisessä. Toisaalta Euroopan unioni on edelleen taloudellinen kansainvälinen toimija, jonka uskottavuus yhtenäisenä toimijana kansainvälisessä politiikassa on vähintäänkin horjuva.

Kun tämä oletamus rinnastetaan Buzanin teoriaan ja siihen, millaisena nämä kaksi näkevät kansainvälisen yhteisön, olisi houkuttelevaa asemoida Venäjä minimi-instituutioiden, sodan ja suvereniteetin voimapoliittiseen yhteisöön. Samaten Euroopan unioni toteuttaa arvointegraationsa myötä pääsääntöisesti skaalan vastakkaista ääripäätä, konvergenssia yhteisöä, jossa arvojen jakaminen muokkaa poliittisia ja taloudellisia rakenteita integraation syventyessä.

Näin ei kuitenkaan yksiselitteisesti tämän työn havaintojen ja työssä käsitellyn aineiston perusteella ole, vaan molempien näkemyksessä on havaittavissa liukumaa kohti kompromisseja. Alueellisen yhtenäisyyden ja suvereniteetin osalta Venäjä painotti sen omaa historiallista alueen yhtenäisyyttä ja kansallista suvereniteettia. Näiden säilyttämiseksi ja kansainvälisen yhteisön vakauttamiseksi toimet Georgiassa ja Krimillä esitetään valideina keinoina. Olennaista oman suvereniteetin kannalta on nouseminen lännen muodostamaa uhkaa vastaan, jossa keskeisin on Naton luoma sotilaallinen uhka. Uhkaa vastaan ollaan valmiita toimimaan venäläisten turvaamiseksi myös maan rajojen ulkopuolella. Historia painottuu, lähtien Rusin muinaisesta alueesta päätyen Neuvostoliiton tekemiin virheisiin Krimin suhteen, jotka oikeuttavat alueen liittämisen takaisin Venäjään, erityisesti Ukrainan natsiperintöä vaalivan uuden hallinnon sorron alta. Venäjällä on aineiston mukaan pitkät perinteet eri vähemmistöjen hyväksymisestä, eikä sillä ole tarvetta pakottaa vähemmistöjä mihinkään hallintomuotoihin tai arvoihin, vaan kansoilla on oikeus säilyttää itsemääräämisoikeutensa. Ulospäin tämä pluralistinen suhtautuminen näkyy suvaitsevina suhteina naapureihin ja muihin. Diplomatian kannalta painotus jää vähäiseksi, mutta yritystä on ollut. Länsi sulkee jatkuvasti Venäjän ulkopuolelle. Tämän kautta sota on toiminut välineenä statuksen kohottajana ja näin toivotaan käyvän myös Ukrainan tilanteessa. Sen sijaan arvojen globaali asevoimin pakottaminen lännen osalta

horjuttaa koko kansainvälistä järjestelmää. Lain kannalta Venäjä ei ylittänyt sovittuja joukkomääriä Krimillä ja krimiläiset toteuttivat YK:n peruskirjan mukaista kansojen itsemääräämisoikeuttaan. Länsi sen sijaan toteutti ohjatun väri vallankumouksen syrjäyttäessään väkivalloin Ukrainan laillisen presidentin.

Demokratiaa ja kansan tahtoa toteutettiin lähes yksimielisessä kansanäänestyksessä Krimin liittymisestä Venäjään. Retorisesti demokratia painottuu voimakkaasti aineistossa. Talous on ainoastaan jo kylmän sodan ajoilta ollut lännen sortokeino Venäjää vastaan ja näin ollen hallintoa heikentävä instituutio. Ihmisyyteen ja ihmisoikeuksiin liittyen veljelliset suhteet historiallisesti läheiseen Krimiin nousevat esille yksittäisinä mainintoina. Nämä veljelliset tunteet ja krimiläisten urheus johti Venäjän apuun, eli ottamiseen mukaan Venäjän moderniin valtioon.

Euroopan unionin osalta painottuu alueellisen yhtenäisyyden osalta vain Ukraina. Sen suvereniteettia on loukattu Venäjän toimesta. Unionilla ei ole nähtävissä omaa puolustettavaa suvereniteettia, vaan suvereniteetin keskiössä ovat arvot, kuten rauha, demokratia ja talous. Näitä puolustetaan ja levitetään globaalisti pääosin yhteistyön ja diplomatian, mutta myös pakottavammilla integraation ja rauhanturvaamisen keinoilla. Historia ei painotu, kylmä sota ei saa palata. Erilaisuuden suvaitseminen ei myöskään nouse esille, kuten Venäjällä. Tämän johtuu integraatiohenkisyydestä, jossa tosin painotetaan, että integraatio ei ole ulossulkevaa. Järjestyksen ylläpidon kannalta diplomatia on ylivoimainen keino ja sen merkitys koko unionin uskottavuuden kannalta painottuu voimakkaasti. Ukrainan tilanteeseen se on ainoa ratkaisukeino, mutta unionilla on vaikeuksia saada Venäjää merkityksellisiin keskusteluihin. Sota on menettänyt validiutensa alueellisten kiistojen ratkaisemisessa, mutta toisaalta rauhan ja demokratian edistämiseksi on maailmalla tuhansia eurooppalaisia sotilaita. Kansainvälisen lain kannalta Venäjä ohjasi Krimin irtautumista sotilaallisesti, kun taas Ukrainan kansa nousi vapautensa puolesta epäoikeudenmukaista hallintoa vastaan tiellään avoimuuteen ja demokratiaan.

Demokratiaa on yksin vaikea käsitellä aineiston perusteella. Ukrainalaiset toteuttivat demokraattista oikeuttaan vaihtaa hallintoa. Vahvasti kaikkein painottuvimpana instituutiona Euroopan unionin osalta esiintyy talous ja sen vaikutus demokratisoitumiseen. Vakaat poliittiset instituutiot mahdollistavat toisaalta myös talouden vakauden. Avoimen hallinnon regionalismi peittoaa Venäjän edustaman autokraattisen protektionismin. Taloudellinen ja poliittinen kehitys ovat Ukrainassa yhteen kietoutuneita prosesseja, joita unioni tukee voimakkaasti sekä taloudellisin, että poliittisin keinoin. Euroopan unioni on humanitäärinen suurvalta ja ihmisoikeudet ovat vapauden ja

demokratian ohella niitä arvoja, joille unionin toiminta perustuu myös globaalisti. Myös Ukraina on urheasti ja kunniakkaasti näiden arvojen viitoittamalla eurooppalaisella tiellä. Tiellä länteen, jota ohjaavat sääntöjen määrittelemä talousjärjestelmä ja arvoille rakentuva yhteiskunta.

Seuraavassa taulukossa esitetään instituutioiden painottuminen:

Instituutio	Venäjä	EU	<u>Voimapol.</u>	Yhteiselo	Yhteistyö	<u>Konverg.</u>
Suvereniteetti	+++ (Venäjä)	+ (Arvot)	+++ (oma)	++	+	+/- (merkitys muuttuu)
Alueellinen yhtenäisyys	+++ (Venäjä)	+ (Ukraina)	+++	++	+	
Nationalismi	+++	-	+++	++	+	-
Historia	++ (Rus, NL)	- (KS paluu)				
Pluralismi	++ (vähemmistö)	- (assimilaatio)				
Järjestys	++ (oma asema)	+++ (Rauha)	+/-	++	+++	+++ (sisäpol.)
Sota	++ (Georgia)	-/+ (alue/kriha)	+++	+	+/-	--
Diplomatia	+ (syrjintä)	+++ (oma asema)	+	++	+++	+++
Laki	++ (perustelut)	+++ (Venäjä)	+/-	+++	+++	+++
Demokratia	++ (Krim)	+ (Ukraina)	-	+/-	++	+++
Talous	- (sorto)	+++ (perusta)	- (pakolliset)	+	++	+++
Ihmisyys	+/- (veljeys)	+++ (perusta)	-	+	++	+++
Integraatiotaso	+ (Krimin urheus)	+++ (länsi)	-	+	++	+++

Kuva 4. Primääri-instituutioiden painottuminen ja kansainväliset yhteisöt.

Edellä mainittuihin perusteluihin viitaten Venäjän käsitys on keskimääräisesti yhteiselon yhteisöön viittaava. Vaikka aineistosta nouseva voimakas painotus suvereniteettiin, alueelliseen yhtenäisyyteen, nationalismiin ja talouden vähäiseen merkityksellisyyteen viittaavatkin voimapolitiittisen yhteisön suuntaan, on kuitenkin huomattava kansainväliseen järjestykseen ja demokratiaan viittaavat painotukset. Muun muassa kansainvälisen lain painotus tekojen oikeutuksena, sodan melko vähäinen rooli, sekä krimiläisten vapaan tahdon painotus liittämisen perusteina viittaavat ainakin siihen, että Venäjä kokee tarpeelliseksi perustella tekojaan syvemmin integroituneen kansainvälisen yhteisön silmissä. Kuten aiemmin on jo todettu, ”Pluralistisin varsinainen kansainvälinen yhteisö on *yhteiselon* yhteisö. Jaetuista arvoista tärkeimpiä ovat sota, voimatasapaino, suurvaltojen asema, suvereniteetti ja alueellisuus, sekä kansainvälinen laki.”²⁹⁹ Näistä erottuu siis vielä ainakin retorisesti Venäjän hieman yllättävä sitoutuminen demokratian periaatteisiin Krimin ja Ukrainan yhteydessä.

²⁹⁹ Kts. s. 21.

Euroopan unionin osalta aineiston perusteella on vedettävissä johtopäätökset näkemykseen konvergenssista yhteisöstä. Vaikka esimerkiksi suvereniteettikäsityksen painotus arvoihin ja alueellisen yhtenäisyyden mainintojen vähäisyys tukevatkin konvergenssia käsitystä, sotilaiden käyttö kriisinhallintaan ja demokratian levittämiseen, sekä Ukrainan demokratian painotuksen vähäisyys todistavat maltillisemmasta integraatiotasosta unionin rajojen ulkopuolisen kansainvälisen yhteisön luonteessa. Lopulta kuitenkin huomataan, että nationalismin ja sen osa-alueiden mainintoja on erittäin vähän. Talous ja ihmisoikeudet muodostavat diplomatian lisäksi pääosan eurooppalaisesta argumentista. Tämä osoittaa näiden instituutioiden niin syvää integraatiota, että ne ovat muodostuneet määrääviksi käytännöiksi unionin näkemyksen mukaan koko kansainvälisessä yhteisössä. Tämä näkemys on osa aineistostakin nousevaa käsitystä ”länneestä” yhteisönä, jossa kyseiset instituutiot vallitsevat niin teoriassa, kuin käytännössäkin. Kappaleesta 2 on vielä palautettava mieliin konvergenssin yhteisön perusteet: ”Mikäli konvergenssi yhteisö muodostuu esimerkiksi liberaalien arvojen ympärille, painottuvia instituutioita voisivat olla talous, demokratia, ihmisoikeudet ja omistamisen oikeudet. Suvereenius ja alueellisuus eivät välttämättä häviäisi, mutta niiden merkitys muuttuisi ja monimutkaistuisi. Voimankäyttö olisi yhteisön sisällä käytännössä mahdotonta, laki ja diplomatia muistuttaisivat entistä enemmän valtioiden sisäisiä lakeja ja sisäpolitiikkaa.”³⁰⁰

Vastauksena tutkimusongelmaan siitä, ”miten Venäjän ja Euroopan unionin käsitykset kansainvälisestä yhteisöstä eroavat toisistaan Krimin liittämisen yhteydessä annettujen puheiden perusteella”, on todettava, että primääri-instituutioita tarkasteltaessa painotukset ovat selkeitä. Molempien toimijoiden osalta painotuksissa on liukumaa. Venäjän osalta tämä liukuma tapahtuu yhteiselon ja voimapoliittisen yhteisön välillä. Euroopan unionin osalta kokonaisuus jää konvergenssin näkemyksen puolelle, liukuen kuitenkin pluralistisempaan suuntaan, kohti yhteistyön yhteisöä joissain asiakokonaisuuksissa. Vaikuttaisi siltä, että Venäjä kokee tarpeelliseksi perustella toimiaan ”lännen silmissä” painottaessaan esimerkiksi suvaitsevaisuutta, vapautta, lakia ja demokratiaa. Toisaalta Euroopan unioni pyrkii muuntautumaan uuden turvallisuustilanteen mukaan poliittisesti vaikutusvaltaisemmaksi ja nostamaan omaa rooliaan Euroopan turvallisuusympäristössä. Tämä näkyy diplomatian, talouden ja integraation keinojen aggressiivisemmassa käytössä niin käytännössä kuin aineistossakin, sekä oman aseman ja yhtenäisyyden korostamisessa.

³⁰⁰ Kts, s. 22.

6.4. Kritiikki ja mahdollisuus jatkotutkimukseen

Tämän työn alkuperäisiin intresseihin kuului käyttää englantilaista koulukuntaa ja pureutua erityisesti yhden teoriapohjan perustavan keskustelun, pluralismi–solidarismi-debatin ominaisuuksiin ajankohtaisen tapausesimerkin valossa. Taustatyön edetessä teoriakeskustelussa, tarkemman fokuksen kohteeksi päätyi Barry Buzanin erilaisten kansainvälisten yhteisöjen malli. Perusajatuksena Buzanilla on, että pluralismi ja solidarismi eivät ole toisiinsa nähden poissulkevia, vaan ne ovat kansainvälisen yhteisön laadun ääripäitä. Yhteisön asemoitumista tällä skaalalla kuvaavat primääri-instituutiot ja se, miten yhteisön sisällä instituutiot koetaan. Pluralistiset ja solidaristiset instituutiot asettuivat siis tutkimuksen analyysirungoksi.

Vaikka lähteistä tulkiten on selvää, että instituutioiden painottuminen ratkaisee yhteisön laadun, haastavinta tässä työssä teoreettisesti on ollut määritellä, miten instituutiot missäkin yhteisötyypissä painottuvat. Tämä on ollut kirjoittajan omaa tulkintaa ja esitetty tarkemmin kuvassa 3. Analyysikappaleiden jälkeen on ollut mahdollista sijoittaa myös Euroopan unionin ja Venäjän näkemykset samaan taulukkoon arvioitujen painotusten kanssa ja vertailla niitä instituutioiden painottumiseen yhteisöjen mallien kanssa.

Instituutioiden ja kansainvälisen yhteisön mallien käyttö tässä tutkimuksessa onnistui hyvin. Teoriasta johdettu analyttinen rakenne tarjosi riittävästi teoreettisesti päteviä analyysiyksiköitä ja analyysin havaintojen johtaminen takaisin teoriakeskusteluun on kirjoittajan näkemyksen mukaan perusteltua. Laadullinen sisällönanalyysi on tekniikan osalta melko vapaa tutkimusmenetelmä, jolloin tutkimuksen uskottavuus johdetaan teorian ja tulosten synergian lisäksi siitä, että tutkimusprosessi kuvataan mahdollisimman totuudenmukaisesti ja avoimesti. Tähän on pyritty kappaleessa 3. Aineiston tulkinta aiheutti myös muutoksia analyysirunkoon, koska esimerkiksi nationalismi instituutiona jakaantui aineiston tulkinnan mukaan historian ja kansojen itsemääräämisoikeuden alaotsikoihin.

Aineiston kritiikki ja perustelu on esitetty tarkemmin kappaleessa 3. Tämän työn kannalta yksi puhe jokaiselta tutkimuksen kohteeksi valitulta henkilöltä oli riittävä. Tämä johtuu tutkimuksen laadullisesta luonteesta, jossa on pyritty aineiston mahdollisimman syvälliseen lukemiseen ja tulkintaan. Mikäli aineistomäärää olisi nostettu merkittävästi, olisi tutkimuksen luonne pitänyt muuttaa määrällisemmän analyysin suuntaan, jossa havaintoja olisi kerätty yksinkertaistetun analyysirungon ja tarkemmin määriteltujen analyysiyksiköiden kautta. Lisäksi voidaan ajatella

kohdehenkilöiden merkittävyyttä Ukrainan kriisin ratkaisujen suhteen. Kriittisesti ajateltuna voidaan kyseenalaistaa Euroopan unionin instituutioiden edustajien tutkimus ylipäättään, ovathan viimeaikaisetkin neuvottelut käyty suurvaltojen Venäjän, Ranskan ja Saksan kesken. Näiden henkilöiden jättäminen tutkimuksen ulkopuolelle johtuu tutkimuksen alkuperäisestä intressistä tutkia nimenomaan Euroopan unionia englantilaisen koulukunnan teoriapohjan kautta. Hollanden ja Merkelin puheiden analyysi olisi johtanut tutkimusta suurvaltaedustajien tulkintaan. Mielenkiintoista voisi olla tutkia myös, miten unionin suurmaiden päämiesten lausunnot ovat linjassa unionin edustajien kanssa. Tämä olisi kuitenkin toisen työn aihe.

Alkuperäinen tutkimusaihe käsitteli kahden erilaisen kansainvälisen yhteisön törmäystä Ukrainan kriisissä. Oikeutettu kritiikki tätä kohtaan koski Venäjän näkemistä yhteisönä. Pyrkimyksenä onkin ollut muokata ajatusta siihen, miten nämä toimijat, Venäjä ja Euroopan unioni mieltävät kansainvälisen yhteisön. Tämä on työn ymmärtämisen kannalta oleellinen näkökulma. Tarkoitus ei siis ole ollut tarkastella toimijoita sinänsä, vaan niiden näkemystä kansainvälisestä yhteisöstä valitun aineiston kautta.

Kuten aiemmin tässä työssä on tuotu esille, englantilaisen koulukunnan ja Euroopan unionin yhteistä tutkimusta on tehty melko vähän. Primääri-instituutioiden ja alueellisten kansainvälisten yhteisöjen hyödyntäminen voisi tuoda uusia näkökulmia unionin tutkimukseen. Unionin toiminnasta ja retoriikasta voidaan tämän työn osoittamalla tavalla löytää yllättäviä instituutioita, jotka laajentavat ymmärrystämme unionin olemuksesta. Tiivistyvä yhteistyö voi johtaa lopulta kansallisvaltiomaiseen intressikehitykseen ja erottautumiseen kansainvälisestä yhteisöstä omaksi kokonaisuudekseen.

7. LÄHDELUETTELO

Primääriaineisto

Ashton, Catherine (2014), *Catherine Ashton speech on EU foreign & security policy to the European Parliament*. Saatavissa <http://eeas.europa.eu/top_stories/2014/040414_ep_ashton_speech_en.htm>, luettu 12.11.2014.

Barroso, José Manuel Durão (2014), *Introductory statement by President Barroso on Ukraine – European Parliament Plenary debate*. Saatavissa <http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-14-212_en.htm>, luettu 16.11.2014.

Lavrov, Sergei (2014a), *Speech by the Russian Foreign Minister, Sergey Lavrov, and his answers to questions from deputies during the plenary session of the State Duma of the Russian Federation, Moscow, 20 March 2014*, Saatavissa http://www.mid.ru/bdomp/Brp_4.nsf/arh/94D6676508BC6C4844257CA2005B0613?OpenDocument, luettu 10.11.2014.

Lavrov, Sergei (2014b), *Speech by the Russian Foreign Minister, Sergey Lavrov, and his answers to questions from deputies during the 349th extraordinary session of the Federation Council of the Federal Assembly of the Russian Federation, Moscow, 21 March 2014*. Saatavissa <http://www.mid.ru/bdomp/Brp_4.nsf/arh/1EB0F5937A80B6B444257CA500519090?OpenDocument>, luettu 10.11.2014.

Mayr-Harting, Thomas (2014), *EU Statement - United Nations General Assembly: Territorial integrity of Ukraine*. Saatavissa http://eu-un.europa.eu/articles/en/article_14799_en.htm, luettu 14.11.2014.

Medvedev, Dmitri (2014), *Dmitry Medvedev on the reunification of Crimea and Sevastopol with Russia*, Saatavissa <<http://government.ru/en/news/11242/>>, luettu 16.11.2014.

Putin, Vladimir (2014), *Address by President of the Russian Federation*. Saatavissa <<http://eng.kremlin.ru/news/6889#sel=29:3,29:3>>, luettu 1.11.2014.

Tšurkin, Vitali (2014), *Speech by Russia's Permanent Representative to the United Nations, Vitaly Tšurkin, at the session of the UN General Assembly, New York, 27 March 2014*. Saatavissa <http://www.mid.ru/bdomp/Brp_4.nsf/arh/BCAB331DBCDBDE6F44257CA900450F92?OpenDocument>, luettu 12.11.2014.

Van Rompuy, Herman (2014), *"Europe: a continent in a changing world" – Speech for the Foreign Policy and United Nations Association of Austria*. Saatavissa <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/142156.pdf>, luettu 14.11.2014.

Kirjallisuus

Aalto, Pami (2007), Russia's Quest for International Society and the Prospects for Regional-Level International Societies. *International Relations* 21, 459—478.

Bauer, Martin & George Gaskell (2000), "Classical Content Analysis: A Review". Teoksessa Bauer, Martin & George Gaskell (toim.), *Qualitative Researching with Text, Image and Sound*, 132–152. London: SAGE Publications Ltd.

Brudny, Yitzhak M. & Evgeny Finkel (2011), Why Ukraine Is Not Russia: Hegemonic National Identity and Democracy in Russia and Ukraine. *East European Politics and Societies*, 4: 813—833.

Bull, Hedley (1977), *The Anarchical Society. A Study of Order in World Politics*. Lontoo: MacMillan Press LTD.

Buzan, Barry (2004), *From International to World Society? English School Theory and the Social Structure of Globalisation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Buzan, Barry (2005), "International Political Economy and Globalization". Teoksessa Bellamy, Alex J. (toim.), *International Society and its Critics*, 115–134. Oxford: Oxford University Press Inc.

Buzan, Barry (2014), *An Introduction to the English School of International Relations*. Cambridge: Polity Press.

Chudowsky, Victor & Taras Kuzio (2003), "Does public opinion matter in Ukraine? The case of foreign policy". *Communist and Post-Communist Studies* 36: 273–290.

Diez, Thomas & Richard Whitman (2002), "Analysing European Integration: Reflecting on the English School". *Journal of Common Market Studies* 40:1, 43–67.

Dreyer, Iana & Nicu Popescu (2014), "The Eurasian Customs Union: The economics and the politics". *Issue Brief 11/2014*. Saatavissa <http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/the-eurasian-customs-union-the-economics-and-the-politics/>, luettu 30.7.2014.

Dunne, Tim (1998), *Inventing International Society. A History of the English School*. Lontoo: MacMillan Press LTD.

Dunne, Tim (2001), "New Thinking of International Society". *British Journal of Politics and International Relations*, 3:2, 223–244.

Dunne, Tim; Milja Kurki & Steve Smith (toim.) (2010), *International Relations Theories. Discipline and Diversity*. Oxford: Oxford University Press Inc.

Euroopan komissio, viestinnän pääosasto (2013), *Näin Eurooppa toimii – Valokeilassa Euroopan unionin politiikka*. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

Hermann, Margaret G. (2008), "Content Analysis". Teoksessa Klotz, Audie & Deepa Prakash (toim.), *Qualitative Methods in International Relations. A Pluralist Guide*. Houndmills: Palgrave Macmillan.

Human Rights Watch (2015), "World report 2015 – Events of 2014". Saatavissa 28.2.2015 <http://www.hrw.org/sites/default/files/wr2015_web.pdf>.

Hurrell, Andrew (2007), *On Global Order. Power, Values, and the Constitution of International Society*. Oxford: Oxford University Press Inc.

Krippendorff, Klaus (1980), *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. London: Sage Publications.

Linklater, Andrew & Hidemi Suganami (2006), *The English school of international Relations A Contemporary Reassessment*. Cambridge: Cambridge University Press.

Little, Richard (2000), "The English School's Contribution to the Study of International Relations". *European Journal of International Relations* 6: 395–422.

Macfarlane, Neil & Anand Menon (2014), "The EU and Ukraine". *Survival: Global Politics and Strategy*. 56:3, 95–101.

Muraviov, Viktor (2009), "The Impact of the EU Acquis and Values on the Internal Legal Order of Ukraine". Teoksessa Maiani, Francesco; Roman Petrov & Ekaterina Mouliarova (toim.), *EUI Working Paper 2009/10: European Integration without EU Membership: Models, Experiences, Perspectives*. Firenze: European university institute.

Mäkelä, Klaus (1990), ”Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet”. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.

Pietilä, Veikko (1969), *Johdatusta sisällön erittelyyn*. Tampere: Tampereen yliopiston tutkimuslaitos.

Popescu, Nicu (2013a), “After Vilnius”. *EUISS: Issue Alert 40/2013*. Saatavissa 25.4.2014 <<http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/after-vilnius/>>.

Popescu, Nicu (2013b), “The Russia-Ukraine trade spat”. *EUISS: Issue Alert 26/2013*. Saatavissa 30.7.2014 <<http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/the-russia-ukraine-trade-spat/>>

Popescu, Nicu (2014a), “Ukraine’s impact on Russia”. *EUISS: Issue Alert 32/2014*. Saatavissa 30.7.2014 <<http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/ukraines-impact-on-russia/>>

Popescu, Nicu (2014b), “Ukraine: four crises, one country”. *EUISS: Issue Brief 16/2014*. Saatavissa 30.7.2014 <<http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/ukraine-four-crises-one-country/>>

Popescu, Nicu (2014c), “Three scenarios for Ukraine”. *EUISS: Issue Alert 16/2014*. Saatavissa 30.7.2014 <<http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/three-scenarios-for-ukraine/>>

Pynnönniemi, Katri (2014), “Russian thinking in the Ukraine crisis”. *Fii Briefing Paper 160*. Saatavissa 28.2.2015 <www.fii.fi/assets/publications/bp160.pdf>.

Solonenko, Iryna (2011), “Added Value? Eastern Partnership and EU-Ukraine Bilateral Relations”. *International Politics and Society* 3: 120–134.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2002), *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Weinert, Matthew S. (2011), ”Reframing the Pluralist-Solidarist Debate”. *Millennium - Journal of International Studies* 40: 20–41.

White, Stephen; Ian McAllister & Valentina Feklyunina (2010), Belarus, Ukraine and Russia: East or West? *British Journal of Politics & International Relations* 12: 344–367.

Wight, Martin & Gabriele Wight (toim.) (1991), *International Theory. The Three Traditions*. Leicester: Leicester University Press.

Wilson, Andrew (1995), ”The Donbas between Ukraine and Russia. The Use of History in Political Disputes”. *Journal of Contemporary History* 2: 265–289.

Wolczuk, Kataryna (2004), Integration without Europeanisation: Ukraine and its Policy towards the European Union. EUI Working Paper RSCAS No. 2004/15. Badia Fiesolana: EUI.